

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editori:

- Fundația România literară
- Director general
Nicolae Manolescu
- Ion Rațiu

4 - 10 mai 1994
(Anul XXVII)

17

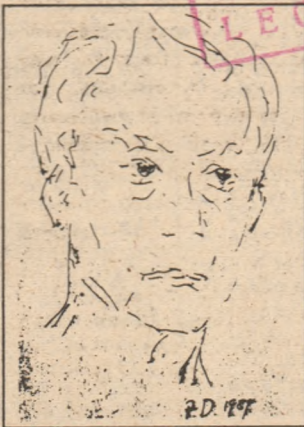

De ce ni s-a furat ziua națională:

10 MAI!

(pag. 12-13)

Petru Dumitriu - 70

(pag. 3)

Poziția astrelor la 8 mai

ARS AMANDI

(pag. 5)

Reintrarea în anormal

(pag. 18)

Eugen Simion și Petru Dumitriu într-o piesă de Eugen Ionescu

(pag. 11)

Contradicțiile filosofiei revoluției

(pag. 20-21)

Minciuna cra(n)s- montană

(pag. 2)

Eugen Ionescu - inedit Despre teatrul de avangardă și teatrele naționale

(pag. 16)

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Macbeth fără remușcări

ÎN INTERVIUL acordat televiziunii franceze (și pe care am avut ocazia să-l văd în cadrul ceremoniei de la M.A.E. pe care o prezentăm în pag. 4), Eugen Ionescu spune despre Stalin că a fost un Macbeth fără remușcări. Formula nu este doar frapantă, ca și altele din interviu cu pricina, dar și plină de sensuri la care se cuvine să reflectăm. Este motivul pentru care o reiau în editorialul meu, comentînd-o succint.

Autorul *Rinocerilor* se referă în interviu la totalitarismele europene și la cîțiva dintre sîngeroșii lor promotori. În *Rinocerii*, cum se știe, nu se vorbește direct nici despre fascism, nici despre comunism. Mai degrabă, despre amîndouă, dar nu într-o modalitate istorio-grafică ori gazetărească. Francezii au jucat piesa, în anul '70, ca pe o parabolă antinazistă. *Comedia* bucureșteană, în aceeași epocă, a interpretat *Rinocerii* ca pe o metamorfoză oribilă a umanului sau, mai exact, ca pe o abdicare a omului de la nobila lui condiție. Culoarea politică era indiferentă, se înțelege pentru ce. Nu demult, la Teatrul din Constanța, am putut vedea atît rinoceri roșii, cît și rinoceri verzi. Experiența intuitivă din *Rinocerii* și-a găsit în interviu un pandant teoretic.

Observația principală a lui Ionescu despre tiranii secolului XX este aceea că, dacă lor nu le lipsește niciodată apetitul pentru oprîmire sau pentru crimă, dovedit de atîția dintre înaintașii lor din istorie ori din literatură, le lipsește în schimb orice „înclinație” către părerea de rău, către remușcare, altfel spus către procesul de conștiință pe care toate actele omului (și cu atît mai mult un act ucigaș) îl presupun în principiu. Om înseamnă conștiință. Dostoievski a analizat foarte riguros, în romanele sale, motivația criminală de care omul nu e, vai, uneori cruțat. Dar tot de la Dostoievski știm și că pînă și asasinii cu sînge rece, precum Raskolnikov, cunosc frămîntările unei conștiințe care n-a putut împiedica uciderea semenului, dar care e încercată de îndoiala cea mai cumplită. Toți artiștii care au zugrăvit oameni deveniți criminali, de la Sofocle la Shakespeare și, mai departe, la Ionescu însuși, au asociat crima cu tulburarea conștiinței. Existența acestei tulburări este natural omenească. Un om care a ucis, dar care se căiește, poate pretinde să fie considerat în continuare un om.

Iată însă că secolul XX ne confruntă cu o specie de criminali care nu mai pot avea această pretenție. Stalin, Ceaușescu sau Pol Pot se deosebesc de criminalii de altădată nu atît prin numărul victimelor lor - deși *masificarea și tehnologizarea* crimei nu trebuie desconsiderate - cît prin aceea că ei nu cunosc remușcarea. Ideea lui Eugen Ionescu aceasta și este: un Macbeth fără remușcări nu este doar un criminal mai mult, într-o lume plină de crime încă de la biblicele ei începuturi; el este un criminal de un tip nou, neștiut decît vag istoriei, și anume cel dintîi care, ucigînd, își pierde dreptul de a mai fi considerat ființă umană. ■

CONTRAFORTde Mircea
Mihăieș

Minciuna cra(n)s – montană

RECORDUL infamiilor din ultima perioadă nu l-a atins, spre stupefăcerea generală, nici partidul de guvernământ, nici primul-ministru, nici S.R.I.-ul, nici Funar și nici măcar Ion Iliescu. Tot ce a făcut acesta din urmă intră în logica unui lider aflat în drumul spre dictatură și, prin urmare, previzibil. Că cele douăzeci și cinci de miliarde risipite pe apa Crans-Montanei puteau fi gospodărite în folosul direct a poporului român, nu încape nici o îndoielă. Dar când președintele unei țări europene, Ion Iliescu, se revoltă indignat că în România sînt prea mulți profesori (!), zvîrlirea banilor în hăul orgoliilor de „personalitate de renume mondial” e mai mult decît normală. De fapt, președintele avea dreptate: în România sînt prea mulți profesori pentru o țară înapoiată. Or, cum dascălii sînt, prin excelență, iluminatori ai neamului, lor trebuie să li se dea cel dintîi la cap. Pentru că o populație scuturată de jugul tribalismului nu l-ar mai alege, fără să se gîndească, în fruntea țării pe titanul de la Oltenița. (În paranteză fie spus, pătura cea mai atașată idealurilor socialiste ale d-lui Iliescu este tocmai dascălimea. Bugetari prin excelență, învățătorii și profesorii ar dori perpetuarea statului paternalist, care te plătește prost, dar tot te scoate, cu chiu, cu vai, la limanul unei pensii. Iată că omul pe care cei mai mulți dintre dascăli l-au ales, se pregătește să le dea lovitură de grație!).

Farsa demi-mondenă autointitulată Crans-Montana e doar un punct de trecere în cursa cu obstacole pe care orice dictator în devenire și le ridică singur, pentru a dovedi, sieși și lumii, cît e el de grozav. Trecem peste amănuntul că șefii de stat care au mers de bunăvoie la veritabila Crans-Montana nu s-au mai sîchisit de zîmbetele d-lui Iliescu. În afara lui Arafat și a lui Shimon Peres (asocii cu alte treburi decît dezbaterile „istorice” care nu au depășit nivelul teoriei chibritului) lumea bună în care cotrocizantul șef se străduie din răspuțeri să pătrundă i-a mai spus o dată pas.

Un conducător grandoman poate dobîndi oricîtă măreție într-o țară puternică și bogată. Grandomania șefului unei țări mici și sărace (ori sărăcite, ca România) e întotdeauna jalnică. „Trăzniți”, cum a scris presa, în fața măreției ceaușite a Casei poporului au rămas doar jurnaliștii de la gazetele bulevardiere, și nu șefii de stat – pentru simplul motiv că vocea de sirena a d-lui Iliescu sună perpetuu în falset. Învolverarea care a cuprins capitala României nu va lăsa alte amintiri decît interminabila serie de cocktailuri, serate și recepții, precum și o imensă gaură în buget.

Și totuși, cel mai șocant lucru petrecut aceste zile în România e scrisoarea adresată mării întîlniri de la București de către Dumitru Popescu-Dumnezeu. Politrucul cel mai fanatic al ultimilor douăzeci de ani ai

comunismului românesc, autorul moral al cultului personalității demențiale a lui Ceaușescu dă astăzi o lecție de înaltă democrație. Nepierzînd ocazia, chiar din start, de a se gudura pe lîngă stăpînul de azi (ce vrei, nărav vechi!) – „Ca român, mă simt mîndru că țara mea găzduiește o asemenea prestigioasă reuniune internațională...” – inchișitorul-șef al culturii române, cel care a nenorocit generații întregi de scriitori, practicînd o cenzură draconică, se avîntă, cu tupeul semi-doctului, într-o lungă perorație despre virtuțile democrației. Despre demnități. Despre drepturile omului. Tocmai cel care stătea veșnic indoit din șale, pentru a nu eclipsa statura cam piticească a stăpînului său Ceaușescu, își ridică astăzi vocea cu o fervoare de tribun. Popescu-Dumnezeu susține că înfundă pușcăriile pe degeaba. Atins subit de amnezie, el își trîmbează adevărul de ultimă oră: că singura lui vină e trecuta apartenență la Partidul Comunist Român. Care partid – atenție! – a fost „pînă acum cinci ani unicul partid politic din România!” Perfect adevărat! Dar din vina cui? Din vina invitaților de azi ai lui Ion Iliescu, sau pentru că rolul celor de-o seamă cu Popescu-Dumnezeu era de a te zvîrli urgent de a sabota regula de fier a partidului unic? Să înțelegem din această propoziție că, avînd de ales, el ar fi optat pentru un alt partid? Care anume? Tărăniștii? Liberalii?

Trecînd pe lîngă această obrăznicie, să urmărim mai departe limbajul celui care voia să reducă limba română la cele trei sute de cuvinte pe care le înțelegea și toa ‘șul, și care te pleznea cu foarfeca cenzurii peste degete imediat ce ieșea din șabloanele stabilite de el și slugile sale: „Nu vă rezumați (e vorba de crans-montanezi, n.n.) la disecarea teoretică a principiului democrației și libertății politice, nu vă încîntați doar cu vorbe frumoase! Aplecați-vă privirile și asupra adevărului crud al vieții! Nu admiteti că în dosul draperiei națiunilor nobile s-a persistat nedreptatea, fărădelegea, suferința! Enunțați idei superioare, dar nu omiteți că salvarea unei ființe umane de la prigoana politică este mai valoroasă în fața istoriei decît cea ai sublimă teorie!” Să rămîi trăznit, vorba colegilor gazetari! și încă n-am spus totul: „Uniți-vă glasurile, persuasiunea, influența pentru ca și pe acest pămînt românesc, hărăzit de Dumnezeu cu mult duh al binelui, să dispară pentru totdeauna sinistrua categorie a deținuților politici!” Cuvintele acestea nu aparțin Papei de la Roma, ci politrucului care a intrat în partid în 1953, tocmai anul în care mureau în închisori – ca deținuți politici, nu ca și gardieni! – Iuliu Maniu și Mircea Vulcănescu, între alte mii de nevinovați. E trist, e revoltător, e odios că un asemenea om vrea să iasă din închisoare folosînd argumente pentru care el și tovarășii săi au zvîrlit în închisorile comuniste sute de mii de fii ai acestui „pămînt hărăzit cu mult duh al binelui!”

Nu importă faptul că Popescu-Dumnezeu e vinovat sau nu. Ori că e doar victima răzburării foștilor săi tovarăși bolșevici. Cu adevărat grețoasă e lecția de morală ținută de lup turmei de oi, după ce decenii de-a rîndul n-a făcut decît să-i decimeze mieii.

MIC DICȚIONARde Mihai
Zamfir

NUME. După ce și-a încheiat recitalul bucureștean (recital remarcabil, realizat cu tot profesionalismul unui mare artist și cu un evident respect pentru public), Plácido Domingo a avut o intervenție mai puțin obișnuită într-un spectacol. L-a evocat pe toți românii cunoscuți de el și care l-au marcat în chip benefic. (Se vede că orice mare artist de dincolo de Pirinei este spontan, un *grande de España*. iar Plácido Domingo nu face excepție). Oferind publicului lista numelor românești iubite, cîntărețul a ținut să aducă țării pe care o vizita prima oară omagiul suprem.

Și astfel au fost omagiate în fața noastră – cu o pronunție surprinzător de corectă pentru un spaniol, dar explicabilă la un mare cîntăreț de operă – numele lui Ionel Perlea, Sergiu Celibidache, Constantin Silvestri, Viorica Cortez, Ileana Cotrubaș, Marina Crilovici etc., dar și ale lui Andrei Șerban ori Eugen Ionescu. Nu-i de mirare: fiecare dintre noi cunoaște o țară mai întîi prin oamenii ei întîlniți întîmplător, iar imaginea ultimă a acelei țări în conștiința fiecăruia se va suprapune imaginii fiului memorabil al țării. Pentru cîți dintre noi Danemarca n-ar fi rămas o abstracțiune fără Kierkegaard!

Numai că ceea ce Plácido Domingo n-a știut ori n-a vrut să spună este că, pînă de curînd, numele românilor amintiți de el erau – și pentru mulți încă mai sînt – *nomina odiosa*, trădători, transfugi, agenți ai imperialismului, persoane a căror citare în public devenise periculoasă. Marele cîntăreț a luat contact cu România prin exilații ei.

Dacă numai o parte din cele spuse de Plácido Domingo despre românii și arta lor ar fi adevărată, atunci înseamnă că acest Caruso contemporan are, pentru țara noastră, o reală admirație. Nici asta nu-i de mirare. România de el cunoscută a fost România neoficială, România deschis/anticomunistă, România din afara României. A cunoscut o Românie a spiritului, nu una geografică.

Ce bine ar fi dacă toți străinii ar cunoaște doar acea Românie ideală a lui Plácido Domingo, formată din artiștii și savanții care, nemaisuportînd România reală, au plecat pur și simplu din ea! Atunci popularitatea țării noastre în ochii străinătății ar crește la cote inimaginabile, făcînd inutilă activitatea tuturor serviciilor specializate din ambasadă românești, a tuturor organismelor de propagandă și a tuturor comisiilor guvernamentale avînd ca obiect „imaginea României în lume”. Intre România oficială – trecută sau prezentă – și cea neoficială, cine ar sta la îndoielă?

NU ESTE pentru prima și nici pentru ultima oară cînd, primind versuri de la începători, anumite precizări pe care ei se simt tentați să le facă în scrisoare mă lasă descumpănită și fără nădejdea că dacă le-aș da o replică ironică, ei i-ar pricepe exact rostul. Căndoarea lor, ca să nu-i spun altfel, constă în aceea că își inchipuie că publicarea în revistă ar depinde de bunăvoința redactorului și nu de propriul lor talent. Iată o mostră de cum se pune carul înaintea boilor, la care se poate zămbi și nu prea: *Este primăvară. În acest plic sînt două poezii; dacă sîntei de acord ca ele să apară în revista dv. Cu plata nu am pretenții. Publicația poate fi gratuită. Mulțumesc.* Nu spun că autorul are tupeu ci că nu are proprietatea termenilor confundănd, cum se vede, *publicarea cu publicația*. Efect stupefiant garantat! Cu atît mai mult atunci cînd unul din poeme începe astfel: *Copil fiind, cutreeram (sic!) pe cîmp în toi de primăvară/Și mă uitam în jur la mii de gize ce intrau printre tulpinile de iarbă!./ Gîngăse pasărele zburau, pluteau, jucau în zarea-nmiresmată... (G. Tancu, Ploiești)*. Scrieți degajat într-o limbă curată, convins că ceea ce gîndiți își află temeiul în libertatea interioară și în gustul pentru lucrul bine făcut. De altfel, locul dv. de baștină, hrănit de o infinită puritate și mereu în vecinătate cu cerul și sfîntele turle din nord, vă inspiră și vă menține într-o stare permanentă de grație. Spuneți la un moment dat: *eram prea copil și mi-era frică de moarte/și prin asta am început să*

POST-RESTANTde Constanța
Buzea

gîndesc, acum sînt neliniștit ca nu cumva ea/să mă găsească-n starea de a nu avea/ce să mor. (Jurnal închis). Alt poem începe cu o observație al cărei ecou bate în același loc: *Prin progres omul se ascunde, se pierde/și nu va mai fi găsit... (Postulate)*. Și recitînd *Morfism*, pentru liniștea mea întîi, rezist impulsului de a-l transcrie aici, pentru că ar merita, fiind însă prea lung. (*Cojocaru Vasile*, 19 ani, Rădăuți). În cazul dv. sentimentul marginalizării vă angoasează, și iată că e cu putință, cu mult înainte ca viața să vă fi rezervat experiența reală a propriei marginalizări. Presimțînd-o însă cu vie spaimă, cu oroare, păreți a-i inventa invincibilitatea. Nu vă lăsați devorată de abstracții și mai ales nu așteptați să se ocupe cineva de îndulcirea sorții dv. atîta timp cît n-ați încercat s-o faceți, la rîndu-vă, în beneficiul altcuiva. Sigur că aveți dreptate: *Uneori/încercăm să spunem unor mizerabili/farmecul propriei noastre disperări*. Deolat, rînit, neconsolat, faptul că încercați să scrieți vă va purta spre liman, vă va salva, vă va aduce în față, chiar dacă acest lucru nu se va întîmpla prea curînd. (*Captar Dinu*, Botoșani)

România literară

Editată de către:

- Fundația „România literară” - director general Nicolae Manolescu;
- Ion Rațiu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor-șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Mihai Grecu, Anca Firescu (secretari de redacție), Ruxandra Dinu, Nina Pruteanu, Alexandra Voicu, Mircea Dobrovicescu (corectură), Victor Ciupuliga (totoreporter).

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. postal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072995100089. Cont valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Adriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Nicoleta Isaida (secretariat), Maria Micu (curier).

Tehnoredactare computerizată:

Anca Firescu, Mihaela Ivan, Corina Miță.

Corespondenți:

Mircea Iorgulescu (Paris și München).

Tehnoredactarea computerizată și tipărirea realizate la „PROGRESUL ROMÂNESC” S.A., CALEA PLEVNEI 114.

Anunțăm pe cititorii noștri că pot încheia abonamente pentru „România literară” la toate oficiile poștale din țară, conform notei RODIPET nr. 1299 din 19.11.1993 emisă în completarea Catalogului publicatilor.

Poziția astrelor la 8 mai

LA 8 MAI, în urmă cu șaptezeci de ani, se năștea Petru Dumitriu, sub semnul Taurului, zodie a celor puternici, răzbătători, trufași, posesivi și, la nevoie, exclusiviști când decid a-și dărui energiile unui scop propriu, ambițios precizat. Concretul, palpabilul rămâne domeniul lor preferat, mobilul acțiunilor pe lungă durată, numai că scriitorul nostru a descoperit lumea pe malul Dunării, cu privirile captivate de curgerea continuă a apei, în care se oglindeau nori trecători, melancolici, invitând la reflecție pe tema fragilității existenței. Organic, scrisul său poartă pecetea realismului dur, incisiv, chiar cinic, moderat – subteran – de acea mirifică senzorialitate incitată la culme de spectacolul naturii robuste. În treacăt fie zis, este aici o primă motivație a admirației, deseori mărturisite, pentru Șadoveanu. Și nu e la mijloc doar similitudine predispoziție către picturalitatea lucrurilor din jur, extraordinara viziune plastică rafinat nuanțată, ci intuiția din străfunduri a țesăturii dense de raporturi ce-l situează pe om în timp și spațiu, cu o imprevizibilitate torturantă, dramatică, cu urmări mai curând obsesive decât sublime.

Deși desemnat, prin conjunctură a nașterii și înzeștrări multiple, să se numere printre cuceritori, Petru Dumitriu constată – la vârsta senectuții – că ar avea reduse motive să se considere un învingător. În convorbirile recente cu Eugen Simion, de sub poșchița siguranței de sine, răzbate o doză apreciabilă de amărăciune. *Nefericit* sună verdictul laconic la întrebarea elementară: „cum vă simțiți?”

Adversitățile istoriei l-au marcat încă de pe vremea când abia se întrezărea înaintea sa marea carieră a creatorului *Cronicii de familie*. Pentru a aprecia măcar parțial, în ce teribilă încleștare a fost prins dintru început ajunge să urmărim traiectoria personajelor alcătuite, în chip diferit, dar fundamental, din pasta experiențelor hărăzite autorului însuși (Șerban Romanò, Pius Dabija, Sebastian Ionescu). În cazul fiecăruia, tragedia pînă dește din umbră, acută, nefundată, direct proporțională cu capacitatea de asumare a tuturor iluziilor pierdute. Departe, în urma lor, se destramă, în fumul amintirilor, imaginea copilăriei paradisiace, și nici aceea complet scutită de intervenția cîte unui demon malefic. Cum au trecut pragul adolescenței, sunt antrenați în vârtejul deșertăciunilor, desrădăcinați, duși de val, furați de curenți potrivnici, supuși la epuizante încercări ale puterii de a se menține la suprafață și de a rezista capcanelor perfide, ca să ajungă teferi la malul rîvnit. De mai multe ori, însă cu deosebire în *Proprietatea și posesiunea* (nu întimplător preluată substanțial la descărcarea sufletului esențială în *Incognita*), confruntarea aceasta timpurie este scrutată de aproape, cu minimă distanțare, încît cititorul identifică ușor, în spatele ficțiunii, realitatea surselor de neliniște adînc încrustate în memoria scriitorului.

A fost, mai întîi, șocul smulgerii brutale din ambianța quasi-idilică a orașelului de provincie, fie că s-a chemat Buziaș, Orșova, riverane Dunării, sau Târgu-Jiu, de sub munte, pentru a merge la studii superioare într-o Germanie catastrofal traumatizată de război. Cursurile de înaltă metafizică, seminariile animate, impecabil înscrise în subtilitățile logicii, nu l-au scutit de spaimete raidurilor aviatice ucigătoare, nici de tulburarea de a asista neputincios la spulberarea a numeroase vieți și la ireparabile distrugerii de vechi monumente. Odată întors acasă, casa n-avea să mai fie aceeași! Doi, trei ani de mișcare confuză a întregii societăți, de tatonări personale improvizate au reprezentat un răgaz prea puțin prielnic așezării chibzuite, cristalizării durabile, alegerii lucide și în deplină independență a drumului cu adevărat convenabil. Fapt este că, în loc să desăvîrșească exegeza începută privitoare la doctrina lui Jakob Bohme, tînărul Petru Dumitriu s-a văzut încorporat printre susținătorii primitivelor teze djanoviste (vezi articolele sale de campanie ideologică din „Flacăra” 1948-49). Adaptare pripit conjuncturală, concesie oportunistă?

Dacă vrem un răspuns, se cere în orice caz a evita etichetele simplificatoare. Au intervenit, simultan, mai mulți factori constrîngători, parțial rezultați din antecedentele unei biografii precise. Cu un părinte fost ofițer în armata regală, cu stagiul său studentesc la München pe vremea blestemată a nazismului, cel ce se simțea chemat să devină numai și numai scriitor era perfect

conștient că diriguitorii regimului comunist impus țării reclamă de la el nelimitat exces de zel spre a-i trece cu vederea petele negre din „dosar”. Mai trebuia să și scrie mult, eficient, singura posibilitate la îndemînă, incapabil de altă meserie lucrativă în stare a-l scoate din acuta precaritate materială în care se zbătea după evenimentele din toamna lui '44. Pe acest fundal, destinul aspirantului la glorie literară s-a încrucișat – tocmai în perioada publicării primelor episoade din *Euridice* – cu al Henriettei Yvonne Stahl. Într-o evocare tîrzie a fastei întîlniri (cf. „România literară”, 12 apr. 1990) avem, din perspectiva experimentatei prozatoare, date suplimentare ca să deducem puternicul impact asupra lui Petru Dumitriu, efectul stimulat, coagulador în procesul maturizării, imprimat opțiunilor sale. Au intrat în joc, concomitent, mîndria bărbătească (obligația asigurării unui trai decent, confortabil) și orgoliul creatorului sigur pe forța sa (pus la încercare, pe deasupra, de sistemul intrat treptat în funcție, al promovării pe criterii politice, de unde cocoșarea abuzivă în fruntea ierarhiei oficiale a fel de fel de neisprăviți). Să urmărim mărturia, legitimată de o tandrețe încă intactă: „... acest om plin de vigoare, aș fi vrut – trebuia, după părerea mea – să capete o întorsătură de spirit literară, alta decât cea pe care o afirmase pînă atunci. Literatura lui magnifică era mult prea literatură asupra literaturii și nu suficient asupra vieții, asta bine înțeles din cauza tinereții sale... Se întorsese recent din Germania, absolut revoltat de tot ce văzuse acolo. Elevația spiritului său îl făcuse apt să lupte împotriva tuturor înjosirilor omenești. Oroarea hitlerismului îl umpluse de indignare... Dar eu vroiam să-l fac să înțeleagă că intelectualizarea unor probleme, oricît de acerbă ar fi fost, nu ajunge. Acele probleme trebuie trăite și promovate apoi ca realități: contra sau pentru ele. Eram în 1945, aprilie. El, la 8 mai, împlinea 21 de ani. Casele lui dărîmate de bombardamente, ale mele la fel. În plină criză economică și sărăcie amîndoi...”

Prin urmare, cauze latente de a opta pentru prefaceri operau în adîncul ființei doar aparent detașate, aristocratic stilizate, acaparate de relumprospătarea miturilor eline, cum se înfățișa în *Euridice*. Printre rînduri iar în final fără rețineri, gesturi de revoltă își caută expresia cuvenită. Acestui moment aparține încercarea dramatică, pînă astăzi inedită, intitulată pe rînd: *Procurorul tiranului, Demonii încearcă omenia, Greșeala*. Cu mult înainte ca scriitorii sud-americieni să divulge literar ravagiile dictaturii, Petru Dumitriu a schițat rechizitoriul supunerii prin forță (și, culmea coincidenței, plasînd acțiunea undeva în teritoriul statelor latine de peste Ocean). Precum în *Incognita*, mai tîrziu, înfruntarea se consumă, devastatoare, între frați. Cel mai în vîrstă este adeptul regimului forte, contestat radical, în cea mai cruntă ilegalitate, de mezinul gata să primească pedeapsa capitală decât să se supună unei ordini silnice. În plus, alege să sfîdeze plutonul de execuție, sigur că astfel face și mai evidentă, celuilalt, greșeala de a cădea în mrejele puterii.

La o atare fascinație, Petru Dumitriu n-a fost imun, la rîndul său. Tot H.Y.Stahl observă: „Petru a înțeles momentul istoric și a început să scrie cu succes și să cîștige pe măsură, apoi să-și facă legături și relații cu cele mai alese personalități ale țării.” Foarte plăcute, necesare pînă la un punct, succesul, cîștigul, relațiile conțin în sine riscul pervertirii. Așa s-a întîmplat că scriitorul care avea în sînge, putem zice, cultul Dunării își calcă pe inimă și întinează imaginea dragă printr-un mizerabil roman confecționat după șabloanele realismului-socialist rudimentar în formă, ticălos în conținut.

Eroizarea artificială, convențională, schematică, prescrisă de dogmă, afectează și mare parte din „*Pasărea furtunii*”, carte reluată de cîteva ori, cu speranța deșartă de a-i asigura plauzibilitate artistică. Sătul de tributul prea ridicat plătit prezentului, profund nesatisfăcut în ardoarea sa nativă pentru proza de amplă cuprindere spațială și temporală, Petru Dumitriu are revelația genială a anvergurii căutate, în structura „*Bijuteriilor de familie*”, istorie așternută dintr-o respirație, în 1949. Mai că nu știa el însuși ce prolifică vîină epică depistase. Dovadă că, un timp, ezită și se mulțumește cu înjghebarea a două reduse „cronici”, distinct repartizate pe categorii sociale, boieri și țărani.

Întîiul bărbat al țării

NE DĂM seama prea bine. Termenii elogiului s-au tocit în limba română în așa fel, încît, ca și cum am privi niște monede uzate, nu mai putem distinge chipul ce-l au în vedere. Megalomania totalitară ne-a batjocorit parcă și dicționarul. Cu toate acestea, cum am putea renunța la expresia simțămîntelor pozitive? Între multele treburi pe care le avem de făcut este și cea a spălării limbii de păcatele ei, care se spală odată cu păcatele conștiinței. În aceleași momente, în același proces, în aceeași albie a Destinului, să nădăjduim, îndurător pînă la urmă.

Regele Mihai este întîiul prin numele, ca și prin menirea Sa. Exprimă verticalitatea majestuoasă și providențială a Unului. Este întîiul prin istorie și prin ființă, prin caracter, sacrificiu și relevanță. Pisc suprem, este, în fondul său mitologic, de neasemuit. Cum să nu iubești unicitatea înaltului, grație simplului fapt că există? A o amesteca într-o tulbure pluralitate, a o supune suspiciunii, a o atinge cu degetele soioase ale relei credințe înseamnă, aparent, a o jigni. De fapt, printr-o asemenea comportare, ne jignim pe noi. Căci Unul este, peste capetele noastre, imperturbabil, egal cu sine. Blitz al eternității. La fiecare 10 Mai, reamintim că poporul român are prilejul unei redempțiuni prin însăși existența celui unic miraculos care e Regele său, Mihai Întîiul.

Gheorghe Grigurcu

Ulterior numai, se decide pentru o investigație largă în lumea Cozienilor, Lascarizilor, Vorvorenilor, realizînd acea somptuoasă sagă cu zeci, sute de personaje, absolut unică în literatura noastră. Nimeni pînă la Petru Dumitriu n-a mai înșuflet stare civilă atîtor exponenți hărăziți să depună, în baza miraculoasei inventivități creatoare, mărturia lor specifică de vitalitate pe scara infinită a existenței: bărbați și femei, tineri și bătrîni, avuți și prăpădiți, răsfațați de soartă și umili, profitori fără scrupule și însetați de puritate, învîrțiți bicsnici ai norocului și idealști condamnați de regulă a ieși din cursă prematur, înălțați efemer în slavă sau prăbușiți din pornire în smîrcurile păcatului. La capătul a trei volume monumentale arhitecturate, cînd s-ar fi putut bănuși că e epuizat, autorul *Cronicii de familie* declară senin că aceasta nu-i decât... începutul și trece imediat la înfăptuirea proiectului deopotrivă de gigantic al *Biografiilor contemporane*. Nu uitase, pasă-mi-te, dezideratul „luptei împotriva tuturor înjosirilor omenești” (conform remarcii lui H.Y.Stahl), insolit transpus în piesa *Greșeala* de fratele cel mic, Simon, „ilegalistul” intransigent, fără prihană, fanatizat de ideea unei justiții abstracte. Capitole din aceste *Biografii* au apărut prin reviste, altele au rămas în manuscris, cum le-a surprins părăsirea intempestivă a țării de către scriitor. Atunci n-a mai fost loc de analize, autoritățile l-au șters pur și simplu din registre pe Petru Dumitriu și așa a rămas treizeci de ani, între 1960-1990, marele absent dintr-o literatură căreia îi împrumutase vlagă din vigurosul lui talent și o autorizase, prin creații ale sale, să participe, la competiția internațională de valori.

Geo Șerban

(Continuare în pag. 11)

Actualitatea culturală

Eugen Ionescu la M.A.E.

MARȚI, 26 aprilie, a avut loc la Ministerul Afacerilor Externe, o instructivă ceremonie consacrată lui Eugen Ionescu. De la moartea marelui dramaturg, nu puține au fost manifestările de acest fel, atât în România, cât și în Franța. La inițiativa d-lui Adrian Dohotaru, secretar de stat, și în prezența d-lui Teodor Meleșcanu, ministrul de externe, și a ambasadorului Franței la București, evocarea lui E. Ionescu de la M.A.E. a cuprins, înainte de orice, un film în care academiștii francezi răspund întrebărilor unui cunoscut reporter francez de televiziune. Imaginile care însoțesc interviul sînt istorice. E vorba de istoria totalitarismelor care au înșfîngat Europa în ultima jumătate de veac. Îl vedem

pe autorul *Rinocerilor* referindu-se la toate, în cuvinte extraordinare, pe cât de juste, pe atât de emoționante. O rațiune a programării filmului la M.A.E. a constituit-o activitatea diplomatică a lui Ionescu, atașat cultural la Paris și la Vichy în anii războiului. Printre invitați, s-au numărat domniile Ion Zamfirescu, coleg de facultate al dramaturgului (unul la Filosofie, altul la Franceză), Radu Beligan și Ion Lucian, animatorii unui excepțional spectacol cu *Rinocerii* de acum două decenii, care se juca la Paris exact în același timp cu un spectacol francez al piesei pe o scenă bucureșteană. În sala „Grigore Gafencu” s-au aflat marți numeroase personalități ale vieții politice și culturale. (N.M.)

Reveniri necesare deși neplăcute

NE AFLĂM cîteodată în situația neplăcută de a reveni asupra unor texte pe care tot noi le-am publicat. Am făcut-o uneori pentru a îndrepta greșeli de tipar mai grave, adică schimbătoare de sens, ori pentru a corija vreo informație inexactă, furnizată de surse care și pe noi ne-au înșelat. Dar o facem, alteleori, și pentru a amenda o opinie, cînd ne dăm seama că aceasta a avut ca efect lezarea nedreaptă a cuiva. Revenirea urmărește, în astfel de împrejurări, și o reparație morală.

Deși au în vedere o problemă, aceste rînduri vizează, cum se poate bănui, un caz anume, care m-a decis de fapt să le scriu. Este vorba de un mic articol polemic al tînrului Alex. Leo Șerban, din nr. 14, în care el vede „altfel” expoziția Sârbulescu de la Catacomba, altfel de cît o văzuse, în numărul anterior, Radu Bogdan, și altfel, de asemeni, decît a văzut-o Sorin Dumitrescu, în „prezentarea pe patru coloane” făcută, probabil, în catalogul expoziției. În alertul pamflet, ceea ce preopinienții săi elogiaseră (primul nenumit), Alex. Leo Șerban consideră că nu reprezintă altceva decît „kitschul de

catacombă”, părere la care are tot dreptul, mai ales cînd o susține, cum a și făcut-o, cu destulă vervă. Ce m-a contrariat însă la lectura tardivă a amintitului text, este faptul că într-un loc autorul folosește în legătură cu Sorin Dumitrescu formula „expictor”. Să mă ierte Alex. Leo Șerban, dar nu e numai o irreverență ci și o aberație. Cum se poate? Doar pentru că nu se potrivește în gusturi cu dînsul Sorin Dumitrescu pierde în ochii săi o calitate conferită de opera unei vieți? Să se fi găndit Alex. Leo Șerban la faptul că Sorin Dumitrescu n-a mai expus de mult? Și atunci tot în eroare se află. Poate să nu mai expună nimic, niciodată, Sorin Dumitrescu, poate să nu mai picteze nimic, niciodată (Doamne ferește!) și tot nu-și va pierde calitatea de pictor, tot nu va deveni un „ex”. Cine și cum să-l priveze de ea pe marele artist? Dar am totuși sentimentul că tînrul pamfletar gîndește la fel în această privință și numai demonul polemicii l-a împins să emită o răutate care-l arată, în acest caz, lipsit de logică. (G. Dimisianu)

Adunarea generală a Uniunii Scriitorilor

În ziua de 16 mai, orele 9, în sala mare a Teatrului Național vor începe lucrările Adunării Generale a Uniunii Scriitorilor din România. Ordinea de zi va fi următoarea:

1. Raportul asupra activității și situației Uniunii Scriitorilor în intervalul aprilie 1990 - aprilie 1994;
2. Discutarea și adoptarea noului Statut al Uniunii;
3. Alegerea Președintelui Uniunii Scriitorilor conform Statutului;

La Adunarea Generală sunt invitați de drept toți membrii Uniunii Scriitorilor. La primele două puncte de pe ordinea de zi accesul presei va fi permis. Acreditările pentru presă se obțin începînd cu data de 15 mai de la sediul Uniunii Scriitorilor, Calea Victoriei nr. 133.

Întâlnire la vîrf

EMIL HUREZEANU a fost restituit poeziei românești! Evenimentul s-a produs miercuri, 27 aprilie, ora 15, la librăria „Mihail Sadoveanu” din București, cu prilejul lansării volumului său de versuri *Ultimele, primele*, apărut recent la Editura Albatros. Au vorbit despre poezia lui Emil Hurezeanu personalități ale vieții noastre literare: Geta Dimisianu, directoarea Editurii Albatros, Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș și Emil Hurezeanu însuși. Geta Dimisianu a încercat să explice și să-și explice de ce pleacă poezii din România, Ana Blandiana a mărturisit că simte o coplesitoare răspundere la gîndul că a contribuit la schimbarea destinului lui Emil Hurezeanu, desemnându-l (în 1982, cînd poeta a primit Premiul Herder) ca bursier pentru un an de studiu la Viena, Ștefan Aug. Doinaș a evidențiat, în limbajul unui critic literar, modernitatea poeziei din cartea recent apărută, Emil Hurezeanu a demonstrat, subtil, că a avut dreptate și atunci cînd a considerat că poezia este depășită în eficacitate de publicistica politică, dar și atunci cînd și-a schimbat părerea și a ajuns să creadă că poezia poate mai mult decît orice alt tip de discurs.

Numeroșii iubitori de poezie care au compus asistența și care îl cunoșteau pe Emil Hurezeanu exclusiv de la emisiunile postului de radio „Europa Liberă” au avut astfel prilejul să-l și vadă pe tînrul (încă tînrul) poet. Mai trebuie precizat că printre iubitorii de poezie s-au numărat și personaje ilustre ale culturii românești, ca Octavian Paler, Alexandru Paleologu, Cornel Regman, Mircea Horia Simionescu sau, pentru a trece cu exemplificările la o altă generație, Radu

Călin Cristea, Cristian Teodorescu, Florin Călinescu, Carmen Firan, Cătălin Țirlea. În aceste condiții se poate spune că, din punct de vedere spiritual, întîlnirea de la librăria „Mihail Sadoveanu” (gazdă: ospitaliera șefă a librăriei, Geta Munteanu) a fost o întîlnire la vîrf. (Alex. Ștefănescu)

Dragostea se-duce... și la Onești

VINERI, 21 aprilie, Mircea Cărtărescu și-a lansat la Onești volumul de versuri *Dragostea*. Evenimentul a avut loc la librăria Fundației „Goerge Călinescu” din localitate, la el participînd un public numeros format în cea mai mare parte din adolescenți, veniții devoratori de lirică erotică. După prezentarea făcută cărții și poetului de către Constantin Th. Ciobanu, președintele Fundației sus amintite, autorul a explicat auditoriului motivele pentru care dragostea este cel mai important lucru aflat în posesia omului, argumentîndu-și spusele cu rîndurile ce constituie motto-ul volumului și care aparțin apostolului Pavel. Simbătă dimineața, cu ocazia unei ședințe a cenaclului Fundației în care a citit poezie Nicolae Păduraru, poetul Mircea Cărtărescu, a dovedit că poartă și titlul de profesor, vorbind celor prezenți despre definitiva trecere a literaturii moderniste înspre postmodernism. (Bogdan Dumitrescu)

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

1975. Ion Băieșu și Fănuș Neagu

CALENDAR

• 22. IV. 1894 - s-a născut Camil Petrescu (m. 1957)
• 22. IV. 1897 - a murit Ion Ghica (n. 1816)
• 22. IV. 1918 - s-a născut Vladimir Belistov
• 22. IV. 1922 - s-a născut Ionel Bandrabur
• 22. IV. 1923 - s-a născut Ștefan Harbuz
• 22. IV. 1925 - s-a născut Alexandru Gromov
• 22. IV. 1925 - s-a născut Teodor Tanco
• 22. IV. 1937 - s-a născut Eugen Lumezianu (m. 1990)
• 22. IV. 1968 - a murit Constantin Prisnea (n. 1914)

• 23. IV. 1894 - s-a născut Gib I. Mihăescu (m. 1935)
• 23. IV. 1913 - s-a născut Emeric Deutsch
• 23. IV. 1987 - a murit Sandu Tzigara-Samurcaș (n. 1903)

• 24. IV. 1888 - s-a născut Ștefan Bezdechi (m. 1958)
• 24. IV. 1911 - s-a născut Eugen Jebeleanu (m. 1991)
• 24. IV. 1912 - s-a născut Marta D. Rădulescu (m. 1959)
• 24. IV. 1919 - s-a născut Mihai Dragomir (m. 1964)
• 24. IV. 1937 - s-a născut Iosif Lupulescu
• 24. IV. 1939 - s-a născut Alex Rudeanu
• 24. IV. 1944 - s-a născut Nemes László
• 24. IV. 1951 - s-a născut Mihaela Minulescu
• 24. IV. 1977 - s-a născut Nagy István (m. 1904)

• 25. IV. 1909 - s-a născut Aurel Marin (m. 1944)
• 25. IV. 1912 - s-a născut I. Ch. Severeanu (m. 1972)

• 26. IV. 1908 - s-a născut Cristian Păncescu (m. 1982)
• 26. IV. 1920 - s-a născut Alexandru Husar
• 26. IV. 1922 - s-a născut Ștefan Aug. Doinaș
• 26. IV. 1926 - s-a născut Adrian Lăzărescu
• 26. IV. 1931 - s-a născut Ala Cupcea
• 26. IV. 1938 - s-a născut Dan Claudiu Tănăsescu
• 26. IV. 1963 - a murit Vasile Voiculescu (n. 1884)
• 26. IV. 1969 - a murit Mihail Axente (n. 1898)

• 27. IV. 1872 - a murit Ion Heliade Rădulescu (n. 1802)
• 27. IV. 1893 - s-a născut Endre Károly (m. 1988)
• 27. IV. 1954 - s-a născut Adi Cristi

• 28. IV. 1764 - s-a născut Paul Iorgovici (m. 1808)
• 28. IV. 1908 - a fost înființată Societatea Scriitorilor Români
• 28. IV. 1911 - s-a născut Mariana Crainic (m. 1989)
• 28. IV. 1930 - s-a născut Gheorghe Marin
• 28. IV. 1931 - s-a născut Traian Reu
• 28. IV. 1942 - s-a născut Galfalvi Gyorgy

• 28. IV. 1948 - s-a născut Iolanda Malamen
• 28. IV. 1953 - s-a născut Ion Minăscurtă

• 29. IV. 1918 - a murit George Coșbuc (n. 1866)
• 29. IV. 1918 - a murit Barbu Ștefănescu Delavrancea (n. 1858)
• 29. IV. 1927 - s-a născut Virgil Cîndea
• 29. IV. 1931 - s-a născut Ilie Tănăsache
• 29. IV. 1935 - s-a născut Vasile Vetișanu
• 29. IV. 1936 - s-a născut Gheorghe Tomozei
• 29. IV. 1951 - s-a născut Bogdan Ulmu

• 30. IV. 1906 - s-a născut Matei Alexandrescu (m. 1979)
• 30. IV. 1945 - s-a născut Alexandru Dan Popescu
• 30. IV. 1946 - s-a născut Passionaria Stoicescu
• 30. IV. 1979 - a murit Pan Halippa (n. 1883)
• 30. IV. 1985 - a murit Mihai Murgu (n. 1928)

• 1. V. 1895 - s-a născut Ury Benador (m. 1971)
• 1. V. 1896 - s-a născut Mihai Ralea (m. 1964)
• 1. V. 1904 - s-a născut Paul Sterian (m. 1984)
• 1. V. 1921 - s-a născut Vladimir Colin (m. 1991)
• 1. V. 1927 - s-a născut Annie Bentoiu
• 1. V. 1928 - s-a născut Ion Ianoși
• 1. V. 1931 - s-a născut Janki Bela
• 1. V. 1932 - s-a născut Bucur Chiriac
• 1. V. 1933 - s-a născut Miron Scorobete
• 1. V. 1935 - s-a născut Dona Roșu
• 1. V. 1936 - s-a născut Anatol Codru
• 1. V. 1937 - s-a născut Ion Vatamanu

• 2. V. 1893 - a murit George Barițiu (n. 1812)
• 2. V. 1928 - a murit George Ranetti (n. 1875)
• 2. V. 1936 - s-a născut Valentin Tudor
• 2. V. 1937 - s-a născut Rodica Dumitrescu
• 2. V. 1940 - s-a născut Ion Lotreanu (m. 1985)
• 2. V. 1979 - a murit Letiția Papu (n. 1904)
• 3. V. 1900 - s-a născut Eugenia Cioculescu
• 2. V. 1987 - a murit Elvira Bogdan (n. 1904)

• 3. V. 1906 - s-a născut Paul B. Marian
• 3. V. 1915 - s-a născut Corneliu Bărbulescu
• 3. V. 1949 - s-a născut Silvia Chițimia
• 3. V. 1992 - a murit Emil Giurgiucă (n. 1906)

• 4. V. 1902 - s-a născut Elena Iordache-Streinu
• 4. V. 1922 - s-a născut Vlad Mușatescu
• 4. V. 1928 - s-a născut Leon Baconsky

de Ioana
Pânulescu

MIRCEA CĂRTĂRESCU DRAGOSTEA

Mircea Cărtărescu, *Dragostea*, Humanitas, București, 1994, 182 p., 3200 lei.

TREBUIA sau nu ca Mircea Cărtărescu să-și publice în 1994, la Editura Humanitas, volumul optzecist *Dragostea*? Aceasta este întrebarea la care va răspunde cronică de față pentru că autorul însuși pare să și-o fi pus și încă deschis, pe coperta cărții: „*Dragostea* este, între cărțile mele de versuri, aceea care parcă a avut vocația neșansei. Este ultima dintr-un fel de trilogie optzecistă (...), dar optzecismul ei e puțin trecut din copt, și din cauza aceasta cred că există în ea un fel de ambiguitate pentru care am ezitat ani de zile s-o public”. Admir asemenea ezitari, care dovedesc o exigență critică puțin obișnuită. În general, dect să nu publice deloc în perioadele prea puține fertile, scriitorul român încredințează tiparului tot soiul de năstrușnicii de parcă i-ar fi milă să arunce la coș, precum condeierul lui Llosa, rodul efortului său creator. Funcționează aici, probabil, mitul operelor complete eminesciene, volume după volume care au recuperat cu incredibilă osîrdie tot ce a putut fi identificat ca aparținând poetului, de la ciorne la cele mai neînsemnate notații. După acest model are grijă de sine scriitorul român aflat în criză creatoare. Nu de puține ori regretăm că unul sau altul dintre contemporanii noștri cedează ispitei de a-și „recupera” și tipări încercările ratate. Spiritul critic funcționează mai bine (și mai ales) când e vorba de alții.

Cu totul alta este situația volumului *Dragostea* al lui Mircea Cărtărescu, care va fi stîrnind - îmi imaginez - multe nemulțumiri și invidii între confrăți și complicații pentru editorii luați cu asalt, de-acum înainte și de poeți, deși versurile sînt o excepție la Humanitas. Mircea Cărtărescu a fost descoperit și acaparat de cea mai importantă editură românească la ora actuală, situație fericită a întîlnirii unui autor de valoare cu editorul profesionist.

Dacă a ezitat „ani de zile” să-și publice *Dragostea*, Mircea Cărtărescu a făcut-o din dorința de a oferi cititorilor săi o operă complet nouă, de a-i ului mai întîi cu o carte de proză, *Visul*, apoi cu capodopera *Levantul*. Prin *Dragostea* el revine la tipul de poezie din *Poeme de amor și Totul*. Pe toate trei autorul le consideră, cu îndreptățire, părți ale unei trilogii poetice optzeciste. Cu riscul de a-și dezamăgii puțin cititorii, dornici de la un scriitor de talia lui Cărtărescu de noutăți absolute, dacă nu chiar revelații, poetul și-a completat trilogia, a acoperit un spațiu alb. Și n-a greșit.

ARS AMANDI

Dragostea nu e un volum redundant, ci întregitor, nu e un volum ofilit, ci numai prea copt (și cît de bune sînt unele fructe prea coapte), nu e un exercițiu de stil, ci o experiență autentică. *Dragostea* nu e publicată de Mircea Cărtărescu într-un moment de criză creatoare ci va fi urmată, în curînd, de proza *Travesti* (pe care am avut bucuria s-o citesc în manuscris într-o primă variantă intitulată *Lulu*) și de alte creații care se află pe masa, de atîtea ori evocată poetic, a apartamentului de bloc din Colentina.

În felul ei *Dragostea* e tot atît de curajoasă și de nouă ca toate volumele care au făcut din Mircea Cărtărescu poetul generației sale. Ea pornește, nu ambițios, ci recunoscînd cu umilîntă universalitatea modelului, de la *Biblie*. Între *Geneză* și *Apocalips*, între aprinderea și stingerea stelelor, poemele din acest volum mai formează trei cicluri: *La Adînci tinereți*, *Dragă Cri* și *Psalmi*. *La adînci tinereți* este cel mai puțin important dintre acestea (de aceea nu voi zăbovi asupra lui) și pregătește ciclul următor, *Dragă Cri*. Aici Mircea Cărtărescu își pune deja la încercare puterea poetică. El are îndrăzneala de a scrie un ciclu al fericirii. Dacă e să găsim și acum un punct de pornire biblic, acesta se află, firește, în *Cîntarea Cîntărilor*. Or, se știe că opțiunea literară este inversă față de opțiunile vieții: fericirea e ocolită în scris pentru că nu are aceeași forță cu nefericirea, liniștii i se preferă zăbuciumul, cuplul împlinit nu are farmecul poetic al însinguratului.

Poemele din *Dragă Cri* nu mai prind căutarea, îndoielile, neliniștea și aburul de tristețe care înmoaie contururile vieții solitare, ci dezvăluie viața cuplului, începută „după o cununie la - 21”, apoi limpezimile vieții de familie cu trei membri. Dacă poemele pierd încordarea, nervul din volumele anterioare, ele cîștigă în schimb alte atribute, în primul rînd uimirea poetului obișnuit să se considere un „monstru singuratic, un soi de beckett, un kafka, omul cu cicatrice, scareface (...) singur ca un strigoi” în fața schimbării paradigmei personale. Bucuria și prospețimea, hotărîrea de a-și trăi clipa, șansa, dragostea, din plin, inocența, seninătatea îmbogățesc, toate, gama sentimentelor din volumele anterioare.

Poetul seamănă cu un extraterestru al vieții de familie, gata să descopere cu senzorii lui de „străin” lucrurile pentru alții nespuse de banale: „ciudato, norul meu de molecule/Cri a mea între degete cu primule/nici René Thom/nu te-ar putea descrie viraj cu viraj și atom cu atom” (94). Sau: „să clipești din geană pe obrazul meu/și să rzi în întunericul negru” (96). Formulări banale, voit pleonastice ca „întunericul negru” sînt specifice copiilor sau celor care descoperă pentru prima oară lumea. Într-adevăr, în jurul celor doi se află universul cărtărescian dintotdeauna, cu blocuri și magazine, cu tramvaie și stele care pîlîșie în mai toate peisajele bucureștene ale poetului. Dar percepția asupra acestei lumi s-a schimbat fundamental, „totu-i prostuț și

fermecător” (126) și izbînda ciclului *Dragă Cri* este de a schimba universul prin pecetea altui sentiment. Naivitatea copilului se strecoară și stăpînește versurile tatălui: „se uita țintă în carte,/atentă, de parcă știa să citească/ și atunci m-am gîndit: «Ioana/ mă laud tuturor că ești cel mai bun produs al meu, că ești mai presus de orice literatură»” (116). Dar literatura se răzbură și naște o încordare nouă („Dar cum dracu să spui într-un poem că-ți iubești fetița?”) și o nouă nostalgie („dar nu mai citesc, dar scriu mai puțin (...) voi mai face ceva vreodată?! uneori mi-e dor de singurătatea mea disperată” (126). Ciclul *Dragă Cri* este riscul pe care și l-a asumat Mircea Cărtărescu de a transforma arta iubirii fericite în artă literară.

„Nevinovatul, noul ou
Palat de nuntă și cavou”
(Ion Barbu)

PSALMI aduce arta iubirii între frămîntările metafizice care se simt în aproape tot ce a scris Mircea Cărtărescu. În *Geneză*, *La adînci tinereți* și *Dragă Cri* Mircea Cărtărescu era mai aproape de arta ovidiană a iubirii, în *Psalmi* e mai aproape de cea argheziană. Dar universul său poetic rămîne, și aici, cel știut. La fel și caracteristica principală a stilului cărtărescian: un discurs de tip *big-bang*, o frazare în plină explozie, cu fărîșmele lexicale risipindu-se în toate direcțiile și dînd naștere constelațiilor poetice. Ne-am fi așteptat poate la o concentrare mai mare în versurile care-l caută pe Dumnezeu, dar Mircea Cărtărescu simte nevoia să-și desfășoare energiile poetice ca pe niște uriașe coli scrise cu care să acopere și să descopere după plac fața lumii.

Ars amandi devine și o *ars moriendi*, căci speranța omului este să afle măcar prin moarte, după moarte, ceva mai multe despre sine, lume, Dumnezeu. În toți *Psalmii* apar aceste trei necunoscute: Dumnezeu, lumea, sinele. Ele clocotesc, ca apele unei strîmtori periculoase, între două obsesii de neclintit: nașterea și moartea. Cu recuzita lui specifică, observată de atîtea ori de critici, Cărtărescu dă ocol acestor două momente: unul pe care nu și-l mai amintește (mașterea), așadar îl imaginează, altul pe care nu și-l poate imagina

de Emil
Brumarșu

La Glanda Lacrimală

ACOLO șezum și plînsam. În taverna „La Glanda Lacrimală”. Fiecare pe ale lui. Eu boceam mosorelele fără ață, cuiele ruginite, castanele scorjite-n buzunare, plumbuiera din clasa a treia, șuruburile abandonate-n ungherele magaziiilor paradite, pompele de flit, acele de patefon tocite, scriitorii citiți și răscitiți, samovarele-n ruină, dulapurile devastate, crivatul cel bine strunjit, lancea de frasin, sîntînile rotunde, prima erecție (O!, într-o vizită, la Belcești, la o doamnă profesoară, O!), ura veșnic îndulcită, fiartă pe plite patrupeze: cercuri, portite, grătar, cenușă... *Poetul la masa de lucru* transcrise, drept urmare, în fumul gros, verzui, de lumfnare cu flacăra limbii slobodă, două elegii: 1. Cafeaua de cicoare-mi dă avînt să mai privesc femeii cu craci-n vînt și să fumez trabuci de zece ruble bînd căni de apă simplă și votci duble. Dar lipicioase-n miez clipele-s calpe în după-amiaza vieții mele albe și sînt sătul de plictiseala blîndă ce rufele pe sîrme lungi le zvîntă în curți înguste, lîngă roșii case, la gemuri, pentru muște moi, cu plase. Și-aștept să soarbă ploaia din cutii de pești motanii sub hulubării și să se pișe leneșă-ntre crini *Iubita Ideală* din vecini. Căci n-am nici chef, nici frișcă să mă pîhuth în căutarea timpului pierdut... 2. Tu care-mi cînti de la magnetofon „Hello”, în dimineața asta-i joi... Trec chelnerițe... Trage-n buze moi, țigara fină, sonda cu sifon, o școlpilandră-punk-omida-albastră. Îngeri-și bagă-n ziduri o aripă. Vai, unde e neprihănirea noastră: parfum greoi ce fluturi-i constipă? Și unde-i suflul prelins din noi ca păcura din osii de vagon? Tu care-mi cînti de la magnetofon „Hello”, în dimineața asta-i joi...

(moartea), așadar încearcă să și-l amintească. Înainte de naștere și după moarte, iată noile dimensiuni în care încearcă poetul să se miște. Femeia gravidă, mama, uterul ca simbol, creierul-uter sînt opuse prafului („de cretă”), descompunerii, ignoranței și neantului. Viața este rotită și mișcată oricum, înainte și înapoi, poetul vrea să-și găsească alte identități, nu sociale, ci să-și schimbe regnul, să-și depășească limitele. Reușește doar pînă la un punct unde totul îi scapă de sub control și atunci se oprește. Poetul încearcă diferite căi: varianta umilîntei uimite, varianta înfruntării, varianta rațională, științifică, variantele optativ-imaginative (*dacă ar fi...*), implorarea, teama, blînda supunere: „*fantomă dragă, arată-te!/ grăiește-mi, vād că vrei să-mi grăiești/ dar vorbele tale-ar fi oameni sau crenguțe de zarzăr/ așa cum tăcerile tale sînt roci/ te citesc mai bine în petala de cerceș în vinele liliachii din urechea pisicuței mele/ în amintirea răcitoarelor cu gheața de altădată. fiindă tu/ ești tot ce iubesc și tot ce urăsc și tot/ ce mi-e indiferent; dac-aș fi fost o femelă/ oasele tale s-ar fi format în burta mea; așa, te simt pîlîind/ și mișcîndu-te-n feasta mea (...)*” (152)

Așa cum *dragostea* față de oameni din primele cicluri era imperfectă și fluctuațiile ei erau născătoare de poezie, și *dragostea* față de Dumnezeu e plină de suiguri și căderi. Dar din cele două linii tremurate se naște *Dragostea*. Ea începe cu pagina din *Întîia Epistolă a lui Pavel către Cosinteni*: „*Dragostea este îndelung răbdătoare, este plină de bunătate; dragostea nu este invidioasă; dragostea nu se laudă, nu se umflă de mîndrie, nu se poartă necuviincios, nu caută folosul său, nu se aprinde de mînie, nu se gîndește la rău, nu se bucură de nelegiuire, ci se bucură de adevăr, suferă toate, crede toate, nădăjduiește toate, rabdă toate.*” *Dragostea* nu pierie niciodată.” Poate că volumul lui Mircea Cărtărescu și cronică mea ar fi trebuit să se încheie cu aceste cuvinte. Dacă nu s-a întîmplat așa nici în carte nici în cronică este pentru că omul, chiar cînd începe prin a atinge pentru o clipă perfecțiunea modelului, sfîrșește prin a-l distruge, poate din greșeală, paragraf cu paragraf.

Un fel de carte perfectă

COMPARAȚIILE literatură-muzică sînt probabil demodate astăzi și le-am abandonat desigur în bibliografiile manualelor învechite, dacă nu ar apărea din cînd în cînd niște cărți ciudate, subversive de-a dreptul, care se încapăținează să facă pe plac unor poetici din secole trecute. *Biblioteca fantastică* a Soniei Larian este o asemenea carte, pentru că e cel puțin dificil să o

fac vizite, se plictisesc într-o adevărată rutină maritală, strecoară intrigă, bîrfesc, se laudă, se invidiază unii pe ceilalți, toate într-un amestec încântător de seriozitate și glumă. Sonia Larian scrie cu tonul exaltat care se potrivește atât de bine unui anumit gen de nimicuri, creînd o atmosferă încinsă din... mai nimic. *Biblioteca fantastică* este una dintre acele cărți care îți transmit o intensă stare de relaxare, de bună dispoziție, mîzînd pe celebra iluzie a lucrurilor simple și ușoare care de fapt sînt complicate și adînci.

Cartea are o structură, chiar mimează logica simplă și coerentă a poveștilor, însă în realitate primele părți, în care Lupul din Scufița Roșie are câteva revelații importante legate de însemnătatea persoanei sale iar Vulpea și Corbul se hotărăsc să-i facă o vizită Vulpei liberale unde aveau loc fastuoase petreceri, nu sînt decît un preambul voit tîrăgănat, într-un fel de alint dar și într-o plăcere a taifasului, la fantastica bibliotecă a Șoarecelui de bibliotecă. Acesta este un fel de Midas al literaturii, pentru că toate personajele din cărțile pe care le "devorează" el pe nerăsuflăte capătă viață și vin să-l asalteze, care mai de care mai stranii, mai învățat și mai... fantastic.

Cartea Soniei Larian se termină ca o poveste modernă, fără morală explicită, fără a încheia într-adevăr ceva, tocmai pentru că de fapt ar putea continua. Se termină exact ca un vis, care ar fi putut dura la nesfîrșit, chiar dacă odată isprăvit nu s-ar putea spune că li lipsește ceva. (Andreea Deciu)

Anateme cu umor

ÎNTRU umorul cioranian și cel ionescian nu există, cred, decît diferențe de expresie. În impulsul lor originar, cele două tipuri sînt identice - ele pleacă din aceeași angoasă mergînd, într-un caz, pînă la spaimă teribilă, iar în celălalt caz, pînă la lehamite. *Mărturisiri și anateme* e un fel de *Cîntăreața cheală* fără personaje (dacă admitem că însăși piesa lui Ionescu ar avea vreun "personaj"). Ca să înțelegem calitatea umorului cioranian vom invoca un mic fragment din cartea autobiografică a lui M. Tournier, *Vintul Paraclet*, în care se face o subtilă teorie

cromatică a rîsului: după Tournier ar exista un rîs roz (despre care vorbește și Bergson și al cărui principiu este binecunoscutul „du mécanique plaqué sur du vivant”); apoi, un rîs negru, în care predomină o anumită doză de cinism bine temperat și calculat; în sfîrșit, ultima specie de umor, metafizic, ar declanșa în cel care-l receptează rîsul alb, rîsul crispat, ca al lui Hamlet, de pildă, cînd se trezește brusc cu hîrca bufonului Yorick în mîini. În acest tip de comic - „comical cosmic” îl numește Tournier - excelează deopotrivă Ionescu și Cioran. Rîsul lor poartă stigmatul blestemului divin. Nu e un rîs cathartic ci, mai degrabă, cataleptic, ca cel de pe buzele lui Kiriliv în clipa sinuciderii. Aforismele din *Mărturisiri și anateme* ar părea total imbecile dacă în ecoul lor n-am percepe rînjetul unui damnat. De fapt numai

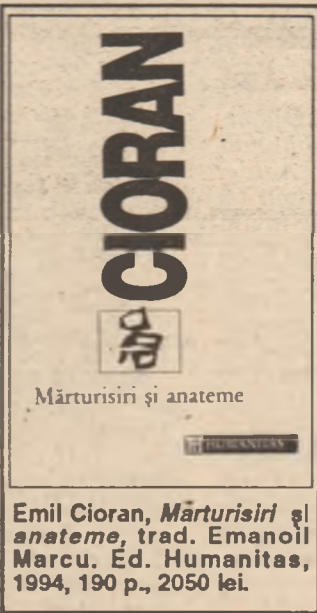
erau mai inteligenți și mai interesați decît autorii traduși de ei. Căci e nevoie de mai multă judecată pentru a traduce decît pentru a „crea”. (Cristian Bădiliță)

Lirism și imagine

E RECONFORTANT să deschizi volumul unui debutant și să dai peste lirism adevărat, semînatate izvorînd din imagini bine conturate, și lipsa oricărei poze dezabuzate ori cinice: „Am luat cu forța un pumn de pămînt/ și mi-a spus că lucrurile pier/ că toți murim siguri ca 1 // Pretutindeni sînt mișcări./ Chiar liniștea/ pentru a putea fi/ trebuie să ne miște în sens contrar.” (...) „Chiar și spațiul poate obosi/ urmînd calea luminii” (...) „Nu-i poți opri unei frunze bucuria” (*Fiul risipitor*), ori: „Eu mergeam pe o stradă/ ea pe o alta/ Întîmplător, între străzi era un geam” (*Prima iubire*).

Această uimire pe fața prospețimii, stranietății și adevăratei reflecții poetice se lămurește atunci cînd parcurgi partea a treia a volumului și constăți că autorul este un haijin (creator de haiku), adică un adept al unuia din cele mai riguroase curente ale poeziei japoneze tradiționale și - astăzi - ale lumii. De altfel, el este și laureatul unuia din concursurile inițiate de excelența revistă de specialitate „Albatros”.

Haiku-ul premiat („Prin ceață/ paznicul se întoarce/ cu fluturi pe felinar”) nu diferă prea mult de cele încă 32 de piese din volum, adică este o mică bijuterie plastică și filosofică, înscriindu-se perfect în tradiția genului, adică nefilosofînd ci transcriind în cuvinte simple un decupaj din umilul naturii, al întîmplării și al tăcerii pe care-o lasă în urmă lucrurile. „Foc stins./ Prin fum/ cocorii...” este mai mult decît o stampă, este o gaură neagră a universului sufletesc,

Emil Cioran, *Mărturisiri și anateme*, trad. Emanoil Marcu. Ed. Humanitas, 1994, 190 p., 2050 lei.

primele trei capitole din carte stau sub semnul umorului alb, tonul celorlalte trei împletind invectiva cu melancolia. Cele mai savuroase „anecdote metafizice” te trimit imediat cu gîndul la scenetele lui Cehov sau la povestirile lui Gogol, autori frecvențați cu pasiune de Cioran. De pildă: „În compartiment, vecina din față, o femeie de o urîțenie indecentă, sforăia cu gura căscată: o agonie dezgustătoare. Ce să fac? Cum să suport asemenea spectacol? - Stalin mi-a venit în ajutor. În tinerețea lui, în timp ce trecea printre două rînduri de zbiri ce-l biciuiau, s-a cufundat pe de-a întregul în lectura unei cărți, astfel încît și-a abătut atenția de la ploaia de lovituri. Întărit de pilda aceasta, m-am cufundat și eu într-o carte și m-am oprit la fiece cuvînt cu o rivnă extremă, pînă în clipa cînd monstrul a încetat să agonizeze.”

După *Istorie și Utopie*, *Exerciții de admirație și Ispita de a exista*, aceasta e a patra carte a lui Cioran tradusă de Emanoil Marcu. Și, din cîte știi, vor mai urma încă două în viitorul apropiat. Marea performanță (și surpriză totodată) a lui Emanoil Marcu este, nu atît traducerea în limba română, ci chiar în limba Cioran.

De altfel, Cioran anatemează la un moment dat creatorul pentru a-l elogia pe traducător: „Am cunoscut scriitorii mîrginiți și chiar proști. În schimb, traducătorii pe care i-am putut cunoaște

„Valentin E. Busuioc: 111 poeme”, Editura Muntenia, Constanța 1993, 128 p., 200 lei.

amintind acea premoniție rilkeeană conform căreia undeva în această clipă un om se gîndește la tine. Ori scena-i de-un insolit acustic și vizual halucinant: „Plouă pe munte/ Curcubeul atinge/ vulturii în zbor.”, scenă contemporană parcă genezei. O experiență post N. Stănescu găsim în elegant-ironic, sibilin-metafizic micro-poem „Pe cînd trăiam asemeni frunzelor/ furam ouă de

Actualitatea editorială

dragul geometriei”, poem din păcate explicitat prin mai multe versuri excreșcent narative. În aceeași situație se găsește și poemul opresant ontologic: „Toată ziua a fost un coșmar/ pentru mîini, pentru picioare/ căci, ori de cîte ori le întrebam/ ce e locul/ fmi răspundeau la fel: / cu prima rană vine locuirea!” Și dovada cea mai sigură că nu greșesc atunci cînd amputez astfel unele texte tipografice, este că poetul însuși și-a amputat poezia „Nud” pînă cînd a ajuns la un singur vers și la un singur cuvînt. Versul este „lumina”. Cred că această „lumină” va veni și pentru o serie de poezii văduvite pe nedrept de ea. Ea este evidentă pentru poezii ca *Îndrăgostit*: „M-am îndrăgostit de un cireș/ și sînt mîhnit/ sînt neputincios...”, celelalte trei versuri care urmează fiind perfect redundante. Și e adevărat că „lumina călătorește pe întuneric”, însă întunericul, de vrem să fie prezent în poezie, trebuie să fie tot atît de expresiv ca și lumina. Paradoxul artelor este că, prin expresivitate, întunericul (răul, anti-lumina, a-lumina etc) devine stenic, și tot un fel de lumină. De altfel acest paradox e complinit de cel al interferenței natură-privitor, simplu și percutant imaginat de poet: „Și acest salcîm/ cu toate florile îndreptate spre ochii mei/ atît de aproape/ încît fac parte din privire.”

Sperăm ca, la a doua carte, dl. Valentin Busuioc să-și țină integral promisiunea purității concentrate pe care, involuntar, și-o ia prin haiku-ul: „Zi de martie - / pe o singură frunză/ toată zăpada.” (Constantin Abăluja)

Istoria morală și morala istoriei

ANDREI AMALRIK a fost un disident cu suflet candid, cum sînt de altfel toți adevărații scriitori disidenți. Ei încearcă să schimbe lumea „de sus”, prin exemplul spiritual, prin trimitere la învățătura istoriei, neacceptînd că istoria se repetă „în orb”, că prezentul nu reține lecția trecutului sau reține din ea doar cea ce îi convine. Disidentul ignoră că viitorul e un joc cu alți actori al aceleiași piese, dar, probabil puterea lui tocmai de aici vine, din această „naivitate” donquijotescă, din încrederea că, istoric, reflexele bune se pot dobîndi.

Cred că o asemenea „naivitate” a determinat opțiunea lui Amalrik pentru subiectul Rasputin, pentru refacerea traseului unui personaj ce a marcat soarta Rusiei pre-revoluționare. Ca scormonitor al trecutului, disidentul Amalrik îl domină pe istoricul Amalrik, și guvernează judecățile cărora le adaugă o morală implicită, chiar și atunci cînd schimbă perspectiva încetățenită sau propune o altă lectură a faptelor atestate documentar.

Leonid Pliușci, prefațatorul *Rasputin* -ului neterminat al lui Amalrik, subliniază „atitudinea personalistă consecventă” care ar servi la „demistificarea istoriei”. Adevărul e că demistificarea constituie, voit sau nu, o remistificare. Pliușci, el însuși disident, se

Andrei Amalrik, Rasputin, traducere de Olga Zaicik, Editura RAO International Publishing Company S.A., 384 p., 2700 lei.

întrebă, în prelungirea lui Amalrik, ce s-ar fi întâmplat dacă Rusia din epoca lui Rasputin ar fi optat altfel (întrebare pe care Bertrand Russell a pus-o stăruitor, proiectând multiple viitoruri). Numai că Rusia nu putea opta decât așa cum a făcut-o iar aventurierul mistic Rasputin a fost una din piesele mecanice ale acestei tragice opțiuni.

Cartea lui Amalrik este ghidată de credința că istoria e o linie ascendentă pe direcția progresului moral, poate de aceea el netezește asperitățile și găsește mobiluri metafizice și proiecții vizionare acolo unde nu e decât mizerie, sărăcie sufletească, morbid prezentism. Istoricul disident propune de fapt o imagine a propriului suflet slav, o compensație a neîmplinirilor sale nostalgizate. Defectul și meritul cărții tocmai acesta este: Amalrik face o istorie morală vrînd să realizeze o morală a istoriei.

De aceea, lectura cărții în foarte buna traducere a Olgăi Zaicik e pasionantă. Cu atât mai mult cu cât, după o nemiloasă schemă mult exersată de istorie, disidentul însuși a pierit într-un accident suspect de circulație, în 1980, în drum spre Madrid, unde trebuia să susțină cauza disidenților sovietici la Conferința europeană - iar manuscrisul i-a rămas neterminat. Este meritul ediției franceze preluată de Editura RAO că a făcut posibil ca cititorul să aibă toate datele despre destinele autorului și eroului său, despre iluziile primului în asumarea istoriei celualt. (Adriana Bittel)

Trei femei

ACESTA este titlul original al volumului de nuvele al lui Robert Musil, carte distinsă cu premiul orașului Viena. Trei nuvele purtînd ca titluri nume de femei, chiar dacă ele nu reprezintă personajele principale, cum ar fi sugerat o convenție simplă a genului, ci sînt de fapt metaforele vieților a trei bărbați. Fiecare din ele modifică radical viața unui bărbat, dar nu în sensul banal, chiar vulgar al expresiei, ci în chip profund, radical. Pentru fiorosul domn von Ketten, care își dedică viața unui război surd cu

dușmanul de secole al familiei, clanul episcopilor Trent, „portugheza”, o meridională transplantată în lumea rece a nordicilor este diavolul, dar poate fi și Dumnezeu; pentru Homo, bărbatul în criza maritală, aflat la momentul cînd soția devine pură abstracțiune astfel încît îți poți permite s-o iubești de la distanță, țărâncuța Grigia înseamnă moarte, dar nu ca pieire violentă, ci dulce abandon al vieții; pentru bărbatul fără nume din ultima povestire, slujnicuța Tonka, femeia-marionetă supusă și placidă pînă la idiolenie totală, este un simbol al misterului existenței, un fel de variantă opusă a Fecioarei, pentru că, fără a păcătui cu altcineva decît cu unicul bărbat din viața ei, capătă o boală venerică.

Ar fi inutil să reluăm ceea ce se știe prea bine despre orice a scris Musil și care s-ar potrivi foarte bine și pentru aceste trei nuvele. O anumită discreție a narațiunii, care nu dezvăluie ci doar indică, chiar și acolo unde e vorba de evenimente cît se poate de simple și de concrete, un calm ușor obosit al vocii care povestește, gravitatea întîm-

Robert Musil - Grigia, traducere de Ion Roman, Editura Universal Dalși 1994, 128 p., 1450 lei.

plărilor înseși, enunțată, însă cu simplitate și directete, ca fiind ceva foarte firesc, toate acestea dau o adevărată aură prozei lui Musil. Cităm din Grigia un fragment despre întîmplările celor doi îndrăgostiți, deși adevărul e că traducerea e cu siguranță mult sub valoarea originalului: „Șurile de fin s-au umplut. Prin crăpăturile dintre grinzi curge în interior o lumină de argint. Finul iriază o lumină verde. Sub poarta șurii se află un tiv lat de aur. Finul are o mireasmă acrie. Ca băuturile negrilor preparate din fructe fermentate și salivă de om (...) Finul te ține în orice poziție. Stai vîrît în el pînă la pulpe, în același timp și nesigur și împlîntat foarte solid. Te culci în fin ca în mîna lui Dumnezeu, și putea să te tăvălești în mîna lui Dumnezeu ca un cătel sau un purceluș. Stai culcat pieziș și aproape vertical ca un sînt ce se înalță spre cer într-un nor verde. Erau zile nupțiale și zile de înălțare la cer. Dar Grigia declară într-o zi: nu mai merge”. Întreaga scenă e concepută ca o imensă metaforă, izbutind să deducă agitația extatică-trivială a amorului fizic dintr-o succesiune de instantaneuri,

de imagini perfect statice. Fragmentul acesta este un fel de miniatură a cărții, care de fapt e un poem al ocolșurilor, al evaziunilor din direct, din brutalitatea prozei, fără a profita prea mult nici de un simbolism ori un metaforism excesiv. Musil are acest straniu dar de a face ca orice alt roman sau nuvelă să pară pur și simplu vulgare în comparație cu ale sale. (Andreea Deciu)

Critica Occidentului

CLAUDE KARNOUOH a ținut cîteva prelegeri în semestrul al II-lea al anului universitar 1990-1991 la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, a revenit în 1993 ca profesor invitat și a publicat anul acesta o carte în românește cu titlul *Adio Diferenței. Eseu asupra modernității tirzii* (traducere după versiunea în franceză *Adieu à la Différence*, Arcantère Éditions, 1993) al cărei cuprins e format în cea mai mare parte din cursurile ținute în fața studenților clujeni. Claude Karnoouh este o „rara avis” în peisajul de idei vehiculate în ultima vreme la noi. El este un „disident” al democrației, al capitalismului, al economiei de piață, al civilizației Occidentului, de pe pozițiile unei stîngi școlite și inteligente. Confruntarea cu punctul său de vedere e totuși frustrantă pentru că nu găsim în Claude Karnoouh un adversar imbatabil în argumentarea poziției sale și a criticii pe care o face sistemului politic, social și cultural occidental.

Poate că cel mai rimerit ar fi să arătăm pentru început care este modelul pozitiv, nostalgia de la care eseistul își dezvoltă reproșurile. Acest model se găsește chiar în Transilvania, unde autorul revine frecvent tocmai din acest motiv, este vorba despre legătura așa-zisilor „producători” cu sursele naturale, despre primitivitatea contactului cu natura și cu pămîntul sau, mai bine spus, ceea ce admiră Claude Karnoouh la noi sînt piețele cu „tinere fete solide, cu obraji roșii, cu mîini butucănoase și sîni tari”, un țaran care-și paște vitele pe peluzele de iarbă dintre blocuri - „Aici, spune etnologul, în nopțile fără lună, la marginea satului așipit, în

liniștea spartă de lătrăturile unui cîine vagabond, de miolăiturile unei pisici în călduri, de mugetul surd al unei vaci singurate, mi-am regăsit fragilitatea”. Este cu totul surprinzător pentru noi să regăsim cu atîta autenticitate mărcile stilistice ale unui poporanism și semănătorism pe care le credeam de mult apuse. Nenorocirea cea mai mare care s-a abătut pe capul occidentalilor e că nu mai știu să spună dacă sursa laptelui băut în fiecare dimineață e vaca sau tetrapack-ul.

„Democrația parlamentară de masă” sau „economia de piață planetarizată” ne-a supus din nefericire pe toți, ștergînd diferențele, uniformizînd într-un mod grotesc lumea.

Esența acestei lumi este marfa, valoarea ei - banul. Arta a fost și ea scoasă la mezat, rumoarea din jurul muzeelor, expozițiilor itinerante, licitațiilor e întreținută de interese bănești, așa încît explozia de tehnici și materiale pe care o anunță deja Manet, Van Gogh, Gauguin, Cézanne a transformat-o într-un „cîmp de ruine a oricărei axiologii estetice”. Se vede din aceste considerații cît de reductiv este modelul de interpretare care ni se propune, cît de precar și vulnerabil. Contraexemplele se îmbulzesc în fața acestor simplificări escatologice: „consumul” de artă nu se identifică cu „comerțul” de artă, turismul artistic cu studiul artelor, etc., iar a-l face vinovat pe Manet de toate experiențele ultraactuale ce țin mai mult de regimul spectacolului, decît de arta picturii e foarte exagerat.

Claude Karnoouh contestă postmodernității (pe care o numește depreciativ modernitate tirzie) virtuțile ei de toleranță, și contestă pluralitatea funciară, (metisaj planetar). Jacques Ducornoy îl asimilează tocmai acestei postmodernități permissive, în care și vocea sa, a „refuzului popular de a vedea cuvîntul degenerat în larmă, iar natura prețuită în bani” are drept de cetate. (Romanița Constantinescu)

Biserica deasupra Statului

DEȘI MAI tînr cu 30 de ani decît Dostoievski, Vladimir Soloviov i-a fost acestuia mentor și îndrumător spiritual. H. Troyat pune chiar pe seama influenței gîndirii lui Soloviov celebrul eseu-rechizitoriu rostit de Ippolit Kirillovici spre finalul *Fraților Karamazov*. Și tot împreună cu el, Dostoievski a călătorit la sihăstria Optima (de călugări isihasți) unde l-am întîlnit pe starețul Amvrosii, prototipul lui Zosima. Pe atunci Soloviov era slavofil convins, păstrînd o linie netă de demarcație între gîndirea teologică și convingerile politice. Demarcație ce se va estompa brusc după 1881 (anul morții lui Dostoievski), cînd el pune în contact ideea divino-umanității (ca esențială creștinismului) și forma concretă, istorică a împărăției Domului, care este însăși Biserica:

„Adevărul fundamental, ideea specifică a creștinismului e perfectă uniune între divin și uman, împlinită individual de persoana lui Hristos și social de lumea creștină, unde divinul e reprezentat prin Biserică, iar umanul prin Stat. Acest raport intim între Stat și Biserică presupune primatul acesteia din urmă, de vreme ce divinul e anterior și superior esenței umane. „Cartea lui Soloviov, *Rusia și Biserica universală*, ni se pare de cea mai mare actualitate, dat fiind că ea ne găsește în plin dialog interconfesional, dar mai ales pentru că ne oferă o explicație de ordin teologic a aberației politice din țările est-europene din ultimii 50 de ani. E un lucru evident că cel mai crud comunism s-a manifestat în țările ortodoxe, dar această evidență este ocolită mereu sau, dacă nu, justificate în cele mai hazoase chipuri - de pildă, „noi, preoții ortodocși, am avut curajul de a nu fi martiri”, etc. ... În același timp se știe că alegerea în Scaunul Pontifical de la Roma a unui cardinal polonez s-a repercutat în mod direct și decisiv asupra vieții politice din lagărul comunist, fapt ce a dus pînă la urmă la prăbușirea întregului sistem ateu. Acest activism social al catolicismului își are originea în posibilitatea de mișcare și decizie pe care i-o conferă Bisericii din Apus însuși caracterul ei suprastatal (a nu se înțelege supranațional) și universal. Tocmai în acest sens reclamă Soloviov

SOLOVIOV
RUSIA
BISERICA UNIVERSALĂ

Vladimir Soloviov, *Rusia și Biserica universală*, traducere de Mioara Adina Avram, prefață de Ioan I. Ică jr., Institutul European, Iași, 1994, 232 p., 2000 lei.

teocrația liberă, adică subordonarea tuturor regiunilor politice Bisericii universale a lui Iisus. Cezaropapismul bizantin prelungit și în Imperiul Tarist a sufocat timp de 1900 de ani Biserica orientală. Caracterul autocefal al bisericilor naționale ortodoxe (neîntemeiat de altminteri, nici pe Scriptură, nici pe Tradiție) favorizează cele mai odioase compromisuri cu puterea laică. Pe de altă parte, Biserica sîntem și noi, credincioșii, trăitori într-un anumit sistem social schimbător și precar. Opțiunile noastre politice nu pot veni însă în contradicție cu *Crezul* rostit la Liturghie. Astfel sociologia lui Soloviov este, de fapt, o politologie creștină. Iisus nu trebuie exilat în cer sau în pustiu. (Cristian Bădiliță)

Claude Karnoouh, *Adio Diferenței. Eseu asupra modernității tirzii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994, 187 p., 950 lei.

Liliiana URSU

Primăvara în vis

Totul a început și s-a sfârșit primăvara în vis.
Veneam în casa mamei tale timidă și atât de îndrăgostită
Nu erai niciodată acolo, în camera cu frezii și plan.
Partitura cu Preludiile lui Chopin îmi tremura sub ochi
de emoția întâlnirii neașteptate.
Înainte de lecția de pian
ea îmi scotea cu grijă fiecare inel de pe degete
„Mina trebuie să fie liberă când atinge clapele,
să zboare. Un inel e o povară prea mare, o dezechilibrare.
E o notă falsă în artă ca și în viață.”

Altădată eram pe o insulă japoneză
într-o cameră goală cu un foc albastru
lingă care mă dezbrăcam.
Ne despărțea doar un paravan din mătase albă
cu pruni înfloriți și o cascadă
pe care se desena perfect trupul meu tot mai fierbinte.
Atunci m-ai atins prima oară
lipindu-ți fruntea de mătasea rece
a paravanului dintre noi.
Când mătasea a început să ardă sub mîinile tale
eu nu mai eram acolo.

Ruine ale minăstirii

La Cârțișoara
zidurile acelea în ruină și cîlnele vagabondînd liber prin
mileni
și oile păscînd iarba magică făcută din zimbetele
morților

veneam din munți și în piatra verde de la gît
purtam o haită de lupi gata să-ți sară în beregată
dacă m-ai fi înșelat (ce păcat să virgream gîndind astfel)
între ziduri de minăstire chiar dacă nelocuite
numai bunul Dumnezeu știe și lartă căci „DUMNEZEU
ESTE IUBIRE”

copii curioși îmi atingeau pe furiș rochia
nu mai văzuseră o mătase atât de fină
iar eu aș fi dorit
să mă arunc într-un dans grec
pe muzica lui Gluk „Iphigenia în Aulida”
ca într-o cascadă în care ar fi rămas doar rochia mea și
piatra verde.

tot aici, pe larbă, am găsit eșarfa Isabellei Duncan
înfășurată în jurul unui brad trăznit.

am visat apoi că sînt acasă
în dormitorul cu frezii și obloane trase ale bunicii
și că ploua ca și acum deasupra văii fumegînde
unde în bucătăria strîmă beau țuică, ascult un saxofon
din ceață

și îmi închipul
că trăiesc.

Odată cu tunetul

În plină iarnă a fulgerat –
apoi tunetul verde s-a rostogolit în abisul alb
ca o cascadă vara lîngă care abia mai respiri
emoționat să fii atât de aproape
de acea rostogolire de aripi,
de sufletul tău care arde
ca o luminare în cerul unui înger.

Vara de mult, la Șirnea, în munți,
citeam din Thomas Mann.
Într-un anotîmp incert, printre ceturi matinale
și un soare timid am auzit mai întîi un knet
apoi un fișit asemeni unei șopîrle în larbă.
Cînd am întors capul ledul șiroiind de alb și roșu
asemeni unul mic clown împietrit în imensitatea teribil
zăcea sub limba aspră și fierbîntă a mamei.

Am pornit-o încet în jos, orbită de clipa de întuneric.

Pe drum mi-au ieșit în cale doi copilași.
Cărau apă de la riu.
Eu coboram și ei urcau
spre sora lor mai mare care-și spăla părul în munți
„O cheamă Portocala” spuse băiatul
„Și are părul atât de lung” adăugă fetița luptîndu-se cu
căldarea mare
„Că poate înconjura muntele ăsta tot!”
„Dar pe voi doi cum vă cheamă” i-am întreat eu
coborînd mereu
„Mărul și Piersica” a venit răspunsul lor
odată cu tunetul.

Despre sacrificiu

Sînt asemeni clownului, mereu între ficțiune și realitate.
Liberă circular între cele două lumi,
încerc s-o împac pe virgînă Iphigenia cu Iocasta soția,
cu Cleopatra amanta. Nu-i o treabă ușoară.

În casa mea cresc oleandrii, copii, mușcate și foarte
multe cărți
despre scafandrii, subconștient, mistică și arta fugii.
Cine să mă păzească de mine?
Dar de cuvintele bete la trel dimineața,
care mi se urcă în spate, îmi înoadă părul,
mi-l împletesc cu violete și cuvinte obscene?

Călătoream cîndva contra curentului pe Dunăre -
pe mal un călugăr culegea ciuperci și margarete
altul alerga, de șapte ani alerga în jurul acelulași munte
în sandalele morților.
Tot pe mal le-am zărit pe cele ce și-au luat viața,
- femei celebre sau anonime -
scriau cu insomnia, cu sînge cuvîntul magic: sacrificiu.

„Cîntați sirene, înjurați marinarii piatra asta
căreia i se mai spune și mare”

... masca care îmi acoperă chipul dezvăluie iar nu
ascunde...

Astăzi, în camera dinspre mare, am dat peste halnele
femeii

de pe vulcanul MANUA ALUA.
creștina care a avut curajul să urce vulcanul
culegînd fragilii dintre rîurile de lavă,
aruncînd în cele din urmă boabele roșii
în gura craterului la com.
Teafără a rămas pînă azi imaginea ei de acolo,
de sus, scrisă pe cer.
Stelele împrumută de la ea lumină
cînd pe pămînt e tot mai frig
și tot mai întuneric.

Concert la patru mîini pentru cutia cu valuri

de cîte ori intru în magazinul cu păsări exotice,
cu benzii audio înregistrate: cu ploii în munți,
cu ploii pe dealuri,
cu ploii peste păduri
și lau în mină cutia cu valuri
cea care imită perfect valurile mării
îmi vin în minte ochii poetului care s-a sinucis în Marea
Neagră,

într-un septembrie bînd și catarctic,
îmi amintesc de ochii lui Ovidiu scrutînd valurile
împietrite
ale acelelași mări, căufind corabia din Roma, salvatoare
și el spărgînd vinul cu toporul tot mai adînc
sau de ochii lui Cehov bolnav în hotelul mic de
deasupra mării

cerînd tot mai multă șampanie
un altfel de înec...

de cîte ori ridic ochii spre un cuib
și lau în mîini oul cald încă
îmi amintesc strigătul orb al flului
răzbătînd pînă la mare din sala de nașteri

de cîte ori adorm într-o căpîță cu fin
sau trec înot Dunărea sau Mississipi
computerul e intoxicat deodată de un virus necunoscut -
purta de brize marine dinspre poezii pierduți
pe mările de zgură
pe mările de asfalt
pe mările de fin,
pe mările din Brooklin sau Sibiu.

Ofelii și Electre

„Frica are nevoie de metaforele ei”
Deborah Digges

cum ne mai asemănăm, fragile și puternice, ofelii și
electre

înmormîntate în cîte o bucătărie
cu lumină indirectă,
în cîte o casă prea departe de mare;
prea aproape de pielea învinețită,
de frig.

îți vorbesc cum i-aș vorbi fetiței pe care n-am născut-o
niciodată,
despre floarea de mușețel cosită care trebuie pusă la
uscă -
e bună pentru ochi obosiți și plîși, îi face mai
strălucitori

și pentru orice fel de infecție (precum ura de pîldă)

ți-aș mai spune și despre larba albastră care cîntă
și nu trebuie cosită
te-aș învăța cîteva litere, doar cît să spui:
E BINE AICI
sylvia e la fereastră, ne ascultă, a umplut toate vasele
cu flori negre, cosite din cer
nu cunoaștem legile gravitației
de aceea nu știm decît să plutim
cel care le cunosc și aplica
se vor naște mult mai tîrziu.

Ieri eu te-am învățat să privești iarba
și să vezi în ea stelele
tu m-ai învățat altfel de stele - cum să nu mă mai tem -
ai vrăjit toate lucrurile din casă, toate ființele:
tata, copiii, șefii, șerpii
bărbatul cu pușca de vînătoare,
pumnii roșii de sub mîngîșteri
toți și toate mi se gudura acum la picioare,
biete metafore...

pe mare ard focuri
eu ard în mijlocul casei un soare prea palid,
o lună cumpărată în tinerețe din talcioc,
o rochie imaculată,
și capotul ăstă plin de pete
o listă de bucate aproape...

de fapt ultima aruncată în foc
e rochia vișinie, cu flori de cîmp
și de la ea se aprinde
TOTUL.

Talătului drag

Doar micile izbînzii contează în final.
Ele fiind singurele adevărate.

O pasăre verde printre trandafirii albi
E asemeni sufletului tău prin cerul cărunț,
Trecînd cîndva prin tinerețe
peste podul de fier,
peste trenurile din Sibiu...

iar acum de cînd nu mai ești nicăieri
te-am zărit într-o falcică zi de april
cînd cireșii înfloreau la Washington
treceai pe sub podul de peste Potomac
în treningul tău albastru, modest
cu șapca albă,
scoțînd barca de pe chel
opintindu-te între pămînt și ape și cer.
- mica ta izbîndă: barca plutind lin
spre Dumnezeu.

Născută la Sibiu în 1949, debutează editorial la 1977 cu volumul de poezie *Viața deasupra orașului*. Au urmat: *Ordinea clipelor*, *Piața aurilor*, *Zonă de protecție*, *Corali* și volumul de proză scurtă *La jumătatea drumului*. Traduce din lirica britanică și americană (Martin Booth, Diane Wakosky, Tess Gallagher, Fleur Adcock) și publică antologii de poezie românească *15 Young Romanian Poets* și *7 Poets of Sibiu (Fires on Water)*. Între 1992 și 1993 este lector de limbă și literatură română la Universitatea de Stat din Pennsylvania sub auspiciile Fundației Fulbright. Este realizator de emisiuni literare radiofonice.

„Liliana Ursu practică o poezie austeră, lipsită de ornamente, foarte elaborată totuși, de o mare precizie a nuanțelor. Sunt poezii cu substrat etic și existențial încordate, de un patetism cenzurat pentru a cîștiga în densitate traducîndu-se în imagini deseori remarcabile, organizate pe axa unor reprezentări simbolice ample; conștiința angajează viața, ființa trăiește pe coordonatele ideilor”. (Mircea Iorgulescu, 1983.)

Mircea Eliade, *Jurnal*. Volumul II. 1970-1985. Ediția îngrijită și indice de Mircea Handoca. Editura Humanitas, 1993.

INTR-O însemnare din 13 aprilie 1972 (avea, atunci, 65 de ani) din jurnalul său Mircea Eliade notează: „Am reluat lectura caietelor din *Jurnal*, pentru selecția pe care o traduce (în limba franceză n.m.) L.B. Uneori am impresia că sacrific paginile cele mai «personale», amintiri, dialoguri cu oamenii încă în viață, opinii despre opere și autori etc. Mă întreb dacă nu fac o greșală; un jurnal trebuie publicat, dacă nu în întregime (căci, fatal, repetițiile abundă), cel puțin «în doză masivă». Dar ce editor ar accepta patru mii de pagini de caiet? (probabil vreo două mii cinci sute de pagini dactilografiate). Există însă riscul de a pierde și aceste caiete – așa cum am pierdut atâtea alte manuscrise. Oricât de imperfectă va fi «selecția», tot are meritul (pentru mine) de a salva măcar câteva fragmente din Jurnal.” Așadar, *Jurnalul* lui Eliade e o selecție dintr-un ansamblu de mari proporții. Și cum n-a mai regăsit însemnările din perioada românească (de până în 1940), autorul (dar a făcut el astfel de însemnări în acele decenii?), jurnalul lui Eliade (selectat) începe din 1945, adică prima epocă pariziană. Cu precizarea că în versiunea publicată de dl. Mircea Handoca la Humanitas (spre deosebire de cele franceză și engleză) avem adăugate însemnările portugheze (1941-1944) și vreo cincisprezece pagini din anii 1951. Autorul, din câte reiese dintr-un fragment de scrisoare către editorul român, n-a fost ulțumit nici de traducerea franceză, nici de cea engleză și cerea să se apeleze la textul original. E meritul incontestabil al d-lui Handoca că l-a reconstituit, printr-o mare stăruință devotată, publicându-l, cum se și cuvenea, în limba în care a fost scris și nu după o traducere a unei traduceri. Pentru că, se vede bine, Eliade și-a scris jurnalul, ca și literatura beletristică, în limba română. Intimitatea gândului și a simțirii înțelegea să nu o exprime în celelalte două limbi (franceză și engleză) pe care le-a utilizat pentru scrierea operei sale științifice, ci,

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

MODELUL poetului inspirat, intuitiv, căruia cuvintele, prin asocieri subconștiente, îi duc mai departe ideile, e cu siguranță mai popular decât cel al studiosului retorician, pus să găsească expresia clară, proprie, concisă a unei idei preexistente. Texte dintre cele mai banal-informative par să-și justifice incoerența prin prestigiul literar, în forma degradată a pitorescului de limbaj. O idee mai mult sau mai puțin vagă, transpusă în metafore, clișee, parafraze, jocuri de cuvinte, tinde să se dezvolte prin asociații – uneori divergente – ale expresiei sale. Într-un editorial cu temă politică se afirmă, de pildă, sentențios: „Rusia nu va fi niciodată a doua roată la căruță. Ea își este propria-i roată”. („Ora”, nr. 281, 1993, 1). Succesiunea celor două propoziții scurte, gnomice, mi se pare a oferi o bună ilustrare mecanismului de progresie confuză, favorabil gândirii vagi. O deducție aproximativă

Al doilea volum din Jurnalul lui Mircea Eliade

neconștient, numai în cea maternă. E, în această ultimă opțiune, mai mult decât o mărturisire. E o decizie a inimii, pe care nu a abandonat-o niciodată, și care spune multe despre alcătuirea sufletească a omului Mircea Eliade. Am citit și comentat anul trecut primul volum al *Jurnalului*. Cu o proprietate specifică editurilor serioase, tot anul 1993 a adus în librării al doilea volum, evident tot în îngrijirea d-lui Mircea Handoca. N-aș spune că jurnalul acesta corpolent (conține însemnări pe distanța a 56 de ani!) e cu deosebire pasionant. Aglomerat fiind cu însemnări despre conferințe și congrese de orientalistă și istorie a religiilor, de convorbiri cu oameni de știință, cu note de călătorie nu o dată terne și fără aripi, consemnând lecturi aride, seminarii, cursuri, serate cu colegi de profesiune, surprinderea voiajului de vară, anual, la Paris, unde savantul avea un apartament, rareori jurnalul cîștigă în mare interes. Și, mai ales, nu e un jurnal de idei, de reflexie profundă asupra fenomenelor. Dacă e să caut, în spațiul literaturii jurnaliere românești, un model fizionomic de formulă specifică l-aș apropia de cel al lui Maiorescu. Poate doar cu deosebire că elipticitatea în notație a lui Maiorescu e, aici, uneori, încălcată, cîștigînd, fericit, în extensie. Aici, la Eliade, ca și dincolo, la Maiorescu, se dezvoltă drama existențială a omului. Disperările de tinerete ale lui Maiorescu sînt cele de bătrînețe ale lui Eliade. Mărturisesc că m-au impresionat destăinuirile lui Eliade despre suferințele bătrîneții sale. (Și ultima însemnare e din 19 decembrie 1985, adică patru luni înainte de a se fi despărțit de această lume la 79 de ani). Îl chinuie o artrită reumatoidă, – care, din 1980, îi dădea dureri insuportabile la degetele mîinii, neputînd efectiv, fizic, să scrie. O cataractă, se adăugase miopiei sale congenitale, totul devenind cețos și împiedicîndu-l să citească și să scrie. Peste toate, de pe urma medicamentelor antireumatismale, avusese parte și de un ulcer rebel. „Fac un mare efort – nota la 29 noiembrie 1981 – să scriu *lizibil* aceste câteva rânduri. De două luni, scrisul e un chin. De aceea, cînd sunt silit să iau câteva note sau să redactez o pagină, două, mă mulțumesc cu semne și abrevieri; din păcate, după câteva zile majoritatea acestor însemnări ajung indescifrabile... Sufăr mai ales pentru că nu mai pot scrie, nu pot lua note, nu pot răspunde la scrisori decât cu un efort ridicol (pentru o scrisoare de două pagini, lucrez acum cam atît cît îmi trebuia să scriu o recenzie sau un

mic articol...)”. Și astfel de însemnări, deznădăjduite, aflăm pe tot parcursul acestui ultim deceniu de viață.

Era mîndru, în modestia lui de cărturar, de cite înfăptuise. În 10 februarie 1986 se mărturisea în jurnal: „Sînt un autor *fără model*. Seamăn, sau vreau să seamăn, cu Hasdeu, Cantemir, cu Goethe – dar ia priviți cu oarecare atenție scrierile, ideile, credințele și *vieșile* noastre. Care dintre marii mei predecesori a constituit, într-adevăr, pentru mine un model? Exemplul lor mi-a dat curaj. Atît”. E, desigur, de reflectat asupra acestei autoaprecieri care sună, la o primă privire, cam megaloman (mai ales alăturarea de Goethe). Statura, prin opera durată, e, negreșit, a unui enciclopedist, în care scrierile savante se îngemănează cu cele beletristice. Și, spre deosebire de Hasdeu, de pildă, a cam încheiat, în mare, ceea ce începuse să clădească. Era peste tot prețuit, în lumea academică, titlurile de doctor honoris causa au fost multe (cu deosebire l-a măgulit, ca o consacrare triumfătoare, decernarea, în 1976, a acestui titlu de către Sorbona). Și, totuși, după atîtea eclatante înfăptuiri științifice, regreta mult că s-a apucat prea tîrziu să scrie marea sa *Istorie* a religiei, la care ajunsese, înainte de a se prăpădi, la al patrulea tom. Și mai avea proiecte din care a rămas numai fumul gândului. În ultimii ani se concentra efectiv, cît îl mai țineau puterile, asupra *Istoriei*, a selectării jurnalului și a redactării memoriilor. E o întrebare de ce a pus atîta preț pe jurnal și memorii, cînd putea folosi timpul care îl impresurase pentru *Istorie* sau alte proiecte științifice, rămase, totuși, de izbeliște? Voia, cred, să lase posterității imaginea de el dorită despre devenirea personalității sale pentru a o feri de interpretări nefavorabile. Vană iluzie ambițioasă. Pentru că posteritatea își are, totdeauna, criteriile ei de evaluare, care nu prea țin seama de liniile prescrise de cel în cauză. Un episod, de pildă, din tineretea sa (cel pe care el îl numea al lui Nae Ionescu și de fapt, fusese mult mai ponderos legat de simpatiile sale scriptice față de Garda de Fier) îi dăduse mult de furcă, încă în timpul vieții, inclusiv în ultimul deceniu. (Sînt, în jurnal, cîteva asemenea însemnări iritate și îngrijorate). Voia să impună analiștilor și biografilor viitori (de biograful său Mac Rickets, avusese grijă să-i explice ceea ce acela nu „înțelesese”) versiunea sa. Cît de zadarnică s-a dovedit această tentativă, o dovedește faptul că, azi, unii analiști descoperă (ca într-o carte recent publicată la Paris) că episodul acela din tinerete e mai complicat

decît se credea, prelungindu-se în operă, avînd, așadar, un statut ontologic! A suferit mult că eșuase în strădania de a se impune, în Franța și în alte țări europene, ca un mare scriitor. Eșecul de stimă și de public al operei sale literare (inclusiv *Noaptea de Sânziene*) la Paris l-a durut imens, Eliade dorind să reconstituie în exil bivalența imaginii sale din România de pînă la 1940. De aceea era bucuros cînd afla un istoric al religiilor care îi citise și opera literară sau cînd constata că vreuna din cărțile sale literare recoltase tiraje satisfăcătoare și se și epuizase.

Se simțea bine printre românii din exil și cei din țară ce îl vizitau (la Paris sau la Chicago) care îl prețuiau și ca scriitor. Îl durea mult faptul că, în țară, cum nota în 6 decembrie 1972, spartîne „culturii orale, asemenea personajelor folclorice; bunăoară, asemenea unui erou de baladă. Însă această «glorie» e nemeritată și, în fond, neconcludentă, pentru că se referă la un autor, zice-se «extrem de popular», dar ale cărui cărți nu pot fi citite”. Apoi, prea tîrziu, cînd unele dintre cărțile sale literare s-au publicat în țară ca, de pildă, antologia masivă, editată de dl. Eugen Simion (1981), din nuvelistica sa fantastică, s-a bucurat. Voia însă, cu dreptate, mai mult. Să i se publice toată opera literară ca și cea științifică. Era un drept ce i se cuvenea, lui și culturii române, de care însă n-a avut parte în timpul vieții. Îl bucura însă că literatura română contemporană renăscuse și crease valori, întîlnindu-se totdeauna cu mare plăcere cu scriitorii din țară și cei din exil. Îl întristau însă vestile rele venite din țară. El se considera un om cu noroc, știind bine că de nu interyenea, datorită strădaniilor lui Al Rosetti, plecarea din țară, ca atașat cultural la Londra (apoi Lisabona) în 1940 și rămînea prizonier în România, ar fi murit de tuberculoză în vreo închisoare. Plecat însă, apoi optînd pentru condiția de exilat, s-a salvat, devenind – prin efort extraordinar și în contact cu marile biblioteci, ceea ce ne mîndrim că reprezintă azi, în lumea științifică Mircea Eliade. Iar opera sa, întreagă, reeditată azi se bucură de mare prețuire, inclusiv beletristica, deși capodoperele literaturii române (poate cu excepția *Noptii de Sânziene*) nu aici trebuie căutate pentru că nu vor fi găsite.

Încheierea publicării *Jurnalului* lui Mircea Eliade – prin grija d-lui M.Handoca – e un eveniment nu numai editorial.

„A doua roată la căruță” sau despre gîndirea confuză

atribuie primei propoziții sensul „Rusia nu va accepta un loc secund (în lume)”. Forma figurativă a acestei observații (care e mai curînd o premoniție) merită puțină atenție. Contaminarea între expresia populară – perfect inteligibilă, motivată – „a fi a cincea roată la căruță” (= a fi neînsemnat, nebăgat în seamă) și formule de genul „a fi pe planul al doilea”, „a fi al doilea” etc. – a produs o variantă illogică a expresiei inițiale, variantă a cărei absurditate poate fi demonstrată prin explicitarea presupuzițiilor sale: că un vehicul are o „a doua roată”, identificabilă după un criteriu anume – și că aceasta e mai importantă decît „prima roată”. Propoziția a doua se folosește, de altfel, și mai liber de metafora *roții* pentru a comunica un sens extrem de vag, integrabil cu greutate într-un raționament logic. Cum tema anunțată de prima propoziție este cea a orgoliului rusesc, formularea intens tautologică

„și e propria-i...” sugerează autosuficiența, independența, eventual izolarea. Imaginea unei entități (fie ea Rusie sau căruță) care este *propria sa roată* depășește însă cu mult limitele reprezentabilului. Condiția clasică, maioreșciană – „justețea comparațiilor” – e într-o anumită măsură restrictivă pentru poezia modernă, dar e cît se poate de potrivită textelor informative și figurilor clișeizate. Între idee și metafora-clîșeu convergențele existente în punctul de pornire se dizolvă adesea într-o mulțime confuză de asociații parazitare. În plus, maniera stilistică în discuție nu face ce cît să stimuleze o lectură pe măsură: confuză, incoerentă, reținînd dintr-un text semnalele cunoscute, cu o totală indiferență față de raporturile logice.

O IPOTEZĂ:

Paternitatea eminesciană a unui articol cu reflecții despre "Miorița"

A M SCRIS în mai multe rânduri despre M. Eminescu și „Miorița” în ultimii 20 de ani, în publicații de la București la Botoșani, de la Roma la New York.

Încheindu-și observațiile și comentariile sale (M. Eminescu, *Opere*, I, 1939, 499), privind *Poemul Putnei: închinare lui Ștefan Vodă*, Perpessicius scria:

„Dar dacă, totuși, poema nu e a lui Eminescu? Rămâne să aflăm a cui e, pentru a i-o restitui cu toate onorurile, și pentru că e un veritabil tezaur dar și pentru că a făcut obiectul admirației lui Eminescu. Și cercetarea trebuie să-și pună ca primă întrebare: *Cine dintre poeții noștri putea, la epoca aceasta, să scrie un poem de amploarea, perfecțiunea și înalta inspirație a poemului Putnei?*” D. Murărașu a descoperit că autorul e: D. Gusti.

Și schimbând ceea ce e de schimbat, tot așa se pune și aici problema: cine e autorul articolului care a putut scrie atât de frumos despre *Miorița*, căci aici, hotărât, e până unui mare inspirat!

Întrebarea care se pune e simplă: a scris Eminescu despre *Miorița*? Căci acum, ca și în trecut ici-colo, se ridică voci că M. Eminescu nu a scris nici un cuvânt despre *Miorița*, lucru infirmat de text. În *Timpul* (1879 = *Opere*, X, 185) scria: „Un foileton, publicat în *Binele public*, cuprinde un mic fragment (din memorie) a baladei populare *Vîrful cu Dor ținut în metrul Mioarei, a lui Mihai - Haiducul și a Meșterului Manole*”, menționând că nu se găsește în culegerile de folclor. Deci măcar două cuvinte: *metrul Mioarei*, tot a scris poetul, decât nici unul!

Articolul în cauză, publicat în *Timpul*, IV, 1879, nr. 161 (22 iulie), p.2-3, remarcat mai întâi de I.M.Rașcu în 1936 și reluat apoi de

G.C. Nicolescu ș.a., a făcut obiectul unor sublinieri *pro* și *contra* în știința noastră literară.

El a fost publicat în întregime de Aurelia Rusu, în: M. Eminescu, *Articole și traduceri*, I, Editura Minerva, București, 1974, p. 541-543 (la *Note*) care mi-a comunicat verbal că, dacă ar fi cunoscut articolul meu din *Limbă și literatură*, 1/1973, ar fi publicat articolul în textul ediției.

Și fiindcă s-a afirmat în *Minerva* (Bistrița), nr.33/1994 că textul „are o serie de greșeli gramaticale... o concepție idilică-lacrimogenă despre viața țaranului român... lauda excesivă a tagmei avocaților...”, ne oprim aici puțin. Acuzațiile sînt nedrepte și de rea credință, ca să poată justifica că articolul pe care-l discutăm nu este scris de poet, ilustrînd ingratitudine. Nu e suficient să negăm, ponegrind, ci trebuie dovedit cine a scris articolul-recenzie. M. Eminescu i-a vestejit fără cruțare pe „oamenii ce mistifică unde nu pot contesta și mint unde nu pot combate”. Noi, dimpotrivă, susținem cu argumente că articolul aparține lui M.Emineescu. Dăm în replică aprecierile editoarei Aurelia Rusu:

„Cu titlu documentar și ca încă o expresie a interesului și prețuirii pe care *Timpul* o are în permanență pentru *Alecsandri* vom reproduce, în continuare, o cronică - nesemnată - a cărei frumusețe de expresie, gustul sigur în caracterizarea creației populare, entuziasmul pentru geniul limbii române vechi și poetice ne duc nu o dată cu gândul la *Eminescu*” (Ed.cit.p.540-541).

De altfel avea dreptate istoricul literar Marin Bucur. „Modalitatea sa (= a lui M. Eminescu) literară sau gazetărească derutează...” (în *RITL*, nr. 1-2/1988, 348-349).

Articolul n-a fost inclus în ediția națională (16 vol.) a *Operele* lui M. Eminescu, unde sînt și articole în

plus, iar altele lipsesc. Faptul că editorii socotesc că nu se găsesc însemnări despre acest articol în manuscrisele eminesciene, le răspundem tot cu cuvintele lui Marin Bucur: „ce-ar fi mai făcut editorii cînd 99% din publicistica lui Eminescu este lipsită de orice probă olografă” (în *RITL*, nr. 1/1978, 56-60).

În ziarul *Timpul* caracterizarea baladei e făcută astfel: „...și iată *Miorița*, acea inspirațiune fără seamăn, acel suspin al brazilor și al izvoarelor de pe Carpați; acea doină măiastră care s-a publicat în capul frumoasei culegeri a lui *Alecsandri*. Ce se află totuși în acest cîntec? *Nimic* și tot. *Nimic*, căci cugetările nu sunt decât cugetările simple ce le poate avea un adevărat cioban, *Tot* fiind că aceste cugetări simple și primitive sunt îmbrăcate în mantia regală a *poesiei*, acel vesmînt de aur, pe care atîți învătăși l-au căutat...”

Mai departe se spune:

„Românii citind traducțiunea (legendelor și doinelor) vor regăsi fără osteneală răsfrînte într-însa, ca într-o oglindă curată, toate imaginile care le-a încîntat spiritul, și urechea lor va auzi ca un *echo* armonios al dulcilor doine care au legănat imaginațiunea națională în acea dimineată a vieții în care popoarele ca și oamenii par a trăi îndoite (=dublu)”. Repet: e aici până unui mare inspirat!

Cît privește caracterizarea *Mioriței* prin: „*nimic*” și „*tot*” mai aducem ca argument în favoarea paternității eminesciene a articolului scrisoarea poetului, din același timp, (articolul e din 22 iulie 1879 iar scrisoarea după puțin timp: 5-11 august 1879) către Veronica Micle, în care îi scria: „Am înțeles că un om poate avea totul - neavînd nimic, și nimic avînd totul” (Mss. 2279, f.92-*Opere*, XVI, 350).

Definirea prin antiteză e specifică poetului, care scria că „antitezele sînt

viața”. Sintagma o întîlnim și în *Împărat și proletar* (1874): „Ei tot și voi nimica...”, atestînd faptul că această sintagmă antitetice există mai demult în gîndirea și expresia eminesciană.

Alte argumente: folosirea cuvîntului *ușure*, specific în text, și utilizat de poet mai întîi în poemul epopeic *Memento Mori* (1872), în versul:

„Peste podul cel *ușure*, ziua Dochia frumoasă/ Trece...”; cuvîntul *echo* din citatul „va auzi ca un *echo* armonios”, amintește poemul postum *Echo* din care s-a desprins poezia: *Sara pe deal*.

Referindu-se la traduceri poetul nota în acest articol - recenzie: „Luați, am zice, mirosul florilor de cîmp și faceți-i analiza chimică, căutați a înfățișa prin penele pulberea *ușure* după aripa fluturului, siliți-vă a traduce în note precise cîntecul privighetoarei, auzit într-o noapte de primăvară; iată opera care o încearcă acel ce vrea să traducă *Doinele* și *Legendele*”.

La distanță de circa 10 ani în urmă, M. Eminescu scria în *Geniu pustiu* și iată cum sună: „Priviți reversul aurit a unei monede calpe, ascultați cîntecul absurd a unei zile, care n-a avut pretențiunea de-a face mai mult zgomot în lume decât celelalte în genere, extrageți din aste poezia ce poate exista în ele și iată romanul”.

Modalitatea de gîndire și expresie e asemănătoare. Mai sunt și alte argumente. Poetul a utilizat un citat din poetul latin *Lucretiu*, așa cum cu un an în urmă (31 oct. 1878) apela tot la el, nereprodus în ediția națională.

Pentru paternitatea eminesciană a articolului-recenzie și a caracterizării *Mioriței* amintim și cuvintele lui *Friedrich Gundolf* că „nici coincidențele textuale nu spun încă *nimic*”; textul eminescian trebuie judecat prin felul în care exprimă o anumită mentalitate, o viziune, un suflu și o atitudine morală prin căldura sentimentelor, prin semnificația lui.

Limba, stilul, expresiile caracteristice, prețuirea lui V. *Alecsandri*, felul de gîndire, modalitatea discursului, motivarea etc., pledoaria în favoarea lui *Antonin Roques* pentru a-și primi drepturile de pensie sînt specifice poetului. Articolul se încheie astfel: „Dară un poet se consolă (=consolează) lesne căci are la căpătîiul său pe muza cea jună și etern mîngăietoare”. Textul se convertește în renunțare. Această atitudine și concepție o întîlnim și-n alte scrieri: de la *naturi catilinare* la *geniu pustiu*, ori *Împărat și proletar*, în *Lucașăru* etc. *Hyperion* evoluează într-o atmosferă lirică și prin renunțarea finală „se apropie de celălalt mare adept al filozofiei renunțării din poezia română, de ciobanul *Mioriței*” (*D.Popovici*).

Istoricii noștri literari au datoriat să elucideze această chestiune, să știm precis cine e autorul acestui articol. Așa cere adevărul și dreptatea. Sperăm să putem reveni.

Grațian Jucan

O revistă de informație științifică

NU ESTE vorba de o nouă apariție, ci de binecunoscutele *Caiete critice*, care începînd cu numărul 10-12 (71-73) /1993 se intitulază revistă lunară de critică literară și informație științifică, avînd grijă a-și informa cititorii, explicîndu-le motivele acestei modificări de titlatură. Cum nu cred să fie cineva care să respingă ideea că știința face și ea parte din cultură, mai ales dacă a mai și citit notița introductivă a redacției *Caietelor critice*, modificarea în sine nu ridică nici un fel de problemă, iar „vîlva” făcută în jurul ei mi se pare ușor prețioasă. Cum de altfel a cam devenit întreagă revistă în ultima vreme, oferindu-ne articole care emit truisme pe teme clasice, făcînd risipă de savanțfcuri și de elocință de

amvon unde nu e cazul, abuzînd de eternul truc al mascării lipsei de idei originale în spatele parafrazelor pompos alcătuite. Poate că nu întîmplător numărul care apare sub auspiciile impunătorului cuvînt „științific” îi este dedicat lui *Eugen Lovinescu*. Dar cuvîntul singur nu izbutește să facă minuni. În afară de secțiunile consacrate efectiv lui E. Lovinescu, revista e destul de ternă, unele dintre articole avînd o mediocritate dezolantă, un fals academism de-a dreptul agasant prin sterilitate. Lecturile lui *Bogdan Popescu* (care mai că nu-l declară genial pe *Dinu Săraru*), ale *Aluniței Cofan*, ori ale *Ilenei Comănescu* și *Călin Căliman* vădesc o lipsă de spirit critic care l-ar fi mîhnit mult pe sărbătoritul numărului. Cît despre acesta, trebuie spus că nici

articolele dedicate evocării lui nu sînt pe măsura așteptărilor, excepțînd *memento-ul* *lovinescian* al lui *Ștefan Augustin Doinaș*, amintirile lui *Geo Dumitrescu* și interesantul studiu al *Gabrielei Omăt* despre *Jurnalul* în curs de apariție al lui *Lovinescu*. Mai vie și mai convingătoare mi s-a părut *Ancheta* revistei, pentru care *Lovinescu* s-a dovedit a fi un excelent prilej de reluare a diversii (de astăzi) cu autonomia esteticului. Pe lîngă cîteva răspunsuri conformiste sau care doar își rezolvă niște conturi personale, foarte interesante sînt cele ale lui *Florin Iaru*, *Octavian Soviany*, *Alexandru George*, *George Bălăiță* și *Z. Ornea*. (A. D.)

Eugen Simion și Petru Dumitriu Într-o piesă de Eugen Ionescu

ULTIMA carte a lui Eugen Simion, deși poartă titlul *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, nu cuprinde "convorbiri", ci două monologuri. Personajele care schimbă, de-a lungul a trei zile, replici înregistrate pe o bandă de magnetofon sunt incompatibile. Ele respectă regulile politeții și se prefac că se ascultă unul pe altul, dar în realitate se ignoră reciproc. Pe Eugen Simion îl "miră" câte una dintre ideile interlocutorului său, dar mirarea reprezintă mai mult un artificiu retoric pentru introducerea propriilor sale idei.

Câtă vreme convorbirea nu se realizase, ea părea realizabilă. Și iată că acum, după ce s-a realizat, ea ni se înfățișează ca irealizabilă. Nu numai că protagoniștii sunt diferiți, dar n-au nimic comun. Și nu numai că n-au nimic comun, dar nici nu se consacră, pe parcursul celor trei zile, aceleiași îndeletniciri. *Fiecare face altceva.*

Petru Dumitriu merge cu sinceritatea până la capăt, arătându-se sfâșiat de sentimentul vinovăției și de incertitudinii. Eugen Simion, în binecunoscutul său stil narcisist, are grijă să se așeze și să rămână într-o lumină favorabilă. Petru Dumitriu face afirmații hazardate, atras încă, la cei șaptezeci de ani ai săi, de aventura intelectuală. Eugen Simion preferă locurile comune, pe care le enunță cu satisfacția secretă că nu poate fi contrazis și că, oricum, "publicul" îi va da lui dreptate. Petru Dumitriu bravează, asumându-și riscul de a fi ridicol și de a cunoaște deci gustul amar al umilinței. Eugen Simion, mult mai orgolios în fond, poartă de la început și până la sfârșit masca modestiei.

Incompatibilitatea structurală dintre partenerii de discuție face ca dialogul lor să pară desprins dintr-o piesă de Eugen Ionescu. Cu puțin efort de imaginație, îi putem "vedea" pe cei doi evoluând pe scenă. Petru Dumitriu plânge cu o păpușă stricată în brațe, în timp ce Eugen Simion stă la oglindă și se fardează.

Unul dintre cei mai implicați scriitori români se confesează în fața cuiva care nu se implică în nimic, niciodată, preocupat exclusiv de propria sa imagine. La un moment dat, Petru Dumitriu izbucnește, de exemplu, într-o tiradă împotriva "rușilor", pe care îi urăște pentru că nu poate să-i iubească, despre care știe că sunt "drăguți, prevenitori, gingași în simțire, prietenoși", dar și că sunt "o nefericire pentru lumea întreagă și pentru ei înșiși". Insensibil la acest calvar interior al celui cu care stă de vorbă, simulând naivitatea, Eugen Simion întreabă: "Dar de ce sunt o

nefericire?" Chinuit de propriile sale obsesii, Petru Dumitriu nu observă nepăsarea jignitoare a interlocutorului său și își dezvoltă cu noi argumente ideea.

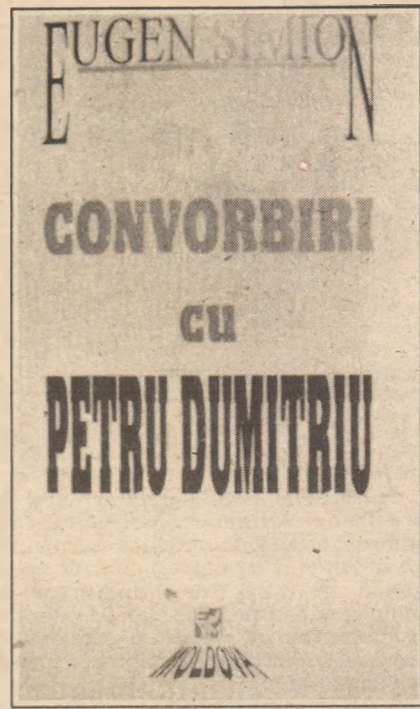
Suficiența lui Eugen Simion face să se blocheze anumite mărturisiri exact în momentul în care promet să fie de mare interes. Originalitatea lor stranie se dizolvă într-o gândire comună. Petru Dumitriu declară, stupefiant: "Nici acum nu cred în Dumnezeu, numai că mă rog cel puțin o dată pe zi." Iar Eugen Simion intervine prompt, desființând contradicția cu o singuranță surzătoare: "Nu credeți în Dumnezeu și, totuși, vă rugați în fiecare zi lui. Eu nu cred că nu credeți. Cine se roagă o dată sau de două-trei ori pe zi nu se adresează neantului." Ce s-ar mai putea adăuga?

Povestea cu neantul ține de înclinația către grandilovența a lui Eugen Simion, de preferința lui pentru banalitatea solemnă. Criticul filosofează într-o manieră aforistică, producând la tot pasul cugetări care ar putea figura într-un album cu titlul *Amorul e un lucru foarte mare*. Iată câteva exemple: "Nu era deloc ușor a fi scriitor în acest teribil deceniu (deceniul șase, n.n.). Dar nu stă în putința scriitorului să-și aleagă istoria. Istoria îl alege, din păcate, pe el."; "Cine n-a trecut prin experiența stalinistă nu cunoaște culorile infernului."; "Când apare un mare creator, imposturile se coalizează împotriva lui."; "Preda intră în literatura română cu o lume și impune o lume care este a lui."; "... exilul (...) Să părăsești brusc leagănul ființei tale, limba..."; "Moartea este, din nefericire, o problemă foarte personală. Fericit cel ce o privește și o primește cu seninătate."; "Ce înseamnă a fi român la sfârșitul secolului al XX-lea? Înseamnă, pe scurt, să aderi la un model cultural și să participi la un destin istoric."; "Cincizeci de ani reprezintă ceva în istoria unui popor."; "Este limpede că Franța s-a oferit, mereu, ca model spiritual și a fost acceptată ca atare."; "Independența spiritului este totdeauna suspectă într-o lume ideologizată, politizată..."; "O Europă nouă trebuie să fie o Europă a tuturor. O Europă a democrației și a națiunilor libere." etc. etc.

Petru Dumitriu nu se molipsește de acest morb al banalității solemne. El se lansează în dezvăluiri surprinzătoare în legătură cu cele mai intime convingeri ale sale, fără să ia în calcul eventualele prejudicii pe care i le-ar putea aduce sinceritatea. Își urmărește ca un halucinat propria dialectică a gândirii și improvizează o eseistică agresivă și fără șansă, expresie a disperării. Afirmațiile sale șocante ar

putea provoca o extraordinară tensiune intelectuală dacă ar exista un al doilea... pol. Am să transcriu - pentru a-i provoca măcar pe cititorii *României literare* - câteva dintre aceste afirmații: "Brâncuși. Sa Henry Moore. Mase de bronz cu găuri. Asta e quasi-sculptură, iar romanul, așa-zisul nou roman francez este o tristă risipă de timp, de energie și de talent; și o pierdere de timp a cititorilor, care se explică numai prin dezorientarea profundă a societății franceze în a doua jumătate a secolului XX, care a dus la ce-am văzut în ultimii zece ani." Romanul european de azi, în general, i se înfățișează lui Petru Dumitriu... "Ca un mare zero. Nu, mai rău, zero e simplu, zero este pur, este nimic. Nu zero, mai rău, mediocritate! Romanul european de astăzi arată ca o curvă bătrână și obosită, dar ce, parcă eu am scris mai bine? Dacă așa fi scris o capodoperă, așa avea dreptul să mă pronunț. Mă pronunț ca cititor, fiindcă eu până acum, la 70 de ani câți o să am la anul ("convorbirile" s-au desfășurat în martie 1993, la Metz, în nordul Franței) n-am scris ceva de care să pot fi cu adevărat mândru"; Joyce "e un complicat și un pretențios și un bolmojit. Ce vrei să citești eu din Joyce? Ce, îmi spune el ceva? Afară de persoana lui și de ciudățeniile lui intelectuale și de cunoștințele sale enciclopedico-istorico-literare? Nu. Proust, Proust e marele romancier al secolului XX. Nu Joyce. Joyce nici nu e romancier, Joyce e autorul unui ghiveci imens, pretențios, hai să zicem un ghiveci genial, dar un ghiveci. Eu nu vreau un ghiveci, eu vreau un roman. Și Proust e un romancier genial. Proust a creat acolo un munte. Joyce nu a creat un munte, Joyce a răvășit o bibliotecă și a trântit-o într-o carte."

EUGEN SIMION asistă senin la această ardere pe rug. Senin, dar nu dezinteresat. El folosește prilejul întâlnirii cu Petru Dumitriu pentru a aduce în discuție propria sa situație din România, sperând să obțină - într-un moment de neatenție al interlocutorului - un arbitraj favorabil lui. În mod special îl preocupă și chiar îl obsedează obținerea unui gir pentru teza că scriitorii nu trebuie să se amestece în politică. Eugen Simion omite, bineînțeles, să-i explice lui Petru Dumitriu că, în *circumstanțele actuale*, apolitismul scriitorilor este exact ceea ce și doresc conducătorii României, foști activiști ai PCR, cărora le vine ușor să-i iluzioneze pe supușii lor mai puțin instruiți, dar le dă mare bătaie de cap lupta cu elocvența și cu spiritul critic al scriitorilor. Pledoaria (veche de patru ani) a lui Eugen Simion pentru retragerea scriitorilor, ca într-un

Eugen Simion, convorbiri cu Petru Dumitriu, Iași, editura Moldova, 1994

domiciliu forțat, în perimetrul literaturii reprezintă un imens serviciu făcut actualilor guvernanți ai României, serviciu care, de altfel, nu a rămas nerăsplătit. Eugen Simion nu-i face cunoscute lui Petru Dumitriu toate aceste împrejurări, ci, cu aerul că discută detașat o problemă de principiu, încearcă să-i smulgă o adeziune, cu care să se întoarcă, eventual, triumfător în țară. Iar Petru Dumitriu este gata-gata să cadă în capcană:

E.S.: Întrebarea este următoarea: vă interesează politica? Vă pasionează politica?

P.D.: Mă pasionează. Drept cetățean, nu altceva.

E.S.: Și a doua parte a întrebării este cu referință specială la România. Credeți că intelectualul român trebuie să facă sau să nu facă politică activă, până la a-și sacrifica chiar propria literatură?

P.D.: Nu cred că există o regulă strictă, o lege morală. Datoria cetățeanului e să voteze, dar e liber să nu voteze. Datoria cetățeanului e să respecte legile. Punct.

E.S.: Scriitorul poate să neglijeze politica?

P.D.: Dacă e capabil să neglijeze literatura sa, înseamnă că literatura sa poate fi neglijată de el. Nu vreau să zic neglijată de cititorii și de critici. Dar risc să devin mușcător și să spun: o literatură care se lasă neglijată, poate fi neglijată.

E.S.: Chiar vă rog. Riscăți. Deveniți mușcător...

P.D.: Nu vreau să fiu...

Dezamăgit că partenerul său s-a apropiat de capcană, dar n-a căzut în ea, Eugen Simion îl... împinge pur și simplu:

E.S.: De ce să nu fiți? De ce să fim atât de prudenți cu politica? Politica n-a fost niciodată rușinoasă când a fost vorba de artă.

Numai că Petru Dumitriu s-a trezit și nu mai vrea să facă un pas:

P.D.: Trebuie să-i lăsăm în pace pe scriitori să facă fiecare cum vrea el.

E.S.: Să-l lăsăm, dar și el să mă lase pe mine să fac ce vreau eu, nu ce vrea el. Asta-i chestiunea.

P.D.: Dar chiar să se dezintereseze total de soarta comunității, colectivității, mă rog, scriitorul este și om, și cetățean, trebuie să nu uite, dacă se poate.

Pasajul de mai sus reprezintă singurul moment în care Eugen Simion este cu adevărat atent la reacțiile interlocutorului său. Dar atent ca un vânător, care-și urmărește vânatul. Totodată, acest pasaj evidențiază o altă deosebire de fond, ireconciliabilă dintre cei doi. Petru Dumitriu este dezinteresat, Eugen Simion - tendentios. Petru Dumitriu, risipitor, se culpabilizează la scenă deschisă și își minimizează opera (despre care mulți știm că este extraordinară), în timp ce Eugen Simion încearcă prin toate mijloacele, prefăcându-se că discută probleme generale, să-și consolideze poziția literară, serios subrezită în ultima vreme.

Geo Șerban

Alex. Ștefănescu

Poziția astrelor la 8 mai

(Urmare din pag. 3)

Gestul fugii, departe de a fi consecința unui capriciu, ilustrează criza dramatică în care regimul împinsese un artist autentic, dispus să "colaboreze", dar nu să se prostitueze. În *Biografia contemporană* intrase pe un teren minat, total dependent de fluctuațiile politice la vîrf, între două plene și, mai ales, în culisele labirintice ale executivului, încît oricîte acomodări ar fi acceptat, se ciocnea de o limită impusă de umanitatea tipurilor aduse în scenă și tocmai această umanitate necanonică ar fi contrariată pînă în pînzele albe vigilența partinică, încrîncenarea ideologică, echivalentă cu înghețarea definitivă în formule străine de cocotul vieții.

Am în față manuscrisul uneia din "biografii" inedite - *Viața și moartea lui Constantin Andreica sau "ca un ostaș, ca un muncitor cu ziua"*, care debutează în spiritul Ecclesiastului citat prin ghilimelele din titlu: "Viața unora este ca umbra norului pe cîmp îndată pierită și fără urmă..." etc. etc.

Tonul litanic pregătește desfășurarea intrigii în sensul fatalității, cristalizate de mult în adagiul biblic *vanitas vanitatum*. Este limpede că asemenea perspectivă devenea inacceptabilă "forurilor", politrucilor de serviciu, numeroșilor "procurori ai tiranului", dispuși să se considere veșnici în slujba lor imundă, legați de un nemernic fotoliu, îmbătați de falsă aureolă. Creatorului încolțit, hăituit, asediat de amenințarea trezirii în fundătura fără ieșire, i s-a impus, vrînd-nevrînd, varianta exilului (nu zic soluția, fiindcă nu e, cum însuși Petru Dumitriu mărturisește apăsător), pentru a-și regăsi libertatea interioară, demnitatea profesională și echilibrul adevărului rostit la lumina zilei. Aproape instinctiv, înția lui preocupare după scăparea de jugul tutelei a fost să mărturisească avatarurile trăite, ca o ispășire și nădăjduită absolvire de eroare prin numirea răului cuibărit în propria sa ființă. A rezultat *Incognito*, rechizitoriul intentat numai cu scopul ajungerii la limanul înțelegerii superioare a ordinii pămînteste,

vegiate de harul iubirii creștine. Apostolatul lui Sebastian este încununarea verificărilor repetate de credință cu obligația trecerii prin infern. Dar purgatoriul nu s-a încheiat aici și nici după întâlnirea scriitorului cu învătătura Sfîntului Anselm, cel născut la 1033 și mort la 1109.

Grație televiziunii (reportajului dialogat realizat de d-na Lucia Negoită) înfățișarea actuală a lui Petru Dumitriu ne-a redevenit familiară. L-am văzut în camera, austeră, de lucru, pășind agale, vag împovărat, pe lîngă contrafortii catedralei din Metz, unde romancierul locuiește acum, tot lîngă o apă, ca în anii de demult, o apă la malul căreia i-a plăcut să se lase filmat dînd de mîncare la lebede sau ce-or fi fost, cu o blîndețe franciscană de înțelept. Mi-l imaginez întors la masa de scris, de unde, într-o zi, cine știe, vom avea, poate, romanul vieții sale, exact despre chinurile exilului.

ÎN FAPT, avem de-a face cu trei date distincte, pe care *Istoria României în date* (ediția 1971) le consemnează astfel:

• 1866, mai 10/22 - Prințul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, agreat de numeroase curți monarhice europene, este proclamat de către noua Adunare (aleasă la 2/21 apr.) domnitor al României sub numele de Carol I (atenție! în conformitate cu Plebiscitul, desfășurat între 2/14 și 8/20 aprilie, pentru alegerea sa ca domn - n.n.).

• 1877, mai 9/21 - Sesiunea extraordinară a Adunării Deputaților, care proclamă independența de stat a României. Ministrul de externe, Mihail Kogălniceanu, declara în fața Adunării că „Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare..., suntem o națiune liberă și independentă”. Adunarea Deputaților votează o mișcare prin care lua act că „rebelul între România și Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României au primit consacarea lor oficială”.

• 1945, mai 9 - Reprezentanții U.R.S.S., Marii Britanii, S.U.A. și Franța semnează la Berlin actul capitulării necondiționate a Germaniei fasciste.

În schimb, din aceeași *Istorie a României în date* lipsește, cu desăvârșire, un eveniment epocal: 1881, mai 10 - Intronizarea lui Carol I ca Rege al României și proclamarea Regatului României. ZIUA NAȚIONALĂ - ZECE MAI. Dar cum istoriografia comunistă au lucrat, dintotdeauna, cu „materialul clientului”, ei și-au îngăduit să însușească în așa fel evenimentele incontestabile, istorice, încât adevărul să fie dosit, izolat îndărătul minciunii. Minciuna prin omisiune - arta manipulatorilor! Pentru că, iată ce rostea - în luna mai 1900 - în plenul Academiei Române, un fost și viitor prim-ministru, D.A. Sturdza: „S-a introdus în Academia Română datina să ținem, în ziua de 10 Mai, cea mai importantă în dezvoltarea statului român (subl. ns.)”, o cuvîntare în lauda Aceluia care a ilustrat-o. Cred că această datină se va transforma într-o regulă constantă a instituției noastre, spre care, cu drept cuvînt, sunt ațintiți ochii sufletești ai poporului român... Nu este oare înălțător, când Academia Regală Prusiană de mai bine de un secol serbează în fiecare an, printr-o cuvîntare rostită într-o zi hotărîtă, pe Frederic-cel-Mare, fără să fi secat încă izvorul bogat al faptelor acestui Principe? Și nouă ne-a dăruit Atotputernicul, din viața sănătoasă și viguroasă a aceluia suveran, un Principe care, în scurt timp, a ridicat România din umilire la mărire... Domnia lui Carol I, care se apropie de încheierea a patru decade, s-a petrecut sub ochii generației actuale. Noi înșine, cîți trăim astăzi, suntem martorii vii ai transformării desăvârșite de ea în mijlocul nostru, într-un spațiu de timp scurt în viața unui popor, căci abia cuprinde viața mijlocie a unui om...”

„Sărmană scumpă țară”

CINE deschide și cercetează *Enciclopedia istoriografiei românești* (1978), are prilejul să constate că 20 dintre istoricii citați într-însa și-au făcut studiile superioare la Botoșani, la Oradea, la Galați etc., iar studiile universitare peste hotare, mai ales la Moscova și Leningrad, dar și la Kiev sau Kazan... Cităm un singur nume, notoriu nu prin ceea ce a clădit, ci prin ceea ce a demolat și strivit în istoria României ROLLER, Mihai I. Născut 6 mai 1908, Buhuși - mort 21 iunie 1958, București. Studii secundare la Bacău, universitare la Moscova. Profesor, șef al catedrei de istoria României (1948-1955) la Academia militară București. Director adjunct (1955-1958) al Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. A îndeplinit funcții de răspundere în aparatul C.C. al P.C.R.

pe linie de propagandă și știință. Membru (din 1949) și vicepreședinte al Academiei R.S.R. (1949-1954). Distins cu Premiul de Stat (1949). II. Publicist, militant pe tărîm social-politic, istoric. A fost în primul deceniu după 23 August 1944 unul din principalii promotori ai aplicării teoriei marxist-leniniste în cercetarea istoriei (subl. ns.), inițind o vastă campanie de săpături arheologice și editări de documente și instrumente de lucru privind istoria României, referitoare la revoluția din 1848, războiul de independență, războaiele din 1888 și 1907. Studii privind istoria mișcării muncitorești din România și istoria P.C.R. Autor de manuale școlare... Acest personaj a jucat un rol decisiv, malefic, în falsificarea istoriei României. Disponând textele lui - montaj paralel - cu alte texte din epocă, realizăm și mai pregnant modul în care se răstălmăceau și se contrafaceau documentele vremii, faptele autentice sedimentate în timp.

Atunci, la 9/21 mai 1877, în Cameră și în Senat, s-a votat pentru războiul cu Turcia și pentru ruperea legăturilor noastre cu Poarta, pentru independența absolută a României! Prilej oferit ministrului de externe - Mihail Kogălniceanu - de a declara în Cameră: „Așadar, domnilor deputați, nu am cea mai mică îndoială că noi sîntem o națiune liberă și independentă. (Aplauze îndelung repetate). Inșă, domnilor, acum încep greutățile, fiindcă noua noastră condiție, cu definirea independenței

Acest document original, deși păstrat în arhivă, a fost trecut cu vederea de către istoriografia comunistă, pentru care ziua de ZECE MAI 1881 (proclamarea României ca Regat) nici n-ar fi... existat! De remarcat data din sfînga, jos: 10 MAI 1877 (deci: ZECE MAI, nu 9 MAI). De asemenea faptul că nimeni, pe vremea aceea, n-a îndrăznit să includă figura Regelui Carol I printre chipurile domnitorilor din trecut (așa cum, în „epoca de aur” recent încheiată, se proceda în mod curent, introducîndu-l pe Nicolae Ceaușescu în lungul șir al domnilor români de altădată, ba se folosea chiar o imagine mai mare decît a lui Mihai Viteazul sau a lui Ștefan cel Mare).

noastre într-un mod mai determinat și mai absolut, trebuie să fie acceptată de Europa. Aci este chestiunea, aci se reclamă patriotismul, aci se reclamă prudenta, aci se reclamă sîngele rece... Noi sîntem în stare să facem și noi sacrificii pentru ca să păstrăm această țară și drepturile ei pentru copiii noștri, și această misiune în momentele de față este incredîntă fraților și fiilor noștri care mor la hotare (Aplauze prelungite). Dar o dată aceasta făcută, trebuie, nu numai guvernul, dar și Camera și Senatul și națiunea să pledeze înaintea Europei, înaintea marelui areopag, acel înaintea căruia înșăși Rusia se adresează

NOI AM MAI

- De ce ni s-a furat

„Despre Carol I putem vorbi cît de des. El a stat, căsănit pe tronul României, dinaintea unei mari probleme: fundarea în Europa, în secolul al nouăsprezecelea, a unui nou de către un popor rău muncit de soartă în timp d

și își pledează cauza sa; să ne adresăm și să pleedăm cu fermitate și cu înțelepciune buna noastră credință și buna cauză a independenței noastre. (Aplauze)... Mă rezum, domnilor: voim să fim independenți, pentru că voim să trăim cu viața noastră proprie, pentru că nu voim să mai pătimim pentru greșelile altora, pentru că voim ca la gurile Dunării de jos să fim un bulevard în contra rebelului... Iată ceea ce ați hotărît dumneavoastră prin voturile ce ați dat. Vom pune toată energia, toată inteligența, ca Europa să ne recunoască ca națiune liberă și independentă, cu un Domn deplin suveran. (Aplauze). Cu aceeași ocazie, Mihail Kogălniceanu mai spune: „O mai declar încă o dată, nu cred eu că dreptatea Europei, că chiar interesul Europei, ar voi să ne mai întorcem în condițiile de mai înainte, jignitoare și nouă, și chiar păcii Europei întregi”.

România și-a dobîndit independența în chip strălucit, cu arma în mână, fapt consfințit prin Tratatul de la San Stefano (iunie-iulie 1878). Dar peste trei sferturi de veac vine¹ și ne explică academicianul Roller, după ce are grijă să lingusească „eroismul poporului”: „Cu toate acestea, guvernul burghezo-moșieresc, în frunte cu prusacul de Hohenzollern (absurd: principele Carol I nu era șeful guvernului - n.n.), nu a luat măsurile necesare pentru pregătirea armatei și (a) armamentului necesar. Aceasta a avut grave urmări și a costat poporul român (!) zeci de mii de victime... Coaliția burghezo-moșierască a încercat să uneltească și după 9 mai 1877. Printre alți factori, burhezia și moșierimea română, și în mod deosebit prusacul Carol de Hohenzollern, poartă cea mai mare parte din vină pentru întîrzierea cu care trupele române au intrat în luptă împotriva imperiului otoman, după 9 mai 1877. Poporul înșă, chemat la arme, a pornit voios din cîmp, de acasă de la plug, ca să scape de turci sărmana scumpă țară... Burhezia și moșierimea română, în frunte cu regele² Carol (promovat și în fruntea burghezo-moșierimii! - n.n.), poartă răspunderea pentru faptul că ostașii români au fost trimiși pe front fără echipament, fără armament... Dacă, în ciuda acestei politici antinaționale a coaliției burghezo-moșierești (subl. ns.), istoria României a înscris pagini eroice în timpul războiului de independență, aceasta se datorește faptului că alături de viteazul ostaș rus a luptat eroic ostașul român. Pe cîmpul de luptă se cimentă nobila tradiție a frației de arme româno-ruse... Inșă, datorită faptului că la cîrma țării se găseau burhezia și moșierimea și în fruntea regimului se găsea prusacul de Hohenzollern, poporul nu s-a putut bucura de roadele independenței”.

După Roller, adevărata independență ne-a copleșit în 1944 (aproape un milion de militari sovietici pe teritoriul „sărmanei scumpă țară”)! Prilej nesperat, de fericire și cimentare a „nobilei tradiții de arme româno-ruse”.

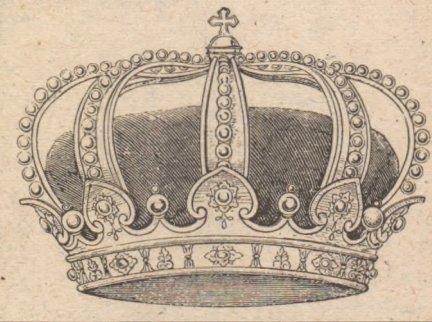
¹ El a venit (revenit) de la Moscova, unde figura - în anul 1944 - pe un tabel cu 24 de cominterniști refugiați din România, care își plăteau cotizația de partid nimănui altcuiva decît... Anei Pauker. Pe tabelul amintit, înșă, Roller nu apucase să plătească, din ianuarie pînă în septembrie, nici o copeică; ori se și afla la studii, de pe urma căror va fi propulsat, în 1948, la doar 40 de ani, drept profesor universitar, titular de catedră (Istoria României)! La 41 de ani, academician, chiar vicepreședinte al Academiei Române.

² Greșeală de licean neinstruit: Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen a fost, pînă în 1881, Principe al României. Abia din 1881 încolo, El a devenit Rege, iar România - Regat.

„Moscova nu crește în lacrimi”

FORMULARE demnă de academician de tip nou: „Burghezo-moșierimea română - și istoricii în slujba lor - au căutat să fure adevărul și cu privire la războiul 1877-1878”... (M. Roller). Așa cu... Aforismul lui N. Iorga pare destinat anume istoricului împărat „Dracul a fost făcut negru pentru nu-i mai poată fi rușine”. Nici nu în pofida tuturor documentelor vechi a trecutului destul de apropiat. În mai 1877, într-o zi de marți, după una de lovitură de tun au salutat București, împlinirea a unsprezece luni de la suirea în scaunul domnesc al Domnitorului românilor, Carol I. Tedeumul oficial din catedrala Mitropoliei, printre discursurile de ocazie s-au rostit, iată-l pe ministrul de externe Ion C. Brătianu sîndu-i-se astfel lui Carol I: „Mărire timp de 11 ani, de cînd Maria II, Prințesa României, nici ispite, nici ademenitoare, nici provocări de îndrăznețe n-au lipsit țării noastre pentru a o distra de la reconstituirea sale și a o arunca în aventuri, care ar fi putut tulbura Orientului. Cu toate aceste tentații, înșă, cu prudentă, răbdare și stăruință, cele mai nestrămutate, am făcut puteam spre a nu atinge (aduce a - n.n.) condițiile internaționale stabilite prin tratate solene și recunoscute de puterile europene, putut dovedi astfel lumii, că țara noastră are au distins, în centrul Europei, bărbații cei mai distinși din rasă. Tale, te-au însoțit la gurile Dunării, poporul Român păstrează înțelepciunea și energia, care, în secole, au inspirat pe străbunii noștri i-au făcut a păstra o patrie liberă și mijlocul celor mai teribile cataclisme”.

În replică, maiestatea Sa spune că, cu concursul dumneavoastră sprijinul națiunii, acest mare război rămînea neșters în istoria noastră Europa și marile puteri, care, întotdeauna bunăvoință și solidaritate acestei țări, vor recunoaște, sunt să îndeplinească dorințele noastre manifestate încă de Divanul adunat în 1857, un pas mai mult făcut, asigura, în mod statornic, liniștirea și pacea pe țărmurile Dunării”. În președintele Senatului, Dr. Brătianu, ține să sublinieze în cuvîntul său: „Măria Voastră! De unsprezece zile de Zece Mai, ziua surorii noastre pe tronul României, este sărbătoare națională”. Așa va fi veșnic șapte decenii! Apoi... Mult de „cimentare a nobilei tradiții a frației de arme româno-ruse” înlocuiesc perfidia de rigoare, adevărurile și Căci, la urma urmei, cine pe cine a în 1877? Probele materiale certificate în 19/31 iulie 1877, Marele Duce de comandat suprem al forțelor române după ce refuzase, inițial, propunerea de ajutor militar făcută de guvernul român lansează o telegramă cu următorul conținut: „Prințului Carol al României locul unde se găsește cartierul general român (Carol I se afla, deci, pe în fruntea ostirii Sale - n.n.). Timp de îngrămădind cele mai mari munitii la Plevna, ne copleșesc („nous abîme”) Rog a face fuziune, demonstrație eroică e posibil, trecerea Dunării pe celălalt dorești s-o faci. Între Jiu și Carpați această demonstrație e indispenabilă pentru a facilita mișcările mele. Noi românii, realmente în frunte cu Carpații dau curs solicitării și răstoarnă înțeleștii! Lucruri asemănătoare să se petreacă și în 1944-1945, românii - după întoarcerea armelor - fost puși, în nenumărate rînduri, de sovietici, să rezolve, cu grele pi

multe sute de ani. El a rezolvat această problemă spre lauda Lui și a poporului Român”.

D.A. Sturdza (1900)
- în aula Academiei Române -

situațiile cele mai complicate, pe fronturi. „Răsplata” nu va întârzi: mînă-n mînă, Armata Roșie și comuniștii autohtoni - la exact șapte decenii de la ajutorul dat de Carol I, în 1877 - îl vor obliga pe strănepotul primului Rege al României independente să abdice. Cum vor fi sunat atunci, în 30 decembrie 1947, în memoria colectivă, frazele greu articulate de un tînăr ilegalist comunist, Nicolae Ceaușescu, la bariera Colentina, în 30 august 1944, atunci cînd salută apariția celei dintîi coloane de blindate sovietice: „În numele Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, în numele tineretului român, vă salut și vă urez bun venit. Prin lupta voastră ați ajutat poporul român să dărîme guvernul trădătorului Antonescu... Tineretul român vă primește frățește”. Nici o vorbă, însă, referitoare la faptul că, „prin lupta voastră”, bravii combatanți vor ajuta și la propășirea comuniștilor în fruntea bucatelor, iar vorbitorul, cîndva, va îndeplini funcții supreme în stat, ca să nu mai pomenim de partid, va obține două doctorate (cu patru clase primare, dacă nu ...trei, la bază), va deveni general al Armatei Române (după un curs scurt, intensiv, efectuat la Moscova), va ajunge chiar președintele de onoare al Academiei Române. Cine pe cine a „ajutat” din 1944 încoace? Și cu ce scopuri? Și cu ce efecte dezastruoase?

Adevărul înainte de toate

FIRESC ar fi fost ca pseudoistoricul aibă, măcar, o minimă inteligență (ca să n-o denumim... abilitate). Tovarășul Roller n-a avut-o. Nici n-a crezut că mistificatorul, pentru a putea falsifica - oarecum mai credibil - trebuie să cunoască, totuși, adevărul. De unde să fi știut dumnealui că se păstrează o scrisoare, ieșită de sub pana prințului Carol, scrisă cu o lună și ceva înainte de sosirea acestuia la București? În epistola amintită, adresată Regelui Wilhelm I al Prusiei (tot din dinastia Hohenzollern) se schițează un fel de program al viitoarei „mîinii”: „Pentru moment voi recunoaște suzeranitatea turcească, însă cu rezerva tacită de a mă libera de dînsa cu armele în mînă și de a cuceri pe cîmpul de război independența întreagă a țării care m-a ales Domn al ei”. Așternîndu-se pe hîrtie, devreme, asemenea gînduri și hotărîri fundamentale, cum să mai susții, prosteste, că „prusacul” și coaliția burghezo-moșierească ar fi dus o... *politică antinațională?*

Adevărul l-a pronunțat același D. A. Sturdza, tot în aula Academiei Române (anul 1900): „România s-a dezvoltat cu repeziciune și vigoare... ea a dovedit neconținut că nu era inspirată de ambiții de mîrire, ci era dominată de un spirit liniștit, care avea priceperea necesităților generale ale Europei, nu voia să turbure nicăieri pacea necesară, mai întîi, ei înșiși, și a fost condusă în toate împrejurările de o cumpănăală care i-a atras încrederea tuturor statelor. Regele Carol I este întemeietorul acestor stări de lucruri; și bărbatul de stat care i-a fost sftetic credincios și conlucrător ager în aceste timpuri, cînd soarta României sta în cumpănă, a fost Ioan Brătianu. În istorie, cînd se va vorbi despre ridicarea și întemeierea României, numele amîndorura se vor pronunța ca numele unor bărbați cu spirit înalt, cu ochi pătrunzători, harnici și neadormiți în îndeplinire unei mari misiuni, aceea de a ridica un popor la viață și de a constitui un stat”.

Lacunele de informare, profunde, din bagajul de cultură istorică al licențiatilor moscovîți, dincolo de tabuurile ideologice, prîduceau adeseori în comportamentul lor „științific” o atitudine decapitantă, demnă de orice gîde al Evului Mediu; ceea ce n-au apucat ei să studieze, ori era

„neconvenabil cauzei”, nu exista! Așa s-a întîmplat cu ziua de 10/22 mai 1881, dată istorică marcînd încoronarea ca Rege al României și ca Regină a României - a lui Carol I și a Elisabetei. Iată cum salută atunci evenimentul în chiar Sala tronului, președintele Senatului: „Astăzi, România se încoronează pe sine-și, punînd Coroana Regală pe capetele maiestăților Voastre... Poartă Sire, poartă Doamnă, cu fală și credință, această Coroană Regală. Ea stă neclintită pe Capetele Voastre, căci s-a oțelit prin sîngele nostru, și s-a întărit prin devotamentul și iubirea noastră. Urmașii Voștri o vor purta cu aceeași mîndrie, cu aceeași tărie, și Dinastia Voastră va fi tot atît de națională ca și voi, prin credință, prin iubirea Românilor. Trăiască România. Trăiască Regele și regina ei. Trăiască Dinastia”.

Lufnd Coroana, regele Carol I spune: „Serbarea de astăzi consacră o epocă de cincisprezece ani, plină de lupte grele, de fapte mari. Sub puternicul scut al Constituției, România a crescut, s-a dezvoltat, s-a întărit. Stăruința națiunii, vitejia armatei și credința care am avut-o în bărbăția poporului, au împlinit dorințele noastre cele mai arzătoare, prin proclamarea Regatului, care este garanția cea mai sigură pentru viitor. Primesc dar cu mîndrie, ca simbol al independenței și al tăriei României, această Coroană, tăiată dintr-un tun stropit cu sîngele vitejilor noștri, sfințită de Biserică. Ea va fi păstrată ca o comoară prețioasă, amintind momentele grele și timpurile glorioase ce am străbătut împreună; ea va arăta generațiilor viitoare voinicia Românilor de ăstimp și unirea care a domnit între țară și Domn. Pentru Regină și pentru Mine însă, Coroana cea mai frumoasă este și rămîne dragostea și încrederea poporului, pentru care n-avem decît un gînd: mîrirea și fericirea lui...”.

Era în ZECE MAI 1881.

Asemenea adevăruri triumfau la vremea aceea, pe buzele oamenilor, ca și pe cele ale bărbaților de stat, ale capetelor încoronate. Și, mai ales, au fost rostite și iubite de la vîlădică la opincă. Încă nu se declanșase „exportul de revoluție roșie”, și nici „virusii ideologici” de tip Jdanov, care să înlesnească propagarea minciunii sub masca justiției sociale.

Regi cu numerus clausus?

- Nu dar pentru Mine personal, ci pentru mîrirea țării Mele primesc titlul care exprimă dorința cea mai vie care arde în pieptul fiecărui Român, dar care nu schimbă întru nimic legăturile strînse stabilite între națiune și Mine, și care au dovedit cît sînt mai tari evenimentele ce le-am petrecut împreună (replica lui Carol I la Raportul Consiliului de Miniștri către M.S.R.Domnul, semnată de premierul I.C.Brătianu și de miniștri, prin care se anunța votarea, în Corpurile Legiuitoare, a proiectului de lege prin care România se proclamă Regat și „Măria Ta Regală, ca și moștenitori Tăi, luați titlul de Rege al României”).

Și cum să nu ne aducem aminte de momentul tragicomic în care, peste decenii, un academician fără operă, un doctor în științe fără știință de carte, Nicolae Ceaușescu, din aceeași spiță cu măsluitorii istoriei, se înstăpînea și mai dîrz la domnie, ca președinte al Republicii, confecționîndu-și drept simbol al autorității sale absolut, totalitare, un sceptrul regal; nepricepînd deloc faptul că, la fel cum nu haina îl face pe om, nici doar sceptrul nu-l face pe monarh (amintiți-vă zîmbetul mulțumit și viclean din momentul în care cîntărește parcă sceptrul în palmă, adică „E destul de greu pentru spinarea țării?”).

Primul ZECE MAI - din 1866 - și-a

sporit semnificația prin al doilea ZECE MAI - din 1877 - și cel de-al treilea ZECE MAI - din 1881. O ZI NAȚIONALĂ cu triplă valoare! Nu-i de mirare că răstălmăcirile operate de agenții distructivi, anume pregătiți și propulsați în intersecțiile memoriei oamenilor din țările subjugate, au vizat, în special, astfel de date festive care focalizează crezurile unui popor. Cu un secol și jumătate mai devreme, Napoleon Bonaparte lămurea lucrurile: „Un cap fără memorie este ca un loc fără garnizoană”. Adică: un loc lipsit de pază, vulnerabil! Exact de asta aveau nevoie noii cuceritori ai Europei. Iată de ce ZIUA NAȚIONALĂ de ZECE MAI, cu întreaga ei simbolică, trebuia să fie înlăturată într-un fel. Cum? În conformitate cu tehnologia manipularilor, consacrată, se așază în circa unui fapt real un alt fapt... mincinos: pornindu-se de la evenimentele zilei de 9/21 mai 1877, cînd s-a proclamat independența, anunțîndu-se și declanșarea confruntării armate cu Poarta, s-a nesocotit complet faptul că, încă de la bun început, atunci, în '77, a fost consacrată ca zi festivă ziua de ZECE MAI plus practica de a nu mai puțin de opt decenii... Dînd ușurel înapoi limbile giganticului cadran temporal, „făcătorii de minuni” au mutat ziua de ZECE MAI (diferență mică, nelsemnată, nu-i așa?) în 9 MAI. Dintr-odată, încărcătura aniversării - cea de sorginte monarhică - s-a pierdut. Mai mult chiar: cum 9 MAI semnifică un eveniment mult mai recent și pregnant pentru cei care îi fuseseră martori, acest 9 MAI - ZIUA VICTORIEI a devorat întru totul ZIUA NAȚIONALĂ clasică, a României, hărzînd-o uitării.

Există suficiente probe care atestă că, astfel, s-a procedat în mod premeditat, minuțios și eficient, tocmai pentru ca „garnizoana” care păzea credințele acestei țări - memoria - să-și piardă treptat punctele de reper, esențiale, devenind complet penetrabilă, desoperită. La fel s-a procedat și în alte ocazii. Iată un exemplu grăitor, legat de aceeași zi de 9 MAI - ZIUA VICTORIEI: știati că, dintr-o ambiție deloc deșartă a lui Stalin, actul capitulării necondiționate a fost semnat, de două ori și în două locuri diferite, de către Germania hitleristă? În ziua de 7 mai 1945, la Marele Cartier General aliat, stabilit în orașul Reims, după ce feldmaresalul Jodl și generalul Smith (șeful Statului Major al Forțelor expediționare aliate - n.n.) și-au pus semnătura pe hîrțile necesare, împreună cu cele ale reprezentanților Franței și Uniunii Sovietice (subl. ns.), care au semnat ca martori, Jodl a fost adus în biroul meu. L-am întrebat prin interpret dacă înțelegea pe deplin toate prevederile din documentul pe care-l semnase. „Ja, mi-a răspuns el. Pe plan atît oficial, cît și personal - i-am spus eu - vă consider răspunzător de orice violare a vreuneia dintre clauzele acestei capitulări, inclusiv prevederea prezentării comandanților germani la Berlin, la data stabilită de

³ Este vorba despre „Operațiunea Gayaneh (supervizată de Stalin și Beria), urmărînd sovietizarea Europei de Est, desigur și cu sprijinul decisiv al INU (Serviciul de informații externe al URSS), înzestrat și cu destui agenți originari din România.

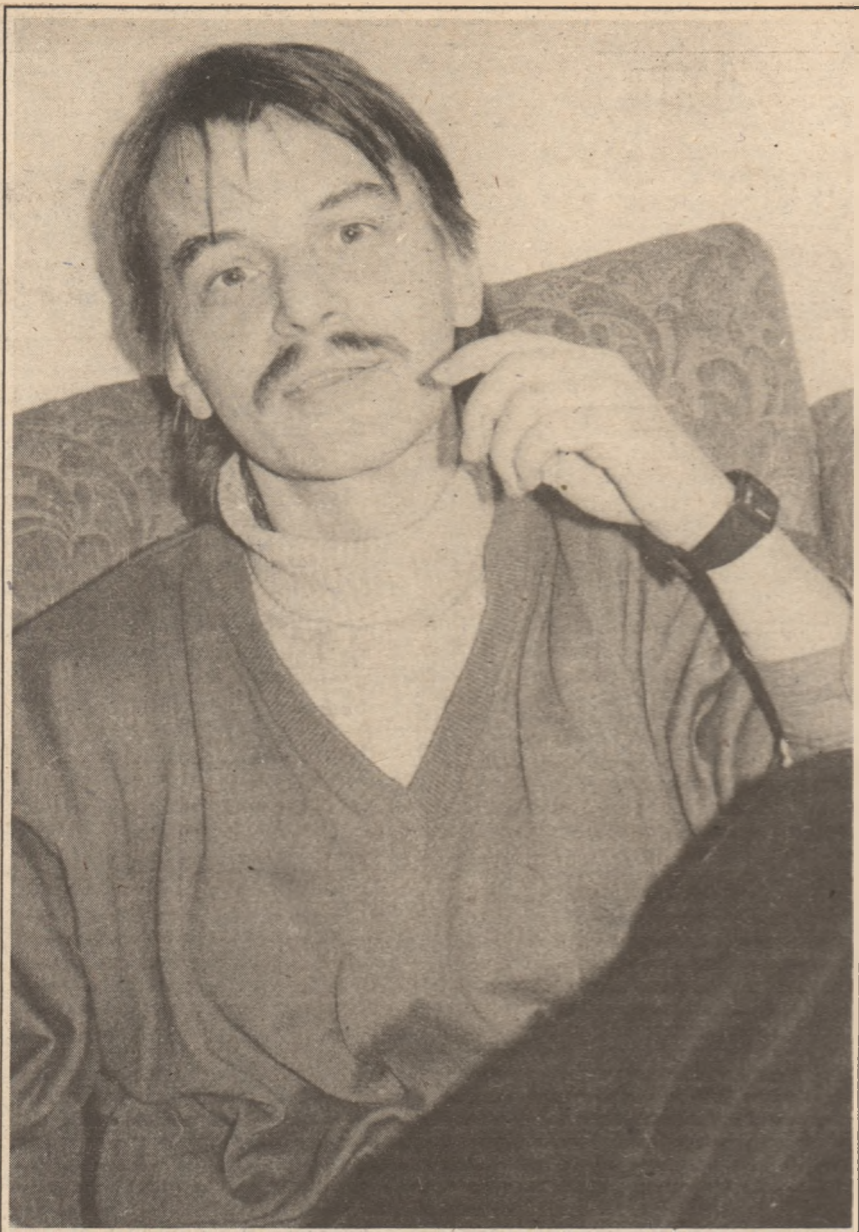
Comandantul Suprem rus (Stalin - n.n.), pentru formalitatea oficială de capitulare în fața guvernului sovietic. Asta e tot! Jodl a salutat și a ieșit din birou”. (D.D.Eisenhower) Un corespondent de presă american, Drew Middleton, prezent la Reims, relatează printre altele: „Jodl poartă Crucea de Fier. Chipul îi este lipsit de expresie și arogant, ochii ca de gheață. «Aș dori să spun cîteva cuvinte, domnule general! Prin această semnătură, poporul german și Werhmachtul sînt lăsați cu totul pe mîna învingătorilor. În acest ceas nu pot decît să exprim speranța că învingătorul îi va trata cu generozitate”. Și Middleton își încheie astfel reportajul: „Războiul s-a terminat”. De fapt, „războiul secret” a continuat!

Dar și mareșalul Jukov, în *Amintiri și reflecții*, descrie momentul: „La 7 mai, Comandantul Suprem (Stalin - n.n.) mi-a telefonat la Berlin și mi-a comunicat: «Astăzi, germanii au semnat în orașul Reims un act cu privire la capitularea necondiționată. Greul războiului - a continuat el - l-a purtat pe umerii săi poporul sovietic, nu aliații, de aceea capitularea trebuie semnată în fața Înaltului Comandament al trupelor Aliate (la Reims s-au aflat reprezentanții tuturor Aliatilor, care au și semnat documentul, inclusiv generalul Ivan Susloparov pentru sovietici - n.n.). Reprezentant al Comandamentului Suprem al trupelor sovietice ești numit dumneata». Și astfel, fiindcă voința lui Stalin, la data aceea, făcea legea pe continentul european, și nu numai, în 8/9 mai 1945 se mai semnează un act de capitulare necondiționată, de către mareșalul Keitel, în Berlinul cucerit de Armata Roșie. Formulările din noul document sînt de natură să gîdile orgoliul lui Stalin & comp.: „în fața Comandamentului Suprem al Armatei Roșii și, totodată, a Înaltului Comandament al Forțelor Expediționare Aliate” s-a semnat... Stalin pușăie mulțumit, la Kremlin, din pipa-i curbată: așa, încovoiate, visează el să fie și spinările celor care au norocul fatal de a fi picat în zona de influență a secerei și ciocanului. Aroma acestui tutun de pipă s-a lăsat, ca o cortină grea, separînd prezentul postbelic de trecutul antebelic. Ea ne mai stăruie în nări. Persistență stranie.

Ce-ar mai fi de salvat astăzi din ceea ce a fost distrus, demolat, mistificat, azvîrlit în uitare? Nefindoelnic, putem recupera - măcar pentru filele calendarului istoric - faptele reale care s-au petrecut așa cum s-au petrecut. Nimeni, dar absolut nimeni, n-are dreptul să elimine personalități, date, împrejurări! Rolul jucat de Casa Regală Română pe parcursul a peste opt decenii este imprescriptibil, demn de memoria contemporanilor, ca și a celor ce ne vor urma. Iar Europa, în care noi am mai fost, va găsi astfel un motiv în plus ca să ne stimeze pentru consecvență față de sine, în primul rînd. Toate amintirile se sting odată cu vîrsta. Mitologia noastră comună nu se prescrie, însă, nicînd.

Mihai Stoian

POST-SCRIPTUM. Să fie oare o simplă coincidență faptul că, după aproape cinci ani de cînd am încercat să scuturăm jugul comunist (comparabil cu jugul otoman de care am scăpat în 1877-78), la Muzeul Militar Central, din șirul statuilor închinat remarcabililor bărbați care - de-a lungul a peste două milenii - au pus umărul la clădirea și apărarea acestui teritoriu sftint, România de astăzi, din scurța istorie sculptată lipsesc tocmai monarhii României, Carol I - întemeietorul și Ferdinand I - întregitorul? În continuare avem regi cu numerus clausus? Pentru a fi un președinte al Republicii, este neapărat necesar să nu fie prezenți, absolut deloc, în Istoria României: Carol I, Ferdinand I, Carol al II-lea, Mihai I? Cine are o asemenea putere de decizie? Și în virtutea căror criterii respectabile? Codul penal prevede, cu deplînă îndreptățire, pedepse aspre pentru orice falsificare a unui act public. Dar pentru fals în documente istorice, în însuși miezul istoriei unei națiuni, ce pedepse grele s-ar cuveni a fi aplicate? Este nevoie ca domnii Friederich Konig și Gunnar Jansson, raportorii Consiliului Europei, să mai vină la București anume pentru a ne spune că nu respectăm istoria națională? Și, eventual, bine documentați, să ne reamintească de cele rostite în Senatul României la 9/21 mai 1877, acum 117 ani: „O declarăm, fără a ne depărta de Consiliul Europei, fără a ne depărta de regulile prudenței, cînd am recunoscut că sîntem o națiune, că avem o viață proprie, și că nu voim neconținut să plătim cu sîngele nostru, cu averile noastre, cu ostirea noastră, păcatele altora” (Mihail Kogălniceanu). A doua zi, România își afirmă desprinderea de Înalta Poartă, proclamîndu-și totodată independența. Istoria n-ar trebui să se repete!

Născut în București, 8 iunie 1956. Absolvent al Facultății de Matematică, secția Informatică. Programator principal. Studii de lingvistică matematică publicate de Editura Academiei, în „Cahiers de linguistique mathématique”. Din 1992 ziarist la revista „Zig-Zag”, șef secție Politică. Volumul de debut, „Viața ca troleibuz”, a primit premiul Uniunii Scriitorilor.

Orice asemănare cu persoane și întâmplări adevărate e jenantă

„Marinescu Levente – Urziceni, Ionel – Timișoara, Florica Pătulescu, Alex. F., Fane (!) – Bacău, Tudoran Tia – Sighișoara, Adi Buzatu, Mihnea Antoniu, Carmen Marian – București: Deocamdată, nu”.

MIHNEA împături revista. În stânga lui o femeie îmbrobodită privea țintă într-un punct al linoleumului, făcându-se și ea, ca și toți ceilalți, că nu aude zgomotul înfiorător al bormașinei. Nimeni nu îndrăznește însă să se ridice și să o rupă la fugă. Ușa se deschise și asistenta îi făcu semn lui Mihnea. În timp ce el se instala în scaunul de tortură, ea îl întrebă:

– Ce mai face tânărul Eminescu?

– N-a dat încă de Iosif Vulcan, oftă el.

Asistenta râse, deși n-aurise de Iosif și de nici un vulcan. Doctorița, în schimb, fără nici un zâmbet, se aplecă asupra lui cu groaznicul instrument în mână:

– Deschide!

Docil, Mihnea deschise gura și, exact în acea clipă, se hotărî să nu-și mai trimită capodoperele la nici o publicație. Va scrie pentru posteritate. Poate părea bizar, dar respectă această decizie de adolescent vexat nu mai puțin de doisprezece ani, timp în care abandonă poezia și, după câteva tentative neconvingătoare în sfera eseurilor, se cantona definitiv în teritoriul prozei.

Când se apucă să se adreseze tinerei publicații „Complement”, avea deja 29 de ani, terminase

facultatea de geologie și reușise, după câteva luni de navetă interjudețeană, să-și găsească un post la întreprinderea de marmură.

Scrisoarea conținea două pagini de proză și adresa autorului. Atât. După un deceniu de tăcere, Mihnea Antoniu încerca marea cu degetul.

Revista îl publică peste trei săptămâni și puțin lipsi ca proaspătul debutant să nu-și frângă gâtul citind pe stradă. Era un tip destupat, așa că dacă din povestirea sa nu recunosc decât semnătura și câteva dialoguri – restul fiind „adaptat” –, entuziasmul nu-i fu cu nimic mai mic. În următoarele patru luni mai apărură pe piața literară de cinci ori cu articolașe delicat retribuite. Începu să bănuie coridoarele redacțiilor, să salute dezinvolt portarii (care oricum nu-i răspundeau), ba într-o seară pășunse chiar în tipografie.

Se afla în spital, în urma unei banale operații de apendicită, când Ene Brusture, omul care-l pusese în pagină fără să-l întrebe ce număr purta bunicul lui la sandale, îi scrisese dintr-un nordic oraș să-l anunțe că revista e pe ducă, el personal și-a băgat picioarele și s-a întors acasă, dacă vrea – îl publică acolo. Mihnea vroia, desigur, dar Brusture se cam lăudase, pentru că nu-l publică. E drept – nici pe alții.

Drept urmare, fostul tânăr Eminescu nu întrerupse relațiile cu „Complement”, ba chiar îl cunoscuse personal pe Aron Șerban, despre care redactorul auto-exilat îl prevenise că i-a furat corespondenții. Mihnea nu știa ce-a furat Șerban, dar i se păru de la început simpatic: micuț și pipiriu, acesta vădea o vioiciune permanentă. Se declară atât de entuziast de proza tânărului încât îi spuse, fără se se

Tudor Călin Zarojanu

LMM

jeneze de urechile din jur (erau în lift):

– Ar trebui să-l dăm jos pe Lenin de pe soclu și să punem statuia dvs.! Mă puneți într-o situație penibilă: de fapt, dvs. ar trebui să mă lansați pe mine, nu invers!

Mihnea roși ușor, deși era sincer convins că e genial. Șerban începu să-i explice strategia de cucerire a redactorului-șef:

– Conta e ziarist înnăscut, e mort după revistă, stă noaptea lângă rotativă. Dacă te simte că iubești publicistica – om te face. Doar că-i place să fie curtat. Să stai lângă el, după el, să-l bați la cap, să-l suni, să vii aici, să-i scrii. E ca o femeie. Eu n-am nici o pretenție, dar pe el curtați-!

Operațiunea se dovedi a fi dificilă. Mihnea își făcea bilet de voie în interes personal (care se tăia din salariu), străbătea jumătate din oraș și se oprea la ușa lui Conta. Bătea discret, deschidea timid. Zeul întorcea spre el o figură obosită, plictisită, totuși vag amabilă, și spunea – invariabil:

– Mai târziu...

– Când?, întreba sfiosul vizitator. Dar după ce închidea. Întreba ușa, zidurile, culoarul nesfârșit, care ar fi fost ideal pentru skating. Nici unui redactor, însă, nu-i ardea de skating, și nici de Mihnea Antoniu.

Tot așteptând să se facă „mai târziu”, cunoscuse o serie de personaje mai mult sau mai puțin celebre. Se adunau în special marți, când se tipărea revista, beau, fumau și discutau inteligent. Criticul Costin Săndulean, de pildă (care plecase de la „Chenzina”, pe care-o înjura acum cu statornicie), se declară entuziasmat de talentul noului-venit în gașcă. De altfel, era un timp al entuziasmului necenzurat. În ziua când Antoniu ar fi fost chemat la Stockholm pentru oarece festivități, cel puțin douăzeci de persoane și-ar fi putut disputa prioritatea de a-l fi descoperit. Bunăoară Raoul Cionac, binecunoscutul poet, cu care era chiar prieten. Nu îndrăznise, tocmai de aceea, să apeleze la el, de teamă să nu dea un aspect meschin relațiilor dintre ei. Cionac, însă, din proprie inițiativă, îi dăduse două povestiri la „Continentul”, unde colabora și-l anunță că una din ele se va publica. Peste câteva luni de mici amânări, însă, îi spusese că Radu Goga, redactorul de proză, îl susținuse cu ardoare, dar Gabriel Barițiu, redactorul-șef, obiectase că nu e în spiritul revistei. Cum nimeni nu știa în ce constă acest spirit, nu putuse fi contrazis.

Oricum, încurajările nu lipseau. Lui Cionac îi plăcuse atât de mult romanul „Hilde” încât știa citate întregi din el.

– Deci să-l bag la un concurs?, se bucurase tânărul.

– A!, nu, asta nu, se posomorăse celălalt. E inutil.

– Chiar așa?... De fapt, nu știu de ce mă mir. Mi-a povestit cineva care e rudă cu Sorohan...

– A!, dacă vorbim de Sorohan ieșim din domeniul pilelor și intrăm în cel al banilor. De altfel, uită-te la mine: un volum publicat înseamnă o sticlă de whisky în tipografie, un Channel numéro trois la secretară, un cartuș de Kent la redactorul de carte... Să nu mă-ntrebi de unde le iau.

Mihnea nu-l întrebă de unde le ia, și în general nu-l mai întrebă nimic. Câteva zile mai târziu, Mihai Nistor, șef de școală al generației, îl vizită acasă „ca să se convingă că există”, ocazie cu care – involuntar, desigur – îi strică soneria. Toți erau frenetici. Îi vorbi două ore despre un program de idei atât de îndrăzneț încât gazda începu să se uite speriată în jur. La sfârșit îl anunță că și-a băgat picioarele în „Complement” și s-a făcut vânzător de loz în plic.

Cu toate acestea, ziua debutului oficial (cu prezentare, fotografie și tot dichisul) era aproape – dar, cu numai o săptămână înaintea fericitului eveniment, Șerban se certa cu Conta și părase redacția. Redactorul-șef îl anunță rece pe Mihnea că el îl publică totuși, dacă îi face altcineva prezentarea. Cionac își oferă cu plăcere serviciile pentru orice revistă din lume în afară de „Complement”. O clipă pe Mihnea îl gădilă ideea șugubeată să-i ceară o prezentare pentru „Figaro littéraire” dar renunță, obosit. La Brusture sau la Nistor nu se punea problema să apeleze, iar Ilie Conta îi dăduse a-nțelege că el personal nu face așa ceva decât o dată pe secol.

În disperare de cauză și pentru a avea conștiința împăcată, în vara celui a Mihnea Antoniu trimise texte către absolut toate revistele și concursurile literare. Gino Deleanu, de la „Venus”, îi răspunse de două ori „Deocamdată, nu”, și a treia oară, derutant, „Nimic nou”. În rest – nici un răspuns.

ÎN TOAMNĂ, însă, se petrecu minunea: Șerban se împacă pe neașteptate cu Conta, își relua rubrica și-l lansă pe Antoniu cu o prezentare pe care ar fi invidiat-o și Marquez. Infrigurat, timp de o lună și mai bine, Mihnea citi din scoarță-n scoarță toate revistele și ziarele care aveau măcar o rubricuță despre literatură. Nici un ecou. Nimeni nu părea să fi remarcat că peisajul s-a diversificat și patrimoniul s-a îmbogățit considerabil. Nu apucă însă să-și consume dezamăgirea pentru că, împins mereu de la spate de Șerban, își depuse la editurile „Volumul Național” și „Pescărușul” o culegere de proze scurte.

– „Volumul” e al asociației, îl preveni criticul, publică foarte rar debutanți, dar se poate. Vedeți că Maria Penculescu e o femeie inteligentă, am vorbit cu ea, insistăți, mergeți pe-acolo... La „Pescărușul” ați ajuns? Foarte bine, s-ar putea să fiu și eu în juriu... Asta nu înseamnă că... Dar oricum... Sunteți un scriitor mare, dar trebuie să învățați să va bateți. Cu Conta ce-ați mai făcut?

– Nimeni.

– De ce?!

– Păi, îmi spune mereu „Mai târziu”. Nu e vorba de orgoliu, dar pur și simplu nu pot „mai târziu”. Am serviciu, am plan, am condică, am familie...

– Dați un telefon! Scrieți-i! De ce nu-i scrieți? Știți cum s-a bucurat atunci? A venit să-mi arate scrisoarea. Nu-l lăsați, e șansa cea mai importantă, o rubrică permanentă ar fi mai mult decât o carte.

Mihnea îi scrisese lui Ilie Conta o poveste drăguță, nici prea cuminte,

nici prea sarcastică, despre tânărul care așteaptă pe la uși și redactorul-șef care îi spune mereu „Mai târziu...”. Conta pe umorul lui Conta, pe care nu-l supărase nici o scrisoare mai veche a lui Mihnea, în care îi demonstra, rubrică după rubrică, ce mult a decăzut „Complementul”.

Peste o săptămână, tânărul aspirant se îndreptă spre ușa redactorului-șef, curios să afle ce efect a avut noua misiune. Bătu ceva mai tare ca de obicei și deschise larg ușa. Ilie Conta era la biroul lui, înconjurat de un munte de hârtii. Întoarse spre vizitator o privire obosită, lipsită de orice urmă de zâmbet, și spuse fără intonație:

– Mai târziu...

În aceeași zi, însă, doamna Penculescu îl primi pe Mihnea, zâmbind larg:

– Ați scris o carte, observă ea.

Era o observație exactă, așa că el nu spuse nimic.

– O carte care face gol în jur, preciză ea. Personal i-aș acorda prioritate față de tot ce avem în editură, dar e prea târziu. Unde ați fost în septembrie?

– La mare, mărturisii el, neștiind dacă nu e cazul să se simtă vinovat.

– În septembrie s-a făcut planul editorial pe anul ăsta. O să încerc totuși. Mai căutați-mă, trebuie să vă prezint directorului.

– Când să vă deranjez?

– Peste o săptămână. Și scrieți, nu vă opriți.

Nu se opri. Peste șapte zile sună la editură, dar Maria Penculescu era absentă. O găsi săptămâna următoare.

– Nu e momentul, îi spuse ea. Suntem foarte prinși. Când puteți, mai sunați.

– Eu pot oricând...

– Să zicem peste o săptămână...

Luni Marți Miercuri Joi Vineri Sâmbătă Duminiuă.

– Cu doamna Penculescu, vă rog.

– Nu e aici.

– Măine o găsec cumva?

– E plecată din București.

– Știți cumva când se întoarce?

– Lunea viitoare.

Așteptând să treacă încă șapte zile, Mihnea o vizită pe fosta lui profesoară de română, care îl primi cu o cafea și un pekinez cam violent.

– Nu vrei să o sun pe Tanți Ștefan?, întrebă doamna Laura, aflând avatarurile elevului ei preferat. Nu fă mișcări bruște, Betty e puțin isteric, mușcă fără să se uite. De altfel, e aproape orb.

Viitorul laureat al Premiului Nobel se gândea concentrat cum ar putea să-și bea cafeaua fără să se miște deloc.

– Ai citit romanele lui Tanți?

– Nu.

– Am să-ți dau eu „Dealul milei”. Spune, s-o sun?

– Sigur.

– Lucrează la „Continent”, cunoaște pe toată lumea și e o fată a-ntâia, o să te ajute.

Tanți Ștefan îi citi textele într-o singură zi, apoi îl sună:

– Sunteți un adevărat scriitor. Felicitări! Din păcate, eu tocmai am plecat de la revistă, acum sunt la „Țara Noastră”, dar vă pun în legătură cu Dorina Dinulescu. Eu îi dau prozele și dvs. sunați-o peste vreo săptămână.

Doamna Dinulescu, după câteva scurte dar entuziaste telefoane săptămânare, îl invită la redacție:

– Îmi pare bine să vă cunosc, scrieți fermecător. Eu mă mut la „Veac Nou”, dar materialele sunt deja la Mihai Ionel.

– Și eu ce să fac?

– Așteptați să le citească și sunați la același număr.

– Peste o săptămână?, propuse Mihnea.

– Perfect. E un om operativ.

La sfârșitul intervalului deja clasic, prestigiosul critic nu aprofundase încă textele, iar după încă un pătrar de lună era bolnav. Mihnea făcu rost de telefonul de-acasă, ceea ce păru să-l deranjeze pe Ionel.

– Când să vă mai caut?, îndrăzni tânărul să insiste.

– Gripa nu se programează, observă rece celălalt.

Până să scape el de gripă, se îmbolnăvi Silviu Tonea de ciroză. Era șeful secției și în absența lui nu se putea lua nici o decizie. Mihnea o sună din nou pe Dorina Dinulescu:

– Știți, am senzația că domnul Ionel se jenează să mă respingă. Nu e nici o supărare, dar aș vrea să-mi recuperez textele, că n-am alt exemplar.

– Nici nu se pune problema! Cred că nici nu le-a citit, imposibil să nu-i placă, vorbesc eu cu el, sunați-mă pe marți.

În ziua stabilită îl informă bucuroasă:

– S-a rezolvat! Nu mai e Ionel la proză, e Petre Părvu, treaba e ca și aranjată, dați-i un telefon.

Părvu îl invită la redacție și-l primi ca pe un vechi prieten:

– Ce faci, domnule? Stai jos, stai jos. Uite, de publicat nu poate fi vorba deocamdată, că am primit rubrica programată pe treizeci de numere înainte, dar vroiam să te cunosc, să stăm de vorbă.

Stătură de vorbă. După prânz, Mihnea o sună pe doamna Penculescu.

– Nu e aici, e în concediu.

Luni Marți Miercuri...

– A venit, dar e într-o ședință.

Luni Marți Miercuri...

– Domnule Antoniu, cartea dvs. e în planul editorial. Vreau să spun că avem douăzeci și șapte de debuturi selectate și pot să apară la anul cinci. Părerea mea e că aveți șanse mari. M-a sunat și Șerban, dar nu e nevoie de intervenția dânsului. În cel mai rău caz vă băgăm într-un volum de debut colectiv. Veniți într-o zi să vă prezint directorului.

– Așa, cam peste o săptămână?, avansă Mihnea o sugestie, puțin obosit.

Răspunsul fu de natură să aducă o înviore în relațiile sale cu posteritatea, care tindeau să devină monotone:

– A, nu, e prematur. La toamnă.

INEVITABIL, la moment dat se făcu toamnă. Ba chiar de mai multe ori. Mihnea Antoniu își luase de mult gândul de la cartea lui, care continua să facă „gol în jur”, dar exclusiv simbolic, pentru că – în realitatea brutală – pe raftul unde aștepta cuminte un miracol, fusese de mult îngropată sub un munte de volume. Acelea, însă, nu făceau gol în jur, dovadă că

unele din ele chiar se publicau.

Ce făcea în timpul ăsta tânărul scriitor? Păi, ce să facă, și el, ca băieții: se mai ducea la serviciu, mai venea de la serviciu, mai lua o pâine, că asta era viața lui: mai venea de la serviciu, mai lua o brânză, ceva, cum era în vremurile alea.

Iată însă că într-un decembrie însoțit se petrecu un lucru care rupse filmul. Ce anume – n-aveau să se lămurească niciodată, dar oricum – ceva. După ce se dezmetici puțin – operațiune care-i luă vreo trei luni, ceea ce-l așeza pe un loc onorabil în clasamentul dezmeticii – Mihnea își aduse aminte că el, odată, era să fie scriitor.

Prinse o zi când centrul nu era blocat de minguri și ajunse la „Volumul Național”, unde află câteva lucruri interesante: cartea lui era tot acolo, doamna Penculescu nu mai era redactor ci directoare iar adjunct venise, de câteva zile numai, un prieten al lui Mihnea. Publicarea devenise iminentă, așa că directoarea îi spuse să se ocupe de prefață și copertă! Năucit, îl căută pe Cionac, poetul, care-l invită la o cafea și-i spuse:

– Eu n-am nimic împotriva articolelor pe care le scrii tu într-o anumită parte a presei, să știi.

I-o spuse de vreo șase ori, reușind să-l convingă de contrariu. Poetul îl asigură însă că-i face prefața, așa că tânărul scriitor își concentră atenția asupra copertii. Aici se petrecu ceva care nu se potrivea cu restul și care avea să rămână o excepție bizară în istoria cărții. Soția unui prieten, graficiană, îi promise coperta în cinci zile și i-o făcu în patru, fără nici o discuție suplimentară!

Între timp, însă, Cionac se îmbolnăvi. Boala îl ținu departe de masa de scris nu mai puțin de trei luni. Între timp, Mihnea află că volumul său se va tipări la Sighetul Marmăției, tipografiile din capitală fiind suprasolicitate. Și, culmea, cartea chiar plecă spre romantica sa destinație, la nici șase luni de când fusese scoasă de la naftalină. Amicul lui din editură îl asigură:

– Nu vreau să-ți dau speranțe deșarte, așa că nu-ți spun „până în Crăciun”, deși sunt șanse. Dar sigur până în februarie-martie.

Prin octombrie, tânărul avu o discuție bărbătească, pe teme învăluitoare, cu Raoul Cionac, în cursul căreia scăpă afirmația:

– E o blasfemie să spui că nu s-a schimbat nimic.

Poetul se destinsc brusc:

– Nici nu știi cât mă bucur să te-aud spunând asta! Da, domnule, dacă recunoști că, totuși, s-a mai schimbat câte ceva, atunci ai dreptul să critici pe oricine și orice.

Abia atunci înțelese Mihnea, uimit, că omul fusese, pur și simplu, speriat de presupusa vehemență a tânărului care – ați dedus – scăpa câte o înjurătură elegantă prin vreun ziar din cele rele.

Peste trei zile prezentarea era gata. Din păcate, de prefață nu mai putea fi vorba, cartea fiind deja în tipografie, așa că trebui să se mulțumească doar cu câteva cuvinte pe copertă – bune și alea. Dacă s-ar fi gândit atunci că, pomenind de februarie-martie, amicul uitase să-i menționeze anul, ar fi știut că era

încă timp și pentru o monografie completă.

Am senzația că ați început să vă plictisiți, așa că scurtez.

În primăvară avură loc alegerile locale, așa că nu era hârtie pentru cărți. În iunie se dădu prioritate unor producții din diasporă. Or, diaspora, cum se știe, a fost mare. În august editura era sufocată de organizarea unui târg de carte, dar tot atunci Mihnea își văzu cartea, venită la corectură!!!

– Dacă te uiți chiar tu pe ea, îi explică amicul, e mai ușor pe urmă pentru corectorii noștri, merge mai repede.

O luă cu religiozitate, nu mult lipsi s-o pupe, și-i făcu o corectură la sânge într-o singură noapte (nu mai mult de zece erori pe fiecare din cele patru sute de pagini, adică trei cafele și-un pachet de țigări). Efortul lui scurtase într-adevăr munca din editură, care nu mai dură decât o lună, tocmai bine ca să prindă criza de hârtie din timpul alegerilor generale. Prin decembrie, amicul lui plecă la altă editură, dar cartea era deja sub tipar. Vorba bancului: o uitase cineva acolo.

Mihnea nu o mai deranja c mult pe directoare, se oprea doar o clipă, la două săptămâni (nu vroia să fie pisălog) la șefa serviciului tehnic, care într-o bună zi îl anunță:

– Joi vine „semnalul”!

Lui i se tăiară picioarele, neștiind ce penurie de motorină este. Mașina sosi deci abia peste încă o jumătate de lună, dar fără capodopera lui: tipografia n-avea plăci pentru copertă, altfel „blocurile” erau gata.

Tânărul (care începea să nu mai fie chiar așa tânăr, cel puțin psihic) habar n-avea despre ce placă și ce blocuri e vorba, dar nici nu-ntreabă, ce rost ar fi avut?

După încă o vreme, șefa îl întâmpină râzând:

– E gata coperta!

El aștepta relaxat. Era hârșăit de lupte, se tupilase prin tranșee, se retrăsese în dezordine, era deșcă bătrână, știa că urmează ceva.

– ... Dar n-au adeviz!, continuă într-adevăr femeia.

Mihnea nu era dezolat. De câteva secunde începu să se distreze. În definitiv, de ce naiba să te consumi pentru o carte scrisă cu aproape zece ani în urmă – și-așa nu mai are nici un chichirez.

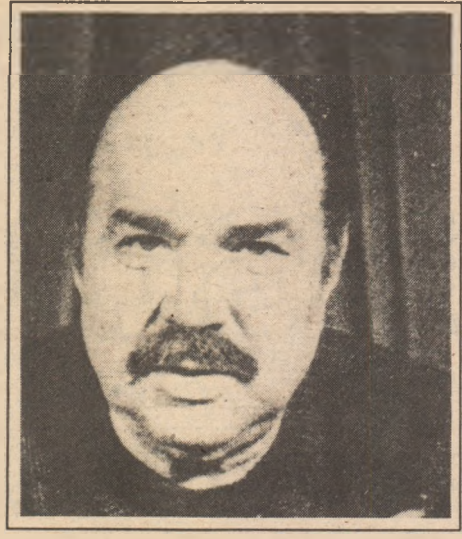
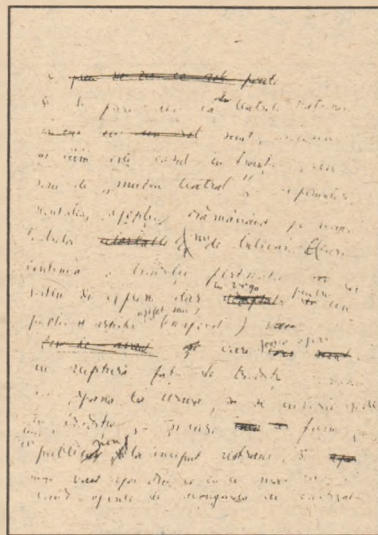
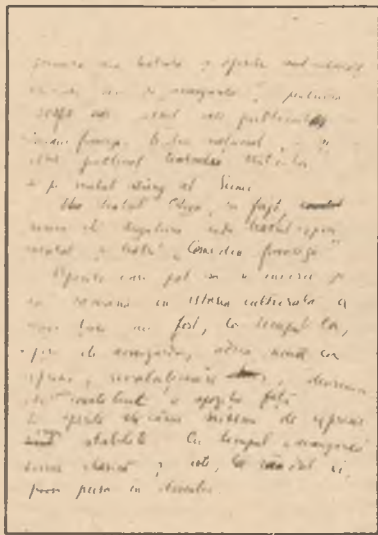
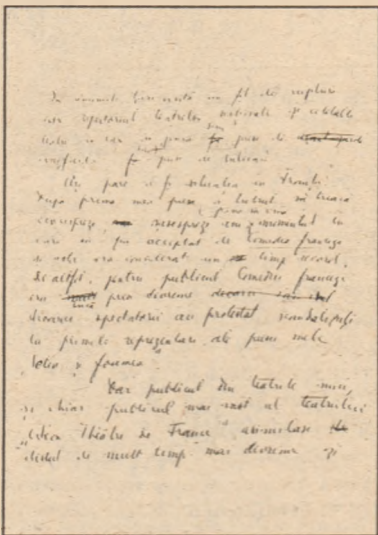
– Am eu niște Pelicanol pe-acasă, anunță el, apoi mai spuse: Doamnă, vă las numărul meu de telefon. Când se găsește lipiciu, sfoara, cerneala și celelalte dați-mi și mie un semn.

Ieși bine-dispus și se duse-n treaba lui.

Și totuși, într-o bună zi, cartea apăru. Și totuși, Mihnea Antoniu se dovedi, la lansare, neverosimil de emoționat. Nu mult lipsi să dea autografe și pe pereți. Când totul se sfârși, alergă acasă și începu să aștepte o cronică, un ecou, o părere, ceva, cât de cât.

Luni Marți Miercuri Joi Vineri...

Despre teatrul de avangardă și teatrele naționale

A plecat un foarte mare actor

ÎN ARTA actorului, în această meserie de actor care oscilează atât de fragil între sublim și histrionic, apare rareori unul din cei ce sînt însemnați. Nu vorbesc de însemnătate ci de cineva care, dincolo de talent, de abilitate, de cunoștințe profesionale, de forță dramatică sau comică, poartă în el - nu știm de unde - un semn. George Constantin, indiferent că juca în comedie sau în dramă, trecea întotdeauna mai departe, fiindcă sub fruntea lui purta semnul tragic, o rară calitate la un actor, însemnul tragediei. Talentul și meseria îl făceau să reușească interpretarea fiecărui rol. Însemnul tragic îl însingura și-l ridică, tulburător, peste nivelul interpretărilor obișnuite. În colaborarea sa cu regizorii mari, ei citeau această dimensiune a lui, fără de contur, imponderabilul, înlesnindu-i dezvăluirea. Atunci asistam la momente scenice de o rară și vibrantă mărturisire, momente pe care le numim cîteodată incandescență scenică. E atât de greu de spus în vorbe de ce și cum se întîmplă miracolul și sigur nu poate fi cuprins în metode. Prima oară cînd am trăit, tulburător, această stare la George Constantin a fost în *Regele Lear* în regia lui Radu Penciulescu. Tot în regia lui, a urcat „aceste tănuite trepte” într-un rol în care n-ai fi bănuțit o asemenea încărcătură, în *Jocul ielelor* de Camil Petrescu. Întîlnirea dintre un actor mare și un regizor mare îngăduie actorului să-și poarte, parcă, în palmă darul neprețuit, înmîinîndu-l spectatorilor. Așa a făcut George Constantin și în regia lui Andrei Șerban, atîngînd mari adîncimi poetice în rolul din piesa lui Marin Sorescu, *Iona*. Așa s-a întîmplat în filmul *Reconstituirea*, învelind tragicul său personal într-o carapace caustic-cinică, în regia lui Lucian Pintilie. Menționez doar foarte puțin din marea carieră a actorului.

S-a întîmplat să mă întîlnesc cu George Constantin într-una din cele mai dificile căutări de adevăr scenic din cariera mea. După o lungă gîndire, tocmai acel semn al tragicului pe care îl purta neafectat, firesc, m-a hotărît să-i încredințez rolul Prospero din *Furtuna* de Shakespeare. Colaborarea a fost minunată, deși timidă din partea amîndurora, în efortul de a ne întîlni drumurile, de a ne răspunde unul altuia la întrebări, la exigența fiecăruia. La premieră am avut amîndoi aceeași reacție. La aplauze ne curgeau lacrimile pe față. George Constantin a fost un mare Prospero. L-am revăzut de curînd în acest rol, pe bandă video, filmată în timpul repetițiilor, la Centrul de cultură românească de la New York. Am plîns la frumusețea interpretării lui George Constantin.

Poate, comparabilă cu puterea culorii în pictură este în arta actorului puterea cuvîntului. George Constantin a dezvoltat într-un stil unic întrebuintarea cuvîntului, încărcîndu-l cu toată importanța, cu toată densitatea „înțelesului”. Între cuvinte, între replici, între tirade, intervine pauza și rareori pauza devine tăcere. Tăcerile grele ale lui George Constantin erau adînci, „pline de înțelesuri”. În pictură personajele nu vorbesc, lipsa vorbei rareori înseamnă tăcere. Felul în care George Constantin aducea tăcerea pe scenă - purtînd în ea tot ce a născut-o - îl puteai citi în ochii lui, în umerii lui, în pașii lui, în nemișcarea lui. Există o gravură de Dürer în care este prezentă o asemenea tăcere, se numește *Melancolia*. George știa să picteze pe scenă tăcerea tristeții, tragicul ei.

Liviu Ciulei

În 1967, cu ocazia premierei cu *Ucișag fără simbrie*, Radu Beligan a solicitat autorului piesei o scurtă prezentare. Din motive asupra cărora nu e cazul să insistăm, prezentarea n-a putut apărea în caietul-program. A rămas inedită pînă astăzi, cînd, prin amabilitatea d-lui Beligan, care ne-a pus-o la dispoziție, ea apare în paginile revistei noastre. Este vorba, se pare, de cel din urmă text scris în limba română de E. Ionescu. Titlul ne aparține. (N. M.)

publicul mai vast al teatrului *Odéon-Théâtre de France* asimilase destul de mult timp mai devreme și formula mea teatrală și operele celorlalți scriitori ziși de „avangardă”, - pentru că altul este publicul Comediei franceze, teatru național, - și altul publicul teatrelor de pe malul stîng al Senei.

Teatrul *Odéon*, în fapt, servea de legătură între teatrul experimental și teatrul Comedia franceză.

Operele care pot să se înscrie și să rămînă în istoria culturală a unei țări au fost, la timpul lor, opere de avangardă, adică nouă ca expresie, revoluționare, - de vreme ce ele au constituit o opoziție față de operele ale căror sisteme de expresie erau stabilite. Cu timpul, „avangarda” devine clasică și este, la rîndul ei, pusă în discuție. Se pare deci că teatrele naționale sînt, adesea așa este cazul în Franța, un soi de „muzeu teatral”, - experiențele, noutatea, opoziția rămînînd pe seama teatrelor nu de

bulevard - care continuă o tradiție perimată ca sistem de expresie dar în vogă pentru un public artistic așezat sau înapoiat, care joacă opere în ruptură față de tradiție rămînînd ca, pînă la urmă, să se înscrie și ele în tradiție, - și care formează, educă un public nou, la început restrîns, și apoi din ce în ce mai larg. Cînd operele de avangardă au cîștigat acest public larg, au devenit bune pentru teatrele naționale, - adică sînt clasice, adică gata să fie negate de formele noi de expresie care încep să se manifesteze.

[1967]

Eugen Ionescu

Logică și necesitate

EXISTĂ o parabolă a lui Wittgenstein, care sună cam așa: „Inchipuiți-vă un oraș în care poliștii ar trebui să obțină informații de la fiecare locuitor, de ex. vîrsta, de unde vine și unde lucrează. Se ține o evidență și toate informațiile astea folosesc la ceva. La un moment dat, poliștii descoperă că unul dintre locuitorii chestionați de ei nu lucrează nicăieri; poliștii notează acest amănunt, întrucît și această informație este utilă în ce-l privește pe omul acela! Implicația lui Wittgenstein era că descoperirea faptului că o propoziție nu are mijloace de verificare înseamnă a înțelege un lucru important în legătură cu ea, și nicidecum a descoperi că nu e nimic de înțeles în acest lucru; i.e., trecerea pe care parabola însăși o implică: de la necesitate (prima parte a exemplului ales de Wittgenstein) la logică (a doua). Diferența fiind că necesitatea nu este întotdeauna logică, dar că aceasta din urmă este întotdeauna necesară...”

Este ceea ce, la un nivel pur narativ, se întîmplă în *Evadatul* - remake după celebrul serial „El Fugitiv”, care a rulat și pe micile noastre ecrane prin anii '60. Regizorul Andrew Davis și-a „făcut mina” în filme de serie B, de unde a învățat cum să folosească economia diegezei și cum să dozeze celelalte „ingrediente” ale unei povești. Într-un film comercial, nimic nu este întîmplător: există o logică (și o necesitate) a fiecărui plan, un simț al elipsei care temperează veleitățile „psihologizante” dragi cineaștilor independenți (vezi Cassavetes). O „statistică” a tăieturilor de montaj ar putea arăta că prezența acestora într-un film de acțiune tinde să atingă maxima în scenele de urmărire, de pildă - scene urmate, invariabil, de un anumit „reflux” al acțiunii, în care spectatorul să își poată trage sufletul... Toate aceste mici „secrete” ale cinematografului hollywoodian sînt poate un carcan - dar un carcan util, întrucît logic: el face posibilă o întreagă producție cinematografică în care există o inteligență

Evadatul - Regia: Andrew Davis. Producție americană.

„minimală” la lucru în fiecare dintre filme. Pentru a face un film, regizorul respectiv trebuie să demonstreze că știe să construiască o poveste: în lipsa acestei gramatici elementare, orice ambiție de „de-construcție” devine rizibilă...

Andrew Davis face parte, așadar, din această categorie a regizorilor „meseriași” - și i-am putut deja urmări performanțele profesionale într-un precedent film al său, fără mari pretenții dar bine lucrat, care s-a numit: *Sechestrați în larg*. Era, dacă vă mai amintiți, un tipic film de acțiune făcut să țină spectatorul în scaun timp de 90 de minute și să-l arunce din el (din scaun, firește) în momentele forte - împins de resorturile „manevrate” de mașinaria regizor-scenarist-monteur etc. Începutul *Evadatului* pare un rapel aproape ironic la acest gen de filme „crush-kill-destroy”: datele „problemei” sînt oferite brutal într-o scenă hiperspectaculoasă, care are rolul de a injecta spectatorilor o doză puternică de anticorpi. Or, interesant este că filmul deviază ulterior de la acest tip de spectaculozitate (să-i zicem, de „gabarit depășit”) înspre o formă mai subtilă a ei - și pe care am putea-o indentifica în referința evidentă la Hitchcock. Filmul este un *The Wrong Man* (on the run): doctorul Richard Kimble (Harrison Ford, într-unul din cele mai bune roluri ale sale) este acuzat deuciderea soției sale. Firește, nu el e făptașul. Însă justiția se „încăpățînează”, în fața unor probe aparent covârșitoare, să-l incrimineze... Încă „o victimă inocentă a justiției”, așadar. Însă nici acest „filon” nu este peste măsură investigat de Davis. Acțiunea se plasează încet-încet pe terenul psihologic; „psihologic”, într-un film de acțiune? Este pariul cîștigat de Andrew Davis: iar filmul său s-ar putea subintitula „Un studiu în computer psychology folosind elemente umane.”

Există, în film, cîteva scene-cheie: șeriful Gerard (Tommy Lee Jones, convingător) conchide (corect altminteri) că „evadatul” este încă în viață pornind de la cîteva probe „clare” - tot așa cum același fusese învinuit de crimă pornind tot de la dovezi. Concluzia șerifului se „dovedește”

justiției - doar necesară... Dar tot necesitatea (prinderii făptașului) îl împinge pe șerif în cursa, dinainte pierdută, după un fugar cu o inteligență superioară: acesta va fi tot timpul cu cel puțin un pas înaintea lui, într-un mod aproape „nedrept” însă implacabil logic: nu poți surclasa (americani folosesc un verb perfect pentru asta: „to out-smart”) un adversar nu doar mai „istet”, nu doar mai „deștept” - ci mult mai inteligent! Căci doctorul Kimble (o recunoaște fostul său coleg, dr. Nichols, interpretat cu subtilitate de „suavul” Jeroen Krabbe) este un supradotat: șeriful nu va putea decît să constate, „pe pielea lui”, adevărul acestei formule. Kimble-evadatul își duce la bun sfîrșit propria lui urmărire - aceea a adevăratului asasin al soției sale - folosind „mijloacele” logicii; filmul devine astfel punerea în abis (sau în oglindă) a doi urmăritori, dintre care unul se supune Necesității (șeriful), altul Logicii (doctorul). În mod semnificativ, într-un singur loc Kimble va face loc necesității - atunci cînd va „îndrepta” (salvator) diagnosticul micului negru din spital. În schimb, ceea ce părea, la prima vedere, un eșec al logicii sale (poliștii care dau buzna în casa polonezilor unde închiriase o cameră) se dovedește o eroare de percepție (poliștii erau de la brigada antistupefiantă și aveau treabă cu fiul „gazdei”). O scenă „în oglindă” se petrece atunci cînd șeriful și echipa sa intră prin efracție în domiciliul unde se ascunde celălalt evadat (despre care ei nu știau nimic): „necesitatea” se dovedește inutilă, ei dau peste... „the wrong man” (altul!) iar logica, desigur, este în suferință... Semnificativ însă, pentru construcția aceasta în abis, este faptul că șeriful ajunge să înțeleagă unde este adevărul atunci cînd va urma, pas cu pas, logica doctorului: de

Harrison Ford în *Evadatul*

la scena în care, în mod cu totul irațional, îi răspunde poliștilor care încerca să-i demonstreze că evadatul „a ajuns hrană pentru pești”: „Prinde-mi peștele care l-a mîncat!”, și pînă la cea în care, trăgînd în Kimble aflat în dosul ușii din geam securizat, pricepe în sfîrșit că ceva (logic!) se interpune, șeriful Gerard suferă o transformare esențială - din individul sigur pe sine și pe mijloacele sale „desfășurate”, devenit obsesiv, aproape psihotic, și pînă la individul stupefiat, dar senin, care are revelația „mînții de computer” a doctorului. Necesitatea lui se va plia, în ultimă instanță, pe cea a doctorului de a găsi asasinul ciung - întrucît această necesitate se sprijină pe logică (în film, rezistența reprezentanților legii la argumentele rezonabile ale ziaristilor este cvasi-hilară!).

Evadatul este un film care combină inteligent și meșteșug pentru a ne atrage într-o poveste ce pare o versiune actualizată a „goticului metafizic” al lui Hawthorne... Doar că, în locul misterului de-acolo, tenebros-romantic, aici avem misterul hi-tech al unui puzzle psihologic.

Alex. Leo Șerban

CRONICA MUZICALĂ

de Alfred Hoffman

SE ÎNTÎMPLĂ, în ultima vreme, o mulțime de fapte artistice demne de luat în seamă: de pildă, cînd pornesc să scriu această cronică, mă pregătesc să particip la un concert cu *Johannes Passions* de J.S. Bach la Ateneu, care nu mă îndoiesc că va fi de mare ținută; mai am de dat seamă, printre altele, de prestația muzicală a unui ministru belgian de primă mărime, care s-a dovedit, contrar așteptărilor, un muzician (dirijor) înzestrat și capabil. Însă, totuși, firesc este să dăm prioritate unui cîntăreț care a cucerit toate inimile, pe ale celor din sală ca și pe ale privitorilor la televizor. Printre cei din urmă, se numără și semnatarul rîndurilor de față. Am fost în toată lumea, invitat la New York sau la Macau, însă acum bineînțeles că n-am avut zecile de mii de lei necesare pentru achiziționarea unui bilet la Sala Palatului, pentru „Evenimentul muzical al anului” - cum scria în *Panoramicul Radio-TV*; am constatat că și unii din colegii care iau parte la „Colocviul criticilor” au stat și ei acasă, în fața micului ecran. Poate că, peste un timp (nu știm cît va fi de lung), vor învăța și la noi organizatorii de spectacole importante că unii critici muzicali se cuvin pofțiți la ele - așa cum se face în toată lumea civilizată - fără să fie nevoie să facă temenele sau să se scotocească prin buzunare în căutarea de averi pe care, bineînțeles, nu le posedă.

Așa stînd lucrurile, să fim mulțumiți că Plácido Domingo a putut fi văzut și ascultat măcar la televizor - se putea să nu fie. Realitatea este că am avut ce admira: marele artist spaniol are o voce de o splendoare uimitoare - și trebuie considerat mult mai mult decît „un tenor”. Să nu uităm că a participat la spectacole și înregistrări wagneriene; că este un dirijor (*Povestirile lui Hoffmann* la „Covent Garden”, de pildă) extrem de eficient și competent. Deci, că avem de a face cu o personalitate muzicală complexă, care mai și arată bine (o știu toate cucoanele, în primul eînd) și dovedește și o eleganță sufletească rară la asemenea personaje. Dovadă că, la sfîrșitul concertului, a citit o listă cu personalități românești din lumea operii - și nu numai -, pe care le-a cunoscut pe scenă sau a auzit de ele. Inclusiv și mari sportivi, dat fiind că oaspetele este și amator de campionate (iar alăturarea lui de Pavarotti și Carreras la deschiderea muzicală a celui de la Roma rămîne - pe drept cuvînt - memorabilă).

Dar, să revenim la *cestiune*. Am ascultat un program cu arii și duete din opere italiene, agrementat la urmă cu extrase din *zarzuele* și unele cîntece spaniole (inclusiv minunata *Granada*). Bineînțeles că a rezultat de departe că

Domingo

Verdi - duet din *Otello* și *brindisi* din *Traviata*, acordat în bis - a strălucit de departe ca cel mai mare dintre conașionali lui, dar nici cu Puccini nu mi-a fost rușine, dacă ne gîdim la aria finală a lui Mario Cavaradossi din *Tosca* sau la perlele din *Boema* și *Turandot* prezente în program. Mărturisesc că de unele din paginile unor compozitori pozitivi însă de mai mică anvergură m-aș fi putut lipsi. Nu însă de splendidul duet din *Elixirul dragostei* de Donizetti, care ne-a adus aminte că, în lipsă de Mozart, au fost și mai la sud *divini* care să ne încînte.

Domingo s-a dovedit din nou o perfecțiune: glas suprem, muzicalitate fără cusur, prezență scenică firească și seducătoare - ce să vrem mai mult? Este adevărat că putem să înscriem data respectivă (20 aprilie 1994) între cele importante ale muzicii făcute la București. Cu atît mai mult cu cît alături i-a stat o tînără soprană româncă talentată, cu voce splendidă și muzicalitate de calitate: Angela Burlacu-Gheorghiu, alături de care apare frecvent în ultimul timp. Mărturisim că, atunci cînd a venit cu pupitru și note în *Aria Margaretei* din *Faust* de Gounod, ne-a cam „turtit fesul”. Pupitru și notele au mai fost folosite și pe urmă - îmi amintesc de un fragment din *Turandot*. Înțeleg că

emoția era mare - însă, în asemenea împrejurări, dacă de anumite pagini ne cam „tremură inima”, mai bine le scoatem din program. Slavă Domnului că Angela, aflată în fond abia la începuturile unei cariere pe care i-o dorim pe măsura calităților ei, are timp să mai ajungă la anumite adevăruri esențiale: de pildă, că pe Margareta din *Faust* trebuie să o portretizeze cu simplitate și modestie, chiar cînd apare în același program cu unul din „capetele încoronate” ale scenei lirice. Am fost, de altfel, încîntat de succesul meritat și al cîntăreții noastre. Îmi aduc aminte că am luat-o cu mulți ani în urmă la Festivalul „Tineri talente” de la Rîmnicu Vilcea: încă de pe atunci, ca elevă la Liceul de Artă „George Enescu”, ne-a vrăjit cu niște simple *arii anti-ce italiene*... Se vedea că e „stofă mare”.

Într-un cuvînt, să ne bucurăm că Domingo a fost și la noi, chiar dacă nu ne-am numărat printre „aleșii” prezenți în sală!

P.S. Să nu uităm meritele *Orchestrai Naționale Radio, dirijată de Eugen Cohn, în acompaniamentul cîntăreților, nici ale merituosilor noștri tineri artiști Iulia Isaeș și Dorin Mara, care au participat cu însuflețire și competență la reușita unora dintre ansamblurile serii.*

TELEVIZIUNE

de Cristian
Teodorescu

Reintrarea în anormal

AM CREZUT că Păunescu glumea când a zis că vrea să-și pună din nou cenaclul pe roate. N-a glumit. Și la Serata de duminică a venit înarmat cu toate cele, pentru publicitate gratuită. Recunosc un lucru, că cenaclul său faunosic nu-mi plăcea. Și asta din pricină că persoana și personalități de tot felul, multe scriitoare, erau virfite într-o montură kitsch. Acel cenaclu al confuziei, patronat de Adrian Păunescu, a stricat multe gusturi și, mai ales, a răscuit multe capete. Fiindcă, înainte de toate, Păunescu a încurajat oameni fără chemare profundă, ca să-și facă spectacolele. Până la tragedia de la Ploiești, el are pe conștiință nenumărate destine scoase din rosturile lor și aruncate în centrifuga unei celebrități de o zi. E minunat să întinzi mfaa unui necunoscut, ca să-l ajuți să-și depășească o condiție nemeritată, dar e o mare vinovăție să faci același lucru pentru cineva oarecare. Dacă mai ții minte, tot omul care apărea pe scenele unde itenera cenaclul lui Păunescu era mare, important, de neuitat sau măcar reprezentativ. Dacă A. P. ar fi umblat prin țară de capul lui, însoțit de câțiva credincioși personali, nu i-aș fi reproșat acum entuziasmele. Dar Păunescu avea nimbul celui care-ți dădea butelie. El rezolva tot, încît artistul local își putea închipui că unde a încăput butelia își poate face loc și mica sa glorie. Păunescu dădea certificate de talent, pe vremea cenaclului său, cu cea mai iresponsabilă siguranță de sine. A și pățit-o, de altfel, cu un turc din Constanța care i-a furnizat câteva înjurături, pe turcește, când A. P. l-a somat să spună o chestie de bine în limba lui, ca să ne putem înfrăți mai bine. Neștiind că turcul l-a înjurat, pe turcește, A. P. i-a pus pe constanțeni să scandeze înjurăturile cu pricina. Un om inteligent, mai puțin chinuit de obsesii de înfițate, ar fi renunțat la cenaclu încă de atunci. Păunescu a perseverat sinucigaș. Iar despre afacerea de la Ploiești el și-a construit o reductă protectoare. I s-a luat cenaclul după moartea de la Ploiești, i s-a luat și revista, așa că din punctul lui de vedere putea fi asimilat unui disident. Și sînt convinși că în mintea lui, A. P. s-a considerat un adevărat disident pe 22 decembrie '89, când apăra revoluția, de la Casa Scînteii. În mintea lui, el se considera persecutat de regimul lui

Ceaușescu. S-a comportat ca atare, dar treaba n-a ținut. Pînă la emisiunea lui Iosif Sava, el a luat, în '89, contre din partea opiniei publice de atunci absolut năucitoare. Omul mulțimilor a fost respins de mulțime și asta în cel mai jalnic chip cu putință. Când a primit o revistă de succes pe mîna, ceva mai tîrziu, i-a mîncat trecerea la public. Și asta nu pentru că ar fi fost gazetărește un nechemat, ci din pricină că chemarea lui nu mai funcționa în noile împrejurări. Lumea nu-l respingea pe Adrian Păunescu, ci pe omul intervențiilor. A fost o clipă, istoric vorbind, în care românii și-au închipuit că s-a terminat cu sistemul intervențiilor. Ea l-a aruncat în margine pe A. P. Reintrarea în anormal i-a ridicat cota poetului. El se laudă, acum, că a impus dureful. Întrebarea mea e în ce măsură autorul invenției cu pricina n-a fost sfătuit s-o lanseze pe un anumit canal, nu pe altul. Dar nici măcar după asta, foile lui A. P. n-au crescut în tiraj. Și dacă e o probă că s-a schimbat ceva în România, ea constă în demitizarea lui Păunescu. Că în ultima vreme sistemul pilorilor salvatoare și al intervențiilor pe la ministere s-a regenerat nu e meritul lui Păunescu. Asta dovedește că schimbarea nu e una de profunzime. Păunescu se agață de resturile unei ambarcațiuni care a intrat la apă, dar care încă există.

Mă îndoiesc că după emisiunea în care tînăra invitată a lui Iosif Sava l-a acuzat pe A. P. că minte, restul de popularitate a poetului s-a dizolvat. Această popularitate s-a erodat mai rapid. Sînt curios să văd cine se va duce la noul cenaclu al lui Păunescu, după prima sa ediție. Și asta nu din pricină că o elevă l-a dat, din nou, în vileag pe poetul invitației la iubire pe tunuri. Nu tragedia de la Ploiești îl face vulnerabil pe Păunescu, ci mica nedumerire a cititorilor care l-au aclamat pe A. P. Când faci pe căpitanul de corabie, ca el, nu te travestești în salvator. Cu puțin curaj, Păunescu ar fi încercat să meargă împotriva curentului. Adică și-ar fi pus cenușă în cap, ca orice om obișnuit. El a ales calea scurtă a acuzei mărunte. Or, când începi să te lupți cu un martor al uneia dintre uriașele tale greșeli, îți pierzi crezămîntul și față de susținătorii tăi cei mai apropiați.

Arătarea pisicii

NICI un șoarece n-ar putea convinge un alt șoarece că e o lașitate să fugi din fața pisicii... Observația aparține unui filosof german și am notat-o într-un carnet, la unsprezece decembrie 1981.

O veche scuză a scriitorilor din epocă - ne referim numai la ei, fiindcă numai din partea lor lumea aștepta fapte îndrăznețe, - era, în acel psihopat deceniu optzeci, când suspiciunea și teama se adînciseră atît, ideea că, în orice moment, șoarece fiind, cineva putea să-ți arate pisica. Un scriitor mai în vîrstă, trecut pe lumea cealaltă, o și spusese la un congres de partid, iar conducătorii, - tot din epocă, - se amuzaseră pe față: pisica, vasăzică, funcționa.

Orice despot, sigur pe mijloacele sale de represiune, se simte liber să aibă și umor și el se înveselește primul de ceea ce, celorlalți, le e doar groază...

Curajul nebun, se spune, nu este un dar al oamenilor foarte inteligenți. Sau, dacă sunt foarte inteligenți, trebuie să fie și oarecum țicniți, ca să înfrunte deschis ceea ce altora le inspiră o frică de moarte.

Scuză bună pentru lași. Totuși, lași observă, satisfăcuți, după aceea, că indivizii exemplari care au dat dovadă de un curaj nemaipomenit în clipele de foc ale unei situații, se arată pe urmă incapabili să înalte ceva, să aibă mai departe o rectitudine morală, și că unii din ei își dezvăluie o parte urîtă a caracterului, - devin lacomi, tirani ei înșiși, egoiști, mincinoși, ba chiar citeodată și escroci, s-au văzut cazuri. Curajul lor, așadar, nu fusese decît o bubă enormă a subconștientului, care crăpase la momentul potrivit, și profitabil, deși fără vreun calcul dinainte făcut...

"De ce v-o fi frică la toți așa?" îmi spusese T.G., cu vreo douăzeci de ani în urmă, că îl întrebase unul dintre „purtătorii pisicii”, care mai adăugase: „cine are conștiința curată, nu trebuie să se teamă de nimic!”...

Confortabilă judecată pentru un purtător de pisică. Sentimentul religios al culpabilității intra în sistem. Și abia atunci, după ce T.G. îmi povestise ce-i spusese celălalt, îmi venise ideea care străbate „Galeria”: *păcatul originar devenit politică de stat*. Nici un critic, în epocă, nu a îndrăznit să comenteze această propoziție-cheie. Mai tîrziu, după decembrie 1989, unii declaraseră că „era (ideea) de un curaj

nebun”. Când o pusesem în roman, nici nu-mi dădusem seama de aceasta. Poate și fiindcă fusese țeșută strîns, firesc, implacabil și cu bun-simț în narațiune. Au existat și cenzori inteligenți; cenzori cu frică de Dumnezeu. La ei mă gîndesc acum recunoscător, mai mult decît la gesticulațiile retorice ale indivizilor care, după un foc iute, se stinseseră, social și artistic...

Dar să vedeți cum îi era frică lui T.G.... Ce nota el în jurnalul său, scris, - tot de frică, - cifrat. Pe tonul unei rețete de bucătărie. Verbele și substantivele subversive fiind înlocuite cu legume și cu acțiuni, (predicată) de preparare a lor. Mi l-a arătat recent. Iată deciptare:

...Exemplu de frică și de pierdere treptată a ceea ce noi ne închipuim că trebuie să fie demnitate... Cît putea să rabde, fizic, ființa mea? Ingrozit, asistam, în sinea mea, la pierderea, zi cu zi, cu încă un grad, a puterii de rezistență. Într-o zi, nemaiavînd încredere în nimeni, mă bărbieram în fața oglinzii, începusem să-mi zîmbesc, amintindu-mi de bancul care circula, cu cel care, înaintea oglinzii, a vrut să-și spună ceva, un adevăr teribil, și s-a întrerupt: a, nu, n-am zis nimic! - teamă fiindu-i și de propria sa imagine... Au fost cazuri, multe cazuri... Nu era vorba de Conștiință. De sublimul control al calității noastre. De Conștiința din noi și de cerul înstelat de deasupra capetelor noastre, singurul reazem practic al filosofului Rațiunii pure, - pură întrucît din ea era scoasă existența aleatorie, transigentă... Era doar „Informatorul” de serviciu. Portarul de bloc. Vecinul. Colegul. Oricine. Chiar și nevasta ori soacra, la o adică. Tu însuși, eventual...

Am văzut odată un șoarece încolțit la perete de o pisică atît de sadică, încît, pîndindu-l, ea se făcea că nu-l vede; în timp ce șoricelul - unul mic - ședea bătos, drept, în două picioare, cu lăbuțele întinse ca un boxer și chîțîind agresiv, să-și sperie adversarul. Însă aceea fusese doar încercarea unei mutații genetice fantastice, pe care în orice ființă o provoacă deznădejdea fără margini, revolta aberantă a instinctului de conservare, proiecția în viitor a unei forme de luptă mai bune; încît puteai să crezi că preaîndrăznețul șoricel se visa, în fracțiunea de secundă funestă, de-a lungul filogeniei lui vertiginos derulat, către infinit, - leu, tigrul, elefant...

RADIO

de Antoaneta
Tănăsescu

AM ASCULTAT pentru întâia dată acest *Dicționar* miercuri, 18 aprilie, în cuprinsul ciclului radiofonic *Odă limbii române* (redactor Emil Buruiană). Din cele spuse de părintele Vasile Răducă, profesor la Facultatea de Teologie, am înțeles că emisiunea are o anume vechime, nu foarte mare, totuși, trei dintre cuvintele glosate, *Alaluia, an liturgic* și *apostol* situîndu-se chiar la începutul alfabetului. După 7 zile, adică în Săptămîna Mare, *Dicționarul* nu mai figura în sumarul *Odeii*, semn că ritmicitatea rubricii are o cadență mai lentă. De ce, oare? Avem atîta nevoie de ea! Și cînd spun avem, mă gîndesc la foarte mulți ascultători, nu doar la cei din generațiile care s-au format sub sabia necrutătoare a ateismului. Așadar, nu doar la cei care au încă vii

în memorie ședințele publice de demascare și, în consecință, de înfierare a colegilor care purtau cruciulițe sau care erau surprinși intrînd în biserică, la cei ce, iarăși, nu au cum să uite celebrele reuniuni tovarășești obligatorii, organizate în preajma Învierii, reuniuni la care convocatorul se semna la plecarea, din motive lesne de înțeles. Mă gîndesc și la maturii anilor '50-'60, obligați a-și reprima, în public, orice gest sau orice comentariu care ar fi putut atrage acuzația, sau numai suspiciunea, de misticism, mă gîndesc la toți acei părinți și bunici, la părinții și la bunicii mei, de exemplu, ce m-au învățat pe șoptite poruncile și rugăciunile esențiale. Era marele nostru secret și pe cît de cruntă era viforința exterioară, pe atît de duioasă era liniștea care se clădea din interior. Aproape o jumătate de secol am fost

obligați să ne apropiem de Dumnezeu pe dibuite. Cărțile erau rare și, de obicei, ascunse în sîpete adînci iar cele scrise acolo pluteau, cel mai adesea, în spațiul incert al metaforei. Învățătura ne-a fost puțină și lipsită de temeinicie. Școala nu făcea, evident, nimic în această direcție, bisericile foarte puțin. Doar cîțiva au avut șansa de a primi îndrumări de neprețuit. Aceste lucruri nu trebuie trecute cu vederea dacă astăzi se dorește în chip autentic întoarcerea la normalitate. O emisiune precum *Dicționarul teologic* se cuvine a fi pusă bine în lumină mai ales că ea s-a dovedit excelent gîndită și realizată. Educația religioasă fundamentală nu se poate face în salturi, oarecum circumstanțiale, doar în preajma marilor sărbători ale anului; ea trebuie să devină o permanență în cuprinsul săptămîinii

radiofonice, respectînd un program atent coordonat și bine pus în valoare. Ceea ce presupune, desigur, opțiunea pentru ore de mare audiență și pentru colaboratori de ținută. Iar în interiorul acestui program, emisiunile informative de tipul *Dicționarului* au o extraordinară importanță pentru că ele definesc și lămuresc orizontul terminologic al domeniului. Numai bine și corect lămuriri asupra chestiunilor majore putem înainta spre zone mai înalte, înțelegînd cum se cuvine dezbaterile, eseurile, comentariile. Ca și frumusețea textelor pe care Dan Verona le transmite de mai multă vreme în ciclul *Poezie universală*, îndeplinind o acțiune de reală noblete spirituală.

O conștiință contemporană: Al. Zub

CU AL. ZUB m-am întâlnit în preocuparea de a găsi temeiul tradițiilor răsăritene și importanța influențelor occidentale în țara noastră. Al. Zub și-a propus perspective de urmat, în tradiția marilor înaintași, într-un moment în care ne aflăm într-o răscruce, de fapt într-o întretăiere de propuneri și țeluri de urmat. Pentru cei care nu s-au împăcat cu ordinea comunistă este foarte important faptul că Institutul de Istorie „A.D.Xenopol” din Iași este condus de o personalitate de înaltă ținută științifică și morală ca istoricul Al. Zub. Mărturisindu-se hotărât împotriva odioaselor activități ale lui M. Roller și acoliților săi, care au urmărit să direcționeze cercetarea în spirit jdanovist, predicând modelarea așa-numitului „om nou”, omul comunist, lipsit de suflet și rațiune, Al. Zub a suferit consecințele ținutei sale demne prin ani grei de închisoare, care îl onorează pe deplin, sporind totodată prestigiul istoriografiei românești.

Dintr-o fericită previziune a acestei întretăieri de drumuri în care ne aflăm în prezent, Al. Zub s-a orientat dintru început înspre operele de teme ale istoriografiei românești moderne, întocmite de cei pe care se cuvine să fi evocăm în prezent pentru a găsi răspunsuri și soluții la o situație mult mai gravă prin moștenire și la fel de luminoasă în perspective, starea prezentă - am numit pe Mihail Kogălniceanu, A.D.Xenopol, Vasile Pîrvan și Nicolae Iorga.

Mihail Kogălniceanu a fost acela care a arătat că istoria „îndestulează curiozitatea cea mai nobilă, învață a fi mai buni, mîntuie de prejudecăți, sporește ispita” - setea actuală de cunoaștere - „prin ispita veacurilor trecute” - adică prin ceea ce învățații au năzuit să cunoască pînă la noi. Iar idealul de istoriograf al lui Mihail Kogălniceanu, într-o definiție foarte actuală, era ca acesta să ajungă a fi „un cetățean al lumii fără stăpîn și fără pravilă, fără privire către opinia vremii sale, scriind pentru stima oamenilor cu dreaptă judecată și pentru lauda viitorului”.

Era firesc ca modelul lui Mihail Kogălniceanu să fie Leopold von Ranke, deoarece acesta reprezintă modificarea profundă din Germania secolului al XVI-lea, cînd statele și indivizii și-au căutat autonomia și trăsăturile proprii, după apariția Reformei, această mișcare cu consecințe atât de profunde atît în sistemele de organizare statală cît și în mentalitatea indivizilor. Mihail Kogălniceanu analizează la rîndul său situația socială și politică în prețioasă independenței Țărilor Românești, căutarea unei noi identități a României moderne și a românului desprins de ceea ce trebuia părăsit. Probleme care se pun și în prezent după îndelungatul somn dogmatic, totalitar și anti-european, al comunismului.

O altă personalitate a secolului al XIX-lea pusă în deplină lumină de Al. Zub este A.D.Xenopol, autorul acestui monument, *Istoria românilor din Dacia traiană* și al unor scrieri teoretice de mare importanță pentru istoriografia timpului, care a afirmat că „Dreptul la trai al poporului român se

întemeiază pe cultură”, identificînd prin urmare existența poporului român cu prezența spiritualității sale.

Din secolul XX, Al. Zub a studiat și prezentat în adevărată lumină doi savanți care au pus temeiurile istoriografiei mai noi, enunțînd trăsăturile specifice ale poporului român, în contextul meritelor popoarelor lumii. Vasile Pîrvan descoperea în tendințele contemporane din țara sa „înflorirea unei culturi de caracter nu numai național-etnografic, ci și internațional-civilizator”. Vom înțelege de asemenea fervoarea lui Al. Zub pentru opera lui Nicolae Iorga, deoarece ceea ce numim în prezent istoria ideilor este o preocupare care apare încă de la începutul scrierilor acestuia și va rămîne pînă la sfîrșit, savantul acordînd o mare importanță rolului ideilor în evoluția istorică.

Într-una din ultimele sale lucrări, *Istorie și finalitate*, de un ales prestigiu în cercurile de specialitate, Al. Zub propune ca motto un citat din Hermann Hesse, unul din marii utopici realiști ai vremurilor noastre: *A te îndeletnici cu istoria înseamnă a te lăsa în seama haosului și totuși a-ți păstra credința în ordine și sens*. Ceea ce comuniștii au respins, încercînd să structureze, teoretic și practic, realitatea după viziunea marxistă, interpretînd ordinea și sensul după criteriul totalitar.

Al. Zub mărturisește că pentru sine, ca și pentru marii înaintași pe care i-a prezentat în studiile sale, trecutul este „o istorie problematizantă” și că faptele în sine „apar goale de înțeles dacă nu sînt inseriate într-un sistem de interpretare, legat de obiectul în sine și nu de prejudecățile celui ce meditează pe marginea lui”. Propunîndu-și să înființeze „tot ceea ce ține de prezența creatoare a omului în timp”, istoria nu ne poate apărea ca o disciplină prevăzînd doar strîngerea de date sau de documente, care urmează să fie puse cap la cap, ci de un dialog pe care istoricul îl poartă cu durată.

Totodată, istoricul, cuprinzînd în raza sa de interes „tot ceea ce ține de prezența creatoare a omului în timp...luptînd cu prejudecățile și cu iluziile contemporanilor... se angajează plenar, participînd, cu instrumentele de care dispune, la opera de limpezire, de înnobilitare a acelui timp”. Al. Zub consideră că „respectul trecutului înseamnă a refuza orice mutilare a lui, orice abuz interpretativ, apărut adesea dintr-o prejudecată de natură ideologică”, dintr-un spirit de partid, sau patriotard, fundamentalist, cu pornirea de mistificare a realului.

După Al. Zub interpretarea faptelor se cuvine să fie însoțită de tendințele de înnoire din acest prag al mileniului dinamic, de factorii de modernizare și de respectul principiilor etice. Punînd în lumină trăsăturile nobile ale identității naționale, prelînd adevăratele valori ale tradiției românești, Al. Zub s-a impus lumii științifice și opiniei publice românești ca un observator lucid și un moralist în înaltul înțeles al cuvîntului.

Pavel Chihai

Agonia spiritului critic

ADMITEM, consolați, că temele propagandistice impuse - cu intensitate variabilă, dar neîntrerupt - artei, vreme de patru decenii, nu au reușit să creeze *mentalitate*. Deși reprezentau - sub formă imnică - recitativul și chiar părțile intonate ale unei slujbe de rit oficial, oficiate zilnic, în sute de incinte, de către legiuni de sacerdoți ai cultului roșu, hirotonisiți cu grijă și dezvățați să mai știe altceva în afara canonului, ele nu au produs decît mici obișnuințe nu și devoțiune, prestatori smeriți de ceremonii nu și soldați ai credinței.

Asta nu înseamnă că fenomenul artistic, în ansamblul lui, nu s-a resimțit de pe urma acestui baraj continuu de artilerie al temelor impuse, că nu a suferit perturbări și că acestea nu au avut, indirect, consecințe de ordin axiologic. Întîi de toate, a pus, nu o dată, pe o pistă falsă și într-o postură necuvenită critica de întîmpinare, care s-a găsit în situația inconfortabilă de a avea sub ochi panorama unei literaturi cu scriitori „pe linie”, mediocri sau nuli, propulsați de partid, mediatizați copios și deveniți agresivi prin senzația căpătată că sînt „cineva”, dar și cu scriitori importanți care au cedat, prompt și de la început, presiunii înspăimîntătoare pentru a putea publica ori s-au frînt mai tîrziu, acceptînd un compromis minim, dar clar, după o rezistență de cîțiva ani în care au fost curțați, pețiți cu gingășie și imbiați politicos să cadă. Căci, încet-încet, într-un deceniu, cum prevăzuse Baconski în 1971, aproape toți scriitorii care au dorit să-și cîștige sau să-și păstreze notorietatea s-au înduplecat, au capitulat în fața diavolului care lua înfățișări înșelătoare, simpatice, ne făcea cu ochiul, amenința delicat și, în orice caz, știa să aștepte.

Și nu numai cu astfel de scriitori aveau de-a face criticii de bună-credință, ci și cu speciile, mai greu de clasificat, de scriitori conformiști, dienți ai propagandei, decizi la un moment dat și cîteodată la momentul necesar, să se „spele”, să ia atitudine chiar fără a-și fi probat vreodată talentul, ori de scriitori care dădeau, în presă, cu prisosință cezarului ce ar fi fost al cezarului, scriind pe temă dată spre a-și putea, apoi, degaja de impurități cărțile. Combinațiile acestea de atitudini contrariante erau și mai numeroase grație inteligenței ofensive a scriitorilor și a imaginației defensive a oportunistului lor, dar, în aceeași măsură, exact în aceeași măsură, inteligenței și imaginației serviciilor de diversiune securisto-comuniste.

Ca apele să se tulbure și mai mult și să acopere cu mîlul lor discernămintul cititorului obișnuit, aceste servicii, folosindu-se de invidia și de dorința

de putere ce guvernează și lumea criticilor, mai ales ea, au născocit, au conceput o echipă de articieri obedienți, programați să organizeze campanii de denigrare sau glorificare, să pună nimburi condeierilor puterii, să acopere cu gunoaie orice licărire de lumină, să toarne excremente peste ceea ce scăpase vigilenței cenzurii, și să întîmpine, spre a generaliza confuzia, orice afirmație a „celorlalți”, automat, cu o negație și invers.

Confuzie au răspîndit - fără voia lor însă - și criticii veritabili din tabăra celor care continuau să apere, cu înfrîncenare și cu credință - nu credința în viitor ci în „imposibila întoarcere” - dreptul cîștigat în anii '60 la o literatură dezideologizată.

În condițiile polarizării favorizate de putere cu scopul dominării spațiului cultural, criticii cu vocație și bun-simț, aflați fără încetare, ca posibili inductori de opinie, în atenția specială a organelor de urmărire și șterși cu regularitate din planurile editurilor care îi publicau semiclandestin, au fost puși în situația, de atîtea ori repetată în literatura noastră, de a alege între moral și estetic. Mai bine zis de-a face slalom, ei, cei ce își propuseseră să apere și să promoveze cu consecvență esteticul și numai esteticul, printre concesiarii mari și mici, mărunte și greu vizibile, de a-și cîntări reproșurile și de a închide pe jumătate ochii cînd îndrăznelile veneau la vreme, de a subestima și ignora pe preferații puterii, și uneori, din lipsă de timp și de interes politic și pe cei ce nu făceau valuri, nu se agitau, nu aveau în sprijin un grup partizan, fiindcă detestau, pur și simplu, ideea de ceată scriitoricească și de lucru în haită.

Analiza opțiunilor și a verdictelor din ultimii 20 de ani ne arată că, în medie, criticii aceștia de mare prestigiu au mizat pe autorii tineri, nealterați încă și posesori ai unor resurse feciorelnice, pe cei care, deși fără o biografie cristalină, nu se amestecau în murdăriile politice ale puterii, pe cei care manifestau o solidaritate de grup împotriva acestor insanități. Condiția era una singură: produsele să fi avut un nivel plauzibil. Atît!

Sleită de campaniile dese de apărare a oprimaților și de stăvilire a asalturilor neoprolet-cultiste, obligată la concesiile de durată și la simpatii de moment, intimidată continuu și pîndită de corupția care pîndea orice și pe oricine, critica ne-a oferit ierarhii fluide și incerte, a favorizat apariția unor glorii false și a dezorientat pe cititori. Îndoielile acestora asupra actului salubru al criticii s-au transformat în neîncrederea în însăși ideea de valoare: un scepticism periculos pentru destinul unei culturi și chiar al unui popor.

AUGUSTO DEL NOCE, unul dintre cei mai mari filosofi catolici ai Italiei contemporane s-a născut la 11 august 1910 la Pistola. Studiile și le face la prestigiosul liceu D'Azeglio, din Torino. În 1932 își susține teza de licență despre Malebranche.

După ce o perioadă lucrează ca cercetător în institute și centre

de documentare la Roma sau Bologna, în 1963 ajunge profesor la catedra de Filosofie Morală a Universității din Trieste. În 1965, în urma unui concurs pe care-l susține în mod strălucit, predă la catedra de Istorie a filosofiei moderne și contemporane a aceleiași universități. Este un moment neplăcut gînditorilor catolici, deoarece în Italia oamenii de cultură își manifestau despotice admirația pentru filosofia marxistă, pentru comunism, impunând totodată ateismul. Un mare număr de scriitori, critici, oameni de cultură de orientare creștină, catolică, erau marginalizați, nepermițându-li-se accesul la comunicare. Și totuși, Augusto Del Noce se impune cu lucrări declarate critice, antimarxiste: *Problema ateismului*, Bologna, 1965, *Reformă catolică și filosofie modernă*, Bologna, 1965, *Introducere la R. Descartes, Meditații metafizice*, Padova, 1969, *Problema politică a catolicilor*, Roma, 1967 etc.

Adversarii Ideologiei îl recunosc ca pe un interlocutor de înalt nivel intelectual care le impune respect. Este chemat, în 1970, la Roma, la Facultatea de Științe Politice ca profesor de Istoria doctrinelor politice, iar din 1974 va conduce catedra de Filosofie a Politicii.

Moare la Roma, la 30 decembrie 1989, în vreme ce fiul său, reporter la RAI, relatează evenimentele din România.

Articolul din care publicăm fragmentele de mai jos, printre ultimele pe care le-a scris, face parte din *Culegerea de contribuții* reunite sub titlul *Rosmini și cultura Revoluției franceze* (1989), apărut din inițiativa Centrului Internațional de studii Rosminiane din Stresa. (Sanda Angheliescu)

TEZA pe care vreau să o susțin este aceea că microcosmosul paradigmatic al Revoluției se află în evenimentele anilor 1789-1794; în aceste evenimente pot fi citite cu claritate contradicțiile unei epoci în care încă mai suntem implicați, epocă ce nu poate fi înțeleasă, dacă nu ne gîndim la începutul său, situat tocmai în revoluția franceză. Această soluție limpede a contradicțiilor insolubile o putem avea însă numai noi, după toate cele petrecute în decurs de două secole.

Cele expuse în aceste scurte fraze necesită explicații. Dar, înainte de toate, va trebui să explic ce anume voiam să spun de început absolut, deci de eveniment unic în istorie. Pentru că, desigur, dacă prin revoluție se înțelege instaurarea unei noi puteri prin răsturnarea ordinii legal constituite, revoluția franceză mai fusese precedată de multe altele. Ce caracter aveau, însă, acestea? De restaurări ale unui ordin încălcat sau de lovituri de stat date de aventurieri? În schimb, ceea ce caracterizează Revoluția, atunci cînd o înțelegem cu literă mare și ca unică, este faptul că se prezintă ca început al unei epoci cu desăvîrșire noi; ca ieșire a umanității dintr-o situație de minoriat; și nu numai că se prezintă, ci și este într-adevăr gîndită și propusă ca atare.

În acest sens, unitatea dintre revoluția franceză și cea sovietică este adîncă, la fel ca și cea dintre faptele petrecute în epoca de la luat startul de la revoluția franceză, epocă ce nu s-a încheiat încă. Tot ceea ce s-a spus comportă o definire a ideii de revoluție, înțeleasă ca eveniment unic; după mine, nu există mai multe revoluții, ci doar una singură, în care se pot distinge două acte: revoluția franceză și revoluția sovietică. O putem da ca negație prin ideea-

antiteză. Această idee antitetă este aceea a Providenței, idee ce constituie un punct central, care nu trebuie nicodată uitat dar care este în mod obișnuit neglijat. Ideea revoluției, avînd de fapt ca scop stăpînirea umană a lumii, se opune ideii de Providență, ea afirmare a stăpînirii divine. Spunînd acestea, poate părea că ne îndrumăm într-un demers apologetic, străin de fapte care ar trebui făcute aici; și, în fapt, străin intențiilor mele. Ceea ce vreau să încerc este de a-i face pe toți aceia care gîndesc ideea Providenței ca pe o construcție umană să admită că în cazul Revoluției totul s-a întîmplat ca și cum istoria ar însemna confirmarea ei; că și acela care dezvolta o critică a punctului de vedere, pornind de la un punct de vedere cu totul străin religiei, trebuie să recunoască pînă la urmă legătura dintre mișcările sale și cele pot fi puse în mișcare pornind de la gîndirea religioasă. [...]

Ideea mea este că o critică adecvată a ideii de revoluție trebuie să privească eterogeneza scopurilor cărora i se supune; anume faptul că, în transformarea ei în istorie, nu mai realizează ceva diferit, ci exact opusul a ceea ce erau speranțele și intențiile teoreticienilor și ale promotorilor săi. Tocmai în relație cu această eterogeneză întîlnim ideea Providenței. Printre definițiile ei, cea mai cunoscută filosofilor este aceea dată de Vico: „dar el (principiul Providenței) este această lume ieșită, fără îndoială, dintr-o minte adesea diferită și uneori absolut contrară și întotdeauna superioară acelor scopuri deosebite pe care acești oameni și le propuseseră!”

De unde, iată, ideea de Providență este indubitabil înțeleasă în sens optimist (Vico se referă la istoria romană); oamenii acționează în scopuri deosebite, însă mintea superioară divină pune aceste scopuri umane în slujba instru-

mentelor unui desen universal. Vico se gîndește la oameni mișcați lăuntric de ideea de Dumnezeu, motiv pentru care, avînd totuși în minte utilul ca o conștiință clară, realizează de fapt o condiție pentru bine.

În cazul ideii de revoluție, avem oameni care sunt mișcați nu de ideea de Dumnezeu, ci de aceea a negării sale. Eterogeneza scopurilor nu trebuie privită pentru aceasta în sens pozitiv, ci negativ; oamenii se gîndesc să creeze o ordine absolut nouă și absolut dreaptă; dar rezultatul acțiunii lor este alterarea. [...]

Dacă trecem acum la analiza anilor 1789-1794, găsim că aceste două motive sunt prezente și că deja se manifestă contradicția internă a spiritului revoluționar. Și anume în ce formă? Provoacă ruperea frontului unitar iluminist care era prezent la început și care se descompune în două facțiuni (în cea a moderaților și a iacobinilor). Dacă trecem de la termenii politici la cei culturali, vom vorbi despre „secta enciclopedistă”, pentru a folosi terminologia lui Robespierre, care îi include pe Voltaire, Diderot, D'Alembert și Helvétius (chiar pe Condorcet care, într-adevăr, ar căuta să stabilească o oarecare legătură între cele două linii) și secta care se inspiră, în schimb, din Rousseau, care redescoperă în cursul revoluției sensul criticii pe care acesta o făcea celor numiți „philosophes”.

Întrebîndu-i pe istorici, vedem cum aceștia, în marea lor majoritate (cu excepția istoriografiei comuniste sau procomuniste), au căutat cel puțin să excludă din iluminism iacobinismul, ca fenomen de extremism terorist, distingînd între două revoluții pe cea bună (declarația drepturilor) și pe cea rea, iacobinismul. Să lăsăm deoparte invectivele termidorienilor împotriva „geniului răului”, care ar fi fost personificat în Incoruptibilul Robespierre, pentru a lua în considerare începuturile istoriografiei despre revoluție, la Madame de Staël și la Benjamin Constant; și pentru că ei sunt autorii la care s-a referit, într-un trecut relativ apropiat, „religia libertății” a lui Benedetto Croce, evident că nu sunt greu de găsit. Cauzele degenerării spiritului revoluționar, Poporul nu era educat în spiritul libertății și, în plus, sunt „circumstanțele”; și chemarea la aceste circumstanțe poate fi împinsă mult mai departe, ajungînd astfel la completa valorizare pozitivă a lui Danton, așa cum s-a întîmplat într-o linie clasică a istoriografiei radicale. Încercarea de a salva onoreza explicată la revoluția franceză ocazie de îndîrjirea cu care au încercat mulți cercetători iluștri ștergerea lui Robespierre din Iluminism. [...]

SPIRITUL revoluționar este în mod intrinsec legat de iluminism, așa cum o arată antitezele pe care acesta le afirmă: lumină-tenebre, rațiune-superstiție, virtute-viciu, autonomie-dependență, maturitate-minoritate. Ceea ce iluminismul vrea să afirmă este ruptura radicală cu lumea veche. Acum, aceste antiteze se află prezente la Robespierre, chiar dacă el insistă mai ales pe instaurarea împărăției virtuții, chiar dacă acest punct înseamnă redescoperirea lui Rousseau. Oricum, textele robespierrine afirmă foarte clar că ruptura cu enciclopedismul nu are, în nici un caz, semnificația de rupere cu iluminismul. În realitate, el nu pune la îndoială faptul că scopul revoluției este, la fel ca și pentru iluminiști, instaurarea stăpînirii rațiunii și că rațiunea înseamnă progres. Dacă

supune criticii sale un curent al acesteia, și anume curentul prevalent, este pentru că acesta îi apare, și pe bună dreptate, ca fiind continuarea curentului gîndirii libertine. Crede că un succes al enciclopediștilor ar însemna cucerirea puterii de către libertinajul secolului XVIII, fapt care ar duce la un nou despotism sau la o nouă continuare a despotismului luminat sub formă (chiar dacă la el nu apare termenul) de stăpînire a clasei burgheze (o ceretare ar trebui îndreptată asupra previziunii sale legată de succesul burghez pe care l-ar fi avut revoluția, o dată cu eliminarea iacobinilor). Relativa pozitivitate ce trebuie acordată lui Robespierre constă în aceea de a-și fi dat seama de conexiunea între libertatea înțeleasă ca relativism moral și ivirea unui nou regim al forței, în opoziție cu justiția, și de mistificarea la care ar fi fost supuse proclamatele drepturi. [...]

Pe scurt, enciclopedismul îi apare lui Robespierre ca iluminismul în apărare prizonier al spiritului libertin, deci al acelei culturi care opune cel mai mult clasa conducătoare și poporul. Lipsa morală de prețiozitate a susținătorilor săi, disprețul lor pentru toate acele valori morale pe care tradiția le legase de valorile religioase, îi apare ca o diversiune pusă mai în joc, cu scopul de a eluda realizarea dreptății. De aici și cuvintele sale elogiindu-l pe Rousseau, în discursul cu care, la 18 februarie (7 martie 1794), a inaugurat instituirea cultului Ființei Supreme, care, datorită ocaziei speciale în care a fost rostit, are o deosebită importanță ca expresie a gîndirii sale: „el (Rousseau) a atacat tirania cu franchețe, a vorbit cu entuziasm despre divinitate”. Cultul Ființei Supreme nu are pentru Robespierre semnificația unei restaurări a tradiției religioase, ci aceea de punct de sosire al iluminismului, care, spre a împlini funcția sa eliberatoare trebuie să se disocieze în totalitate de ereditatea libertină. De aici și „virtuismul”-ul său, care coincide cu populismul său, deoarece, în viziunea lui, poporul este custodele interiorității. Nefiind supus plăcerilor concurențialității, poporul este în mod necesar călăuzit spre afirmarea interesului colectiv. Avem de-a face aici cu o altă temă, în care se prefigurează deja ideea marxistă de dreptate a celui istoric care vîd în iacobinism puntea care conjugă cele două revoluții, cea franceză și cea sovietică, prezentîndu-l pe Robespierre ca pe adevăratul revoluționar, care a dat greș, pentru că nu dispunea de acea doctrină coerentă, care, ulterior, și-a găsit expresia în marxism. Adesea, s-a vorbit de marxism ca despre un surogat de religie. Acum, această esențialitate față de spiritul revoluționar al unui surogat de religie își află expresia la Robespierre în propunerea cultului Ființei Supreme, avînd o funcție legitimantă analogă celei pe care o are istoria pentru marxism. Cred că trebuie spus că Rousseau omul politic nu putea ieși la iveală decît la Robespierre, chiar dacă gînditorul genevez nu putea prevedea ceea ce avea să însemne trecerea la practica doctrinei sale. Spun cred, deoarece nu pot oferi aici demonstrația completă, știind totodată că mă aflu în dezacord cu interpreți plini de autoritate, dar o spun totuși pentru a concorda cu alții. Potrivit tezei ce o dezvolt acum, rousseauism-robespierrismul este primul exemplu al democrației totalitare, adică dictatura ce își găsește legitimitatea în popor.

Pierrette Micheloud

13 poeme transpuse de Mioara Cremene

PIERRETTE MICHELOUD - una din vocile cele mai originale din peisajul francofon actual. Glas de poet - sau de poetă - îndeletnicire al cărei gen, atunci când e vorba de o femeie, nu e nici azi prea lămurit. O constatare, mai adevărată decât oricând în ce privește acest *Pierrot-Pierrette*, sau această *Pierrette-Pierrot* - cum spunea Suzanne Prou - ființă lunară, inventatoare a cuvântului *gynandre*, prin inversarea a două silabe spre a desemna prioritatea lăuntrică a femeii-mame, în miezul unității primordiale. *Gynandre* - androgyne. *Pierrot-Pierrette*.

Nume purtând totodată în sine rostogolirile pietrei de munte, coborâte din Valais-ul ei alpin și elvețian, pe caldarâmurile pariziene.

Îi place să își spună versurile, în a căror importanță crede. Până pe la mijlocul anilor '60, o puteai întâlni colindând urcușurile și văile abrupte valaisiene, pe bicicletă, cu o desagă de poeme și un șevalet pe umeri. Se oprea în câte un sat sau la câte o cabană, convingând proprietarii locului să îi promoveze afișele și să îi organizeze un recital ad-hoc.

Colaboratoare la *Nouvelles Littéraires* până prin 1968, redactoare șefă a colecției elvețiene *Les Pharaons*, aparținând revistei *La Voix des Poètes*, fondatoare, la Paris, împreună cu Edith Mora, a prestigiosului premiu literar Louise Labé, al cărui președinte este; astăzi, ea însăși purtătoare a câtorva premii de mare importanță, printre care, *Guillaume Apollinaire*, echivalentul premiului *Goncourt* în poezie, pentru volumul *Les Mots - la Pierre*, apărut în editura LA BACONNIERE. E de două ori laureată a Fundației SCHILLER pentru culegerile *Valais de Coeur* (Valais al inimii mele), și *Douce-amère* (Dulce-amăruie), apărute în aceeași editură.

Ceea ce o caracterizează - comenta un exeget - este limpezimea scrisului și, în același timp, complexitatea, miile de nuanțe evocate de fiecare cuvânt ales. Precum spunea Paul Valéry, „simplitatea aparentă e de fapt o culme a artei.” (M.C.)

DAR CEEA CE interesează cu adevărat scopurile acestui demers este de a sublinia caracterul necesar al rupturii din sînul iluminismului în timpul revoluției care a pregătit conflictul între cele două poziții contradictorii și ireductibile: una care aduce o teroare ce poate lua sfîrșit numai prin moartea dictatorului; cealaltă, care continuă, sprijinindu-se nu pe virtute ca pînă acum, ci pe egoisme, pe drepturi ca recunoaștere a egoismelor.

Să ne întoarcem acum la premise. În istoria contemporană, dacă vom privi bine, își găsește expresie completă acea contradicție ce se găsea deja la începutul ei (al istoriei). Revoluția sovietică reia - și asupra acestui punct trebuie să dăm totuși dreptate unui istoric care a fost într-un mod aparte la modă, în primii ani de după război, Mathiez - chiar sarcina care fusese proprie iacobinismului; este ușor de observat cum, asupra ei, se repetă aceleași judecăți cu care istoriografia clasică ne obișnuise în legătură cu revoluția franceză. Se repetă, de fapt, distincția între o revoluție bună și una rea, fiind ușor să ne dăm seama de înrudirea dintre demersul asupra parantezei staliniste și acela asupra parantezei iacobine, pronunțate la o distanță de generații cu același accent de groază. De asemenea, ne este ușor să ne dăm seama de ambiguitatea în legătură cu revoluția bună; se discută astăzi dacă aceasta ar trebui să se oprească la Lenin, sau trebuie împinsă înapoi pînă la Kerenski și pînă în februarie, după cum, în privința revoluției franceze și a aspectului său pozitiv, unii se gîndeau la Danton și alții la girondini sau la Mirabeau. În realitate, reușita revoluției marxiste manifestă din plin acea completă eterogenitate a scopurilor, despre care se vorbea la început ca despre destinul revoluțiilor, iar momentul ei prezent ar putea fi, poate, ilustrat ca recunoașterea acestei eterogeneze (problema fiind cum oare se va putea salva Rusia după această recunoaștere). Dar, pe de altă parte, cealaltă linie, cea individualistică, s-a dezvoltat și acum cîștigă sub semnul celui relativism etic, pe care încă de pe atunci Robespierre îl critica, și în care astăzi capătă forma sa desăvîrșită, ca rezoluție a eticii în economie. Acel primat al economicului, care astăzi amenință mai mult decît revoluția comunistă, și în care trebuie văzută cea din urmă consecință a interpretării individualiste a drepturilor.

Legătura între opiniile care traversează întreaga istoriografie a revoluției franceze, ca fractură între cercetătorii și politicienii ce-și aduc preferința pe linia moderată, și aceia care o aduc pe linia iacobină, opiniile afirmate de-acum de mai multe generații despre revoluția rusă și protagoniștii săi, nu poate să nu uimească. Vom spune oare că istoria se repetă? Într-o cercetare mai aprofundată ne dăm seama că această legătură se justifică prin aceea că toate evenimentele petrecute timp de două secole încoace sunt explicația unei aceleiași esențe. Mai exact, sfîrșitul epocii trebuie văzut în raport cu întregul a două secole, în plenitudinea lor: trebuie să vorbim, așadar, despre epoca revoluției din care nu am ieșit încă, ci am ajuns doar să cunoaștem faptul că ieșirea din ea nu poate însemna reparcurgerea trecutului.

Traducere de Florin Galiș

Vreau vorbe trecătoare...

Vreau vorbe trecătoare cum zăpada dintâi, vorbe fecioare neîntinate, iar pe dinăuntru să ningă pătimaș

Mister sălbatec
al arborilor fără rădăcini
păduri înfipite în euforia
vremelniceii pure...
Și atât (inedit)

Ea, înveșmântată-n mai nimic

1
Zăpezi de august...

Poarta

la subțorii colibei
s-a deschis
uimirilor
precum și umbrei tale
șovăitoare

Brațele-mi devin
arcadă
zbor de pasăre măiastră

lubire bun venit

În vatră flăcări
se-mbrățișează
o prefac în scoc

iar tu asemeni unei arătări
vii goliciunea s-o lipești
de piatră

ea devenind la rândul ei un trup
nemuritor

cristalizat în floare

(Elle vêtue de rien
Ed. L'HARMATAN)

2

Privește-mă
cad în genunchi
și sunt
un fluture de mîngâier ce vrea
să te trăiască de la rădăcina
cea roșie a arșiței din vatră

Știi că flăcările sunt suflarea
femeilor dintâi ce s-au iubit
din zori în zori la începutul lumii?

Sunt numai amintirea, visul poate
al nopții celei mai înflăcărate

3

Rosenheit: starea
de roză, reunire
a două valori născocite
de tine pentru noi

n-au tălmăcire
ci numai înțeles
prin duiosie
4
Mai inefabil
decît umbra vreau
să-nvăț conturul tău
pe dinafară
ci buzele-mi n-au întălnit
nicicând
opreliști să își semene

Nicicând
în vile pe care le păzești
la răsăritul mentei parfumate
nu-s doi ciorchini
să aibă-același gust

Ce dragoste i-a copt
care zeiță
și-a trecut sîngele-n
această viță

Mai presus de uitare...

I
Cetate - Univers. Eu
rătăcind pe cer
Pe mână port

pecetea gurii tale
semnul levitațiunii

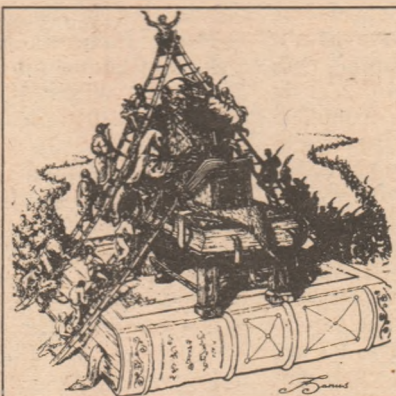
II
Țășnește vara
Tu îmi ceri zăpadă
troiene în netimp

Dar jderi vicleni
te știu... Clipind au ochișori mieroși

(En Amont de l'Oubli
Ed. L'HARMATAN)

Cumpănă între moartea ta și Viață

I
Simți piatră-păine
fată-fiu, trup-hrană
iedera-laț slăbind și-un

Desen de Tudor Banuș
Reproducere din *Le Monde des Livres*

zvon-izvor răpindu-te-n
vertiginosul iureș

II
Centaura știu
bine fără greș
va săgeta azurul tău

în țintă și-n pârg dând
anotimpurile viei

III
Ea și-a deschis corola
într-o clipă te
părăsesc stihiiile

ai chiar

- fii tare -
o potecă înspre tine

(Entre ta mort et la Vie
Ed. POURQUOI PAS?)

De pe malul tăcerii...

De pe malul tăcerii
las ție moștenire amintirile
dinaintea străfundurilor lumii
dinaintea
țarinilor acestora
a galaxiilor
nu-i cuib mai păstrător decît cel
știut al porumbiței
coapselor tale
spre a scoate cândva la iveală
puii zeflemitoarei veșnicii
atunci când din grabă fără îndoială și
ne-străduință
nu i-am putut eu însumi niciodată
ademeni din sumbrele lor borte

(inedit)

Cuvintele - Piatră

I
Cine vrea să te plămădească
Piatră din adâncurile pietrei
Va trebui să te și cânte
Cântare - camația luminii

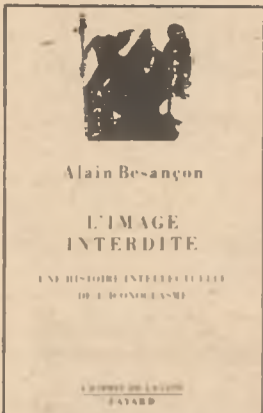
II
Acela ce va prinde în mâini maiul
și dalta spre a scormoni în rocă
și-a plămădi-o piatră unghiulară

va ști prin mijlocirile nivelei
și-a firului de plumb câștiga forța
de a se-nvinge pas cu pas - furtivă

Înaintând cu încăpățănare
spre-afundul inimii unde cântări
așteaptă ceasul de iluminare

(Les mots - la Pierre
Ed. LA BACONNIERE)

Imaginea interzisă

● Sub titlul *L'Image interdite*, editura Fayard din Paris a publicat recent „o istorie intelectuală a iconoclasmului”, de Alain Besançon. Cunoscutul specialist francez în istorie și cultură rusă (autor,

între altele, al renumitei lucrări *Originile intelectuale ale leninismului*), întreprinde în ampla sa lucrare o anchetă asupra reprezentării divinului în arta europeană, începând cu „ciclul antic” grecesc și „interdicția biblică”, continuând cu Evul Mediu, Renaștere și Baroc, până la „ciclul modern”, încheiat în carte cu abstracționismul rusesc (Kandinsky, Malevici). Filosofia, teologia, estetica și istoria artei și a civilizației se întîlnesc într-o impunătoare sinteză, ce caută răspunsuri la câteva dintre cele mai tulburătoare întrebări ale spiritului creator.

O lume la arme

● La Cambridge University Press a apărut de curând o monumentală lucrare de 1198 de pagini aparținând istoricului Gerhard Weinberg: *O lume la arme: o istorie globală a celui de al doilea război mondial*. După „The Economist”, în ciuda slăbiciunilor indexului și ale iconografiei, volumul se impune drept cea mai importantă sursă disponibilă până acum – pentru pasionații de acest subiect.

Altă „Literă stacojie”

● Demi Moore ezită între două propuneri: să se lase hărțuită sexual de Michael Douglas într-un film de Barry Levinson ale cărui turnări încep în mai, sau să fie o femeie adulteră din Noua Anglie a secolului XVII în remake-ul *Literă stacojie* pe care Rolland Joffé îl începe în iunie. Romanul lui Nathaniel Hawthorne a fost deja ecranizat de patru ori, cele mai cunoscute versiuni fiind cea din 1926

a lui Victor Sjöström cu Lillian Gish și cea din 1972 a lui Wim Wenders cu Senta Berger.

Fagadau pe acoperișul fierbinte

● La teatrul Marigny se joacă *Pisica pe acoperișul fierbinte* de Tennessee Williams în regia lui Michel Fagadau (numele parcă are o rezonanță cunoscută!). „Le Figaro Magazine” apreciază că după filmul cu Paul Newman și Liz Taylor e greu de abordat o piesă atât de cunoscută. Fără geniu, dar cu respect pentru spiritul dramei, Michel Fagadau creează un spectacol care se urmărește cu plăcere.

A trăi în China

● Noua cinematografie chineză cunoaște succese fără precedent impunând pe plan mondial nume de regizori și actori valoroși. După apreciatele filme *Soții și concubine* și *Qiu Ju*, cuplul format din regizorul Zhang Yimou și actrița Gong Li scontează pe un nou triumf la Cannes cu filmul *A trăi* care povestește istoria unei familii chineze confruntată cu evenimentele politice din ultimii 40 de ani. În imagine, Gong Li în *A trăi*.

Proza scurtă a lui Jack London

● Până la moartea sa în 1916, Jack London scrisese aproape 200 de scurte povestiri. Acum Stanford University Press a editat cu meticulozitate trei volume care conțin aceste povestiri. În introducere, editorii pun accentul pe tematica lui Jack London. Doar o treime din povestiri,

spun ei, sînt situate în Klondike, locul binecunoscut al acțiunii în creația lui London. Restul se petrece pretutindeni în lume, pe pămînt sau pe apă, în vreme de pace sau de război, printre toate clasele sociale. În imagine: Jack London și fiicele sale Bess și Joan în 1905.

Comoara

● La sfîrșitul anului trecut în depozitele Bibliotecii Lenin din Moscova a fost descoperită o comoară: 550 de incunabule și 50 de manuscrise din sec. XV, între care și prima biblie tipărită de Gutenberg (unul din cele cinci exemplare existente în lume). Ele au fost luate în 1945 de

armata sovietică de la Muzeul Cărții din Leipzig și închise într-o cameră blindată a departamentului de cărți rare, despre care nici directorul instituției nu avea cunoștință. Cărțile se află în perfectă stare iar autoritățile de la Moscova nu par deloc decise să le înapoieze Germaniei.

Convorbiri înregistrate

● Barry Paris, autorul unei voluminoase biografii a Gretei Garbo, apărută recent în SUA (ed. Knopf), a folosit înregistrările inedite ale convorbirilor telefonice zilnice ale Divinei cu Sam Green, confidentul ei în ultimii 15

ani de viață. Garbo știa că e înregistrată și pusea o singură condiție: ca nimic să nu fie publicat cît trăiește ea. Convorbirile abordează o varietate mare de subiecte, cu excepția unuia: cinematograful despre care actrița refuza să vorbească.

NYT în scădere

● Revoluția editorială pe care „New York Times” a început-o în 1992 riscă să-l facă să-și piardă statutul de cel mai bun ziar din lume – estimează jurnalistul Edwin Diamond în cartea *Din culisele lui „New York Times”* (ed. Villard, New York, 1994). Axat pînă de curînd pe relatări precise și exhaustive din realitatea internațională, acum NYT sacrifică obiectivitatea „patriotismului local”, ceea ce duce la o pierdere de credibilitate.

Un personaj ca-n filme

● Steven Seagal (în imagine), actor specializat în roluri de justițiar solitar, foarte bine plătit („Paramount mi-a propus de curînd 15 milioane de dolari”) – este un tip extrem de controversat. Săptămînalul „Spy” a făcut despre el dezvăluiri stupefiante: e suspectat de legături cu Mafia, minte pretinzînd că a lucrat pentru CIA, este bigam și pe deasupra a încercat să-și suprima ex-associat, angajînd ucigași plătiți. Bineînțeles, actorul care umblă și în viața particulară înarmat permanent cu un Colt 45 și are centura neagră la aikido desfide aceste acuzații.

REVISTA REVISTELOR STRĂINE

„MISSIVES” – Expressions roumaines

REVISTA pariziană *Missives*, editată de Societatea Literară a P.T.T. (director Bernard Rotureau, redactor șef: Josette Rasle), consacră numărul său special anului 1994 literaturii române actuale. Sub

titlul *Expressions roumaines*, cele optzeci de pagini ale sale cuprind, într-o foarte frumoasă prezentare grafică, articole, versuri, proză și teatru, semnate de paisprezece autori români.

În introducerea sa (*Nici o panoramă, nici un palmares*), Josette Rasle oferă cîteva principale repere ale literaturii și artei românești, de la Alecsandri, Eminescu și Caragiale la Urmuz, de la Pallady, Paciurea și Tonitza la Marcel Iancu și Mattis Teutsch, amintind și marile nume care s-au ilustrat și în spațiul francez – Tzara, Istrati, Eliade, Cioran, Ionescu, Brauner, Brăncuși. Sînt prezenți, de asemenea, pe scurt, scriitorii aleși pentru acest grupaj, cu indicarea altor cîteva culegeri recente pentru completarea imaginii.

Despre *București la ora avangardelor* scrie Marina Vanci-Perahim, pornind de la „primele simptome de rebeliune intelectuală” din preajma războiului întîi mondial (prin Ion Vineu, Tzara, Urmuz), cu popasuri în momentele reprezentative pentru afirmarea spiritului novator, precum grupările și revistele *Contimporanul*, *75 H.P.*, *Punct*, *Integral*, *Unu*, suprarealismul anilor '40. În continuare, Ion Pop semnează articolul *După cădere*, – succintă prezentare a peisajului literar-cultural din anii următori revoluției din decembrie 1989.

În majoritatea lor inedite în limba franceză, textele alese pentru acest număr se datorează poezilor Gellu Naum, Aurel Rău, Mircea Dinescu, Mircea Cărtărescu, Marta Petreu, Matei Vișniec, Ion Stratan și Alexandru Mușina. Proza este reprezentată prin Dumitru Țepeneag (fragment din romanul *Europa! Europa!*), D.R. Popescu (*Magnus*), Ana Blandiana (*O rană schematică*), Ioan Groșan (*Trenul de noapte*), Mircea Cărtărescu (*Jocul*), iar teatrul prin două texte de Matei Vișniec (*Omul în cerc*, *Voci în lumina orbitoare*). Sumarul se încheie cu note bio-

bibliografice și cu o listă de cărți românești publicate în ultimii ani în traducere franceză. Revista este ilustrată cu lucrări de Marcel Iancu, Victor Brauner, Mattis Teutsch, Jules Perahim, George Apostu, Alexandru Istrati, Natalia Dumitrescu, Constantin Popovici, Viorel Mărginean, Dorin Crețu, Andra Vișniec.

Apariția acestui număr a prilejuit organizarea de către Societatea Literară a P.T.T. din Paris a unei dezbateri la masa rotundă pe teme de literatură română contemporană, cu participarea scriitorilor Gellu Naum, Dumitru Țepeneag, Mircea Cărtărescu, Ion Pop și Matei Vișniec, în seara zilei de 18 martie 1994, în prezența ambasadorului României la UNESCO, d-l Dan Hăulică. Actori francezi au citit din lucrările invitaților la această întîlnire și au interpretat fragmente din teatrul lui Matei Vișniec. Cu aceeași ocazie, Editura Les Cahiers Bleus a lansat un volum cuprinzînd poeme de Ana Blandiana (reunite sub titlul *Clair de mort*) și Ion Pop (*Ajournement général*), în traducerea lui Mihai Zaharia și Gérard Bayo. (Ion Pop)

Operele furate

● Se poartă discuții aprinse în presa mondială dacă operele de artă luate ca pradă de război trebuie returnate țărilor de origine. Nu e vorba numai despre capodoperele luate de nazisti și de sovietici între 1939 și 1945 din țările ocupate, ci și despre jefuirea frizelor Parthenonului de către lordul Elgin și conservarea lor la British Museum, frize pe care grecii și le cer înapoi din anii '80, despre statuile khmere obținute aproape pe gratis din Cambodgia și vândute pe bani grei colecționarilor particulari occidentali și, mai nou, despre *Nunta din Cana* a lui Veronese, luată de Napoleon de la mănăstirea benedictină San Giorgio Maggiore din Veneția în 1797 și expusă la Luvru. „Corriere della Sera” e de părere că nimic nu justifică prezența tabloului în alt loc decât cel de origine și că ea trebuie înapoiată municipalității venețiene. Este abia începutul unei discuții care comportă considerații contradictorii de ordin juridic, moral și artistic.

Einstein, erou de film

● La New Jersey a început turnarea filmului *I.Q.* de Fred Schepisi, care îl are drept erou pe Albert Einstein. Walter Matthau va juca rolul inventatorului teoriei relativității iar frumoasa Meg Ryan (în imagine), pe cel al nepoatei sale.

Proiect Spielberg

● Steven Spielberg va cumpăra, se pare, drepturile de ecranizare a romanului *The Bridges of Madison County* de Robert James Waller care figurează, de 80 de săptămâni, în fruntea topului celor mai bine vândute cărți din SUA, povestea legăturii între un fotoreporter și soția unui fermier din Iowy. Pentru rolurile principale se avansează numele lui Clint Eastwood și Lena Olin.

Haine de gata

● Robert Altman a început luna trecută la Paris turnarea unui nou film, *Haine de gata*, care studiază comportamentul a 30 de personaje legate de lumea modei și reunite de o intrigă cvasipolițistă. În distribuție, printre alții, Anouk Aimée, Jean-Pierre Cassel, Lauren Bacall, Kim Basinger, Julia Roberts, Marcello Mastroianni și Sophia Loren, întruchipează creatori de modă, fotografi, manechine, jurnaliști, polițiști și cumpărători. În imagine, Altman în timpul filmărilor, împreună cu Kim Basinger.

„Inima mea de trădător”

● Rian Malan (39 de ani) este descendentul uneia din cele mai vechi familii de albi din Africa de Sud. Strămoșii lui, David Malan, a fost unul din instigatorii apartheid-ului, iar scriitorul de azi este un simpatizant al cauzei negrilor. După ce a semnat în ziarele americane cronici de muzică rock sub pseudonimul Nelson Mandela, Rian Malan a făcut cercetări pentru a pricepe cum poate ura să separe

oamenii. Rodul acestor cercetări a fost cartea *Inima mea de trădător*, care a avut succes atât în patria sa cât și în Anglia și Franța.

Alphonse Daudet scenarist

● După *Germinal* de Zola, a venit rândul lui Daudet cu *Scrisori din moara mea* pentru a fi ecranizat. Filmul se numește *Moara lui Daudet* și e realizat de Samy Pavel. Ca și în cazul lui Zola, promoția filmului include reeditări ale cărții la mai multe edituri, în tiraje mari.

Expoziție Brassai

● Centrul Național al Fotografiei din Paris prezintă până la 9 mai expoziția „Brassai: De la suprarealism la arta informațională”. Sînt prezentate 160 de fotografii datînd din anii '30-'50 și incluzînd portrete ale prietenilor artistului, precum Picasso, Matisse și Michaux, fotografii din Parisul de zi și de noapte. În imagine: „Fenomenul extazului” (1932) de Brassai, fotografie expusă la Paris.

Posturi vacante de directori

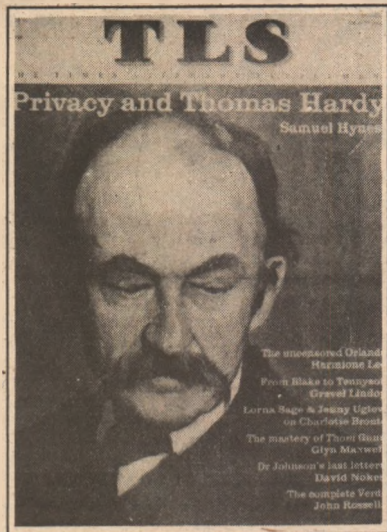
În ciuda faptului că un director de muzeu în America are un salariu anual de cel puțin 100.000 dolari, că are asigurate locuința și mașina de serviciu și că voiajează peste tot unde sînt cerute operele „sale” de artă, mai mult de 20 de muzee, între care și celebrul Muzeu de Artă Modernă din New York și cel de Arte Frumoase din Boston nu găsesc ocupanți pentru postul vacant de director. Motivul? În SUA, funcția de director de muzeu are din ce în ce mai puțină legătură cu arta, singura abilitate necesară fiind să faci „întreprinderea” cât mai rentabilă. Or, rentabilizarea instituțiilor de artă un lucru dificil.

TLS

ORICINE citește cît de cît știe povestea de bază a vieții lui Hardy: felul în care un băiat dintr-un sat din Dorset a devenit romancier celebru; felul în care el a reinventat Ținutul de Vest și l-a numit „Wessex”, plasîndu-și acolo acțiunea romanelor; felul în care s-a căsătorit, a fost nefericit, iar după moartea primei sale soții s-a căsătorit din nou; felul în care după primirea ostilă a celor mai grozave două romane ale sale a abandonat ficțiunea romanescă și a scris numai poezie și dramă poetică; felul în care la o vîrstă înaintată a fost apreciat și onorat, iar cînd a murit a fost înmormîntat la Westminster Abbey”. Cu aceste cuvinte începe, în „Times Literary Supplement” nr. 4746, o amplă analiză a biografiei consacrate lui Thomas Hardy de către Martin Seymour-Smith. Acesta din urmă este redactor și al ediției „Operele poetice complete ale lui Thomas Hardy”, volumele IV și V urmînd să apară anul acesta.

Orlando, ciorna olografă, transcrisă și redactată recent de Stuart Nelson Clarke la Londra, este ultima dintr-o succesiune a scrierilor olografe ale Virginiei Woolf care au apărut după anii '70. Ele prezintă un mare interes, mai ales că în cele mai multe cazuri nu mai există copii la mașină ale romanelor. Manuscrisele, comparate cu edițiile princeps, constituie surse esențiale de informare despre procesul de creație al autoarei.

O altă autoare celebră prezentă în acest număr al revistei TLS este Charlotte Brontë. După mai vechea biografie conciliantă scrisă de Elizabeth Gaskell, cea publicată acum de Lyndall Gordon la ed. Chatto and Windus o socotește pe Charlotte Brontë ca pe „o moștenitoare a tradițiilor romantice și gotice”, iar volumul semnat recent de Barbara Whitehead la editura „Otley-Smith Settle” și intitulat *Charlotte Brontë și iubita ei Nell* redă povestea prieteniei dintre autoarea lui *Jane Eyre* și Ellen Nussey.

C.K. Stead este un reputat scriitor și critic britanic care a publicat recent la ed. Faber antologia *Povestiri din Pacificul de Sud contemporan*. Este vorba de douăzeci și șapte de povestiri din insulele Cook, Papua-Noua Guinee, Fiji, Tonga, Samoa și Niue, inclusiv ale unor autori Maori din Noua Zeelandă. După cum apreciază recenzentul volumului, temele lor sînt similare - pierderea identității culturale, a limbii sau a religiei și dificultățile asimilării într-un nou mod de viață.

După cum se știe, recentul film de succes al lui Steven Spielberg *Lista lui Schindler* a fost inspirat de romanul *Arca lui Schindler* al scriitorului austriac Thomas Kenneally, pentru care a cîștigat Booker Prize. Dar ultimul său roman *Jaco, marele intrus*, publicat la Hodder and Stoughton, este socotit de cronicarul de la TLS un eșec, plin de teribile manierisme.

Biografia consacrată lui Verdi de către Mary Jane Phillips-Matz la Oxford University Press este o amplă trecere în revistă a vieții sentimentale a latifundiarului și naționalistului care a fost ilustrul compozitor italian, maestrul de la Sant'Agata.

Foarte interesantă rubrica „Istorie”, în care sînt incluse cîteva recenzii consacrate istoriei Hong Kongului, grecilor din Asia Mică, evreilor din Yemen sau Kurdistan.

Alte cronici literare, dar și teatrale și cinematografice engleze completează, ca de obicei, numărul. (M.K.)

Elisabeta Bagreana

Tu ai fi dorit

Tu ai fi dorit să fii puternică, neîncătușată
Să n-ai legături, un colțisor iubit,
Să hoinărești ca vîntul pe întreg pămîntul,
Și să nu te uiți în urma ta.

Tu ai fi dorit ca din vîrfurile cel mai înalt
Lumea s-o vezi acolo jos - mărunță, împovărată -
Să guști briza mării, aerul sărat,
De pe marea cea mai îndepărtată.

Tu ai fi dorit ca viața să fie un vis,
Patria - lumea cu toată zarea,
Dar pui totul - lume, viață, vis -
În două buze calde, în doi ochi ce-și schimbă
culoarea.

În românește de
Cristea Mamali

Revista revistelor

Vorba lui Gogol

Ne-a bucurat resuscitarea, în săptămîna patimilor, a **CONTRA-PUNCT**-ului. E un semn bun (doamne-ajută). Deocamdată, din primul număr, cam bătrînicios față de ce era odată, nu reiese orientarea pe care vor să o dea

lunarului literar Ioan Vieru și Ion Stratan. Materialele lungi (aproape toate acoperă sau depășesc pagina de revistă), paginația și tematica îl fac să semene cu „Contemporanul – Ideea europeană” a lui Nicolae Breban. • Numărul 2 al revistei **VATRA** este dedicat în cea mai mare parte lui Lucian Raicu, nu conjunctural, la aniversară, ci chiar de dragul subiectului. Revista devine astfel bibliografie de referință pentru exegeții viitori ai scriitorului (pe baza operei lui de pînă acum se pot scrie deja cărți, deși tema – stimulantă intelectual la culme dar și inhibantă a oricărui prejudecăți literare – nu e la îndemîna oricui, trebuie în primul rînd talent și o subtilitate specială, altfel în vecinătatea lui Raicu prostiile și banalitățile ies ca uleiul la suprafață).

• Scrisul despre Lucian Raicu e o probă dură, o măsură a capacității creatoare și în acest număr din „Vatra” ea e trecută cu brio în primul rînd de Livius Ciocărlie în eseu despre *Gogol sau fantasticul banalității*, carte ce „concrează” cu serioase șanse la titlul de cea mai bună lectură critică de după război”. Iată în formularea lui Livius Ciocărlie, contaminat simpatetic de stilul lui

Raicu, o definire a personalității literare a acestuia: „Lucrurile sînt complicate. Lucian Raicu ajunge la critică renunțînd la literatură dar, totodată, fiindcă este scriitor. «Nu oricine își poate îngădui să renunțe, să facă abstracție de însușirile sale literare; numai acela care le posedă cu adevărat este capabil de acest examen al ascezei, al renunțării». Renunțînd la însușirile sale literare, Lucian Raicu ajunge la *asceză*, adică la acea limită a literaturii care este locul de maximă intensitate al creativității. Renunțînd la literatură, Lucian Raicu se situează într-un punct critic – în acela unde literatura se naște din critica ei” • Raicu însuși, în interviul cu Al. Cistelean, e de părere că lucrurile sînt complicate. Întrebat ritos: „Stimate domnule Lucian Raicu, reprezentați, poate în modul cel mai autentic, critica de identificare la noi. Prin ce vă diferențiați, ca atitudine și sistem critic, de alți reprezentanți ai acestei critici?”, el răspunde (și ne imaginăm zîmbetul subțire prin fumul țigării): „Critica de identificare, așadar așa se numește, ajutîndu-ne să punem ordine în ceva ce seamănă cu haosul, cu întimplarea, cu arbitrarul cel mai subiectiv și cu bunul plac. Orice critică este și una de identificare, altfel nu e sau este – vorba lui Gogol – «Dracu știe ce» [...] Există momente, faze întregi de proximitate, de incredibilă apropiere și pătrundere... identificarea lasă mereu goluri, în ele se strecoară ceva sau altceva, să zicem: ironie, că tot vorbirăm de ea. Iar ironia este desigur non-identificare, fugă, oboseală de celălalt – de «autor». Nu e totuși numai distantă, ajungîndu-se să se spună că e o treaptă nouă a «esteticii» ba chiar – cine ar fi crezut? uite că a fost cineva care să o creadă – anticameră a religiei, locul cel mai apropiat de credință... Așa că lucrurile se complică – în toate, de ce nu și în critica de identificare... Am simțit complicația asta pe viu, am simțit cu poetul că «toți nervii mă dor», scriind despre (sau cu...) Bacovia, Gogol, Tolstoi, Ionesco, Thomas Mann, E. Lovinescu, L. Rebreanu, Virginia Woolf, ... M. Sadoveanu și chiar despre

SPORT

Miza meciurilor aranjate

VOIOȘIA cu care Rapidul a bătut tot în ultima vreme nu schimbă cu nimic tristețea cu care s-a încheiat campionatul autohton. Steaua a cîștigat campionatul, dar n-are alură de mare echipă. Dinamo trage la galerele mediocrității, oltenii studenți stau mai mult în Bondrea decît în valorile echipei, iar Rapid seamănă mai mult cu o povestire decît cu romanul pentru care ar trebui să se pregătească. Lumea sportului a găsit o soluție amicală împotriva mediocrității care ne usucă fotbalul de spectatori. Să reducem Divizia Națională la 12 echipe?! Asta mergea pe vremea granițelor închise. Acum, divizia numărul unu ar trebui să rămînă în șase. Ar fi singurul mijloc ca așa-zisa cremă a fotbalului nostru să-și merite numele. Fiindcă, acum, pe prima scenă a fotbalului nostru sînt meciuri care au ajuns să-i scandalizeze și pe arbitri. Pentru imensa parodie de la Ploiești, din etapa trecută, Federația trebuia să expedieze ambele echipe cu un etaj mai jos. Și asta fără nici o muștrare de cuget. Într-o povestire de Borges, un tip vrea să-și răscumpere lașitatea din război, visîndu-și o altă personalitate. Din acest vis se naște, în cele din urmă, o altă lume, în care protagonistul moare cu cîntepe de cîmpul de luptă. Nu mai contează că acel vis a iscat alt vis, ci ispășirea lașității, fie și pe această cale.

Cum sînt sigur că în Divizia Națională va rămîne în continuare loc pentru echipe care nu vor visa în vecii vecilor asemenea lucruri, mai rămîne șansa unui cod al onoarei, care să înceapă să funcționeze din campionatul viitor. Un cod mai drastic decît pedepsele pentru faulturile cele mai odioase. Asta ar trebui să însemne nu pierderi de puncte, ci de loc în clasament. Cînd o echipă de sus pierde în fața uneia de jos, surprinzător, atunci s-ar conveni ca echipa de jos să beneficieze de o parte din punctele celei de sus, ca să știe ce a cîștigat. Plus viceversa. N-are rost să vă explic de ce. Probabil că ați sesizat miza.

Tușier

Umor involuntar

„Pe cei pe care capitalismul turbat i-a adus în situația de milogi îi recunoști ușor”.

Arnold Helman în *Vocea României* din 27 aprilie 1994

„Tudorița Arsene din Măcin, județul Tulcea, solicită sprijinul Guvernului pentru a-și recăpăta o lustră cu trei brațe, un televizor EM 47 și o bicicletă de damă pe care le-a dăruit la nunta fiicei sale tinerilor căsătoriți.”

Liliana Stan și Dan Georgescu, idem

„Atenție: stomacele noastre trebuie bine strunite, ca să nu aibă aerul unor cozonaci bine crescuți”.

Lavinia Drișcu în *Expres Magazin* din 27 aprilie 1994

„La dorința mea de-a lămuri această incoerență comportamentală, Sălcudeanu P. a izbucnit în urlete nearticulate și mi-a trîntit telefonul.”

Fănuș Neagu în *Evenimentul zilei* din 27 aprilie 1994

„Greu de înțeles pentru noi europenii cum o echipă de pigmei inofensivi s-a calificat la turneul final, în timp ce echipe mult mai virile stau acasă.”

Vlad Teodorescu în *Expres* din 26 aprilie 1994

unii contemporani români, cei mai buni” • Iată și modul larg în care conține el critica literară: „Critica nu trebuie să-și refuze nimic. Este genul (sau ar trebui să fie, dar nu e decît rareori) proteic prin excelență. Cum s-a spus că e romanul. Ironie, poezie, epic, teorie, reflecție, puțină biografie, ceva autobiografie, jurnal, eseu de idei, transcriere de citate, conversație, teatru, lungi tăceri neapărat, totul însă în serviciul literaturii – adică rămînînd ce este, dar cu toate mijloacele la îndemînă, desfășurate în libertate. Altfel, vorba personajului gogolian: «Mare plictiseală pe lumea asta, domnilor!». Încercam – mai încerc uneori – să nu mă plictisesc pe mine însumi scriind”. • În alternarea de texte de și despre Lucian Raicu se conturează, pentru cei care n-au avut noroc să-l cunoască, portretul unui scriitor credibil pînă în pinzele albe și profund atașant, iar celor care îl cunosc li se face dor de prezența sa în carne și oase, acum, aici, de amestecul cu totul special de inspirație, luciditate și ironie în fața căruia dau înapoi urîșeniile de tot soiul și urîtul ca plictiseală. • Altă bună revistă de cultură e **TIMPUL** de la Iași sub direcția lui Liviu Antonesei. În nr. 3, multe sînt de citit. Ne oprim la o anchetă „Ce ne mai pregătesc editurile?”, din care aflăm, între altele, că la „Nemira” vor apărea „amintirile deghizate” ale lui Ov. S. Crohmăniceanu, romane semnate de Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu și Caius Dobrescu și debutul în volum al lui H.-R. Patapievi, cu eseuri. • „E interesant că toată lumea recunoștea un fenomen în apariția post-revoluționară a lui Patapievi, însă noi am fost primii care i-am cerut un volum” – zice Dan Petrescu. Iar „România literară” a fost prima care i-a cerut și i-a publicat eseuri pe cînd nimeni nu auzise de el – ne lăudăm și noi. H.-R. Patapievi, în schimb, nu se laudă, muncește, scrie în paralel două teze de doctorat, în fizică și în filosofie, și, pentru destindere, eseuri, poeme și proză. Nici el nu se plictisește pe sine însuși scriind.

Canalul colector

Într-un așa-zis număr de Paști, C. V. Tudor amestecă murdăriile lui obișnuite cu versurile unor poeți pe care îi confiscă după moarte, în folosul publicației sale. Dincolo de prostiile obișnuite publicate în interiorul foii, remarcăm același aer agresiv-primitiv al comentariilor și, mai ales, aceeași incontinență verbală sîrînd toate limitele cu puțință. • Faptul că în această revistă apar liste și felurite probe al căror loc ar trebui să fie ori vreo secție de poliție ori procuratura nu mai impresionează nici măcar pe amicii nevricoși ai lui C. V. T. Mai pe față, mai învăluit, și ei au ajuns la concluzia că acest tribun al delațiunii nu e decît o

făcătură concepută în cine știe ce sertar obscur al Securității, altoită ulterior cu un canal colector, amestecînd tot soiul de infamii. • Apropos de canale colectoare, ne întrebăm și-i întrebăm pe cei îndreptățiți cine a trimis la **ROMÂNIA MARE** listele circuitului Megacaritas, care, la această oră, constituie probe juridice. Dacă scurgerea s-a produs prin intermediul lui Dan Ioan Mirescu, care face parte din echipa de control a guvernului, e limpede că acesta trebuie îndepărtat din funcție. Nu din alt motiv decît că în cazul cu pricina există bănuiele mari și asupra lui. • În Rusia Jirinovski s-a autopropus ministru de interne după asasinarea unui membru al Dumei. Treptat-treptat, va ajunge să se autopropună în funcția de portar al Kremlinului. • Fănuș Neagu a ajuns în postura de autor de scrisori deschise adresate primului ministru. El se plînge de Petre Sălcudeanu, pe care îl acuză de iresponsabilitate. Alții îi aduc aceeași acuză premierului, așa că nu știm dacă Fănuș Neagu a băfuit la ușa cea mai potrivită. • În **VREMEA** unul dintre colaboratorii de casă ai lui Adrian Păunescu îl atacă pe Iosif Sava, din pricină că acesta ar fi pus la cale un complot împotriva poetului de pe Dionisie Lupu. De fapt, complotul l-a urzit chiar Adrian Păunescu, pe vremea cînd colinda țara cu cenaclul său. Puține sînt localitățile pe unde el a trecut, fără a lăsa în urmă amintirea vreunei isprăvi jenante.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completa. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86.; 650.33.69.; 659.35.42. (foto).

Abonamente: 3 luni - 3900 lei; 6 luni - 7800 lei; 1 an - 15600 lei. ISSN 1220-6318.

24 pag. - 300 lei